

DİCLE KALKINMA AJANSI 2024 YILI ÇALIŞMA PROGRAMI

(01/01/2024-31/12/2024)

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	ii
Yönetici Özeti/Sunuş	iii
1. Giriş.....	1
2. Sonuç Odaklı Programlar	7
2.1. Yerel Tarım Ürünlerinde Verim ve Katma Değerin Artırılması Sonuç Odaklı Programı.....	7
2.2. Mezopotamya Kültür Turizminin Geliştirilmesi, Tanıtım ve Markalaşma Sonuç Odaklı Programı	20
2.3. İmalat Sanayide Verimliliğin ve Katma Değerli Üretimin Artırılması Sonuç Odaklı Programı	37
3. Kurumsal Gelişim	53
4. Yerel Kalkınma Fırsatları	65
5. Sonuç ve Değerlendirme	68
6. Ekler	69

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ASGPB	Araştırma, Strateji Geliştirme ve Planlama Birimi
AÜİP	Ajans Üniversite İş birliği Platformu
BYDO	Batman Yatırım Destek Ofisi
CMDP	Cazibe Merkezleri Destekleme Programı
COVID-19	Koronavirüs Salgını
ÇÜGEP	Çalışan ve Üreten Gençler Programı
DİFB	Dış İlişkiler ve Fonlar Birimi
DİKA	Dicle Kalkınma Ajansı
EBYS	Elektronik Belge Yönetim Sistemi
FD	Fizibilite Desteği
FDP	Finansman Desteği Programı
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GAP BKİ	Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi
GP	Güdümlü Proje
IPA	Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
İDB	İzleme ve Değerlendirme Birimi
İşKUR	Türkiye İş Kurumu
KAYS	Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi
KGM	Karayolları Genel Müdürlüğü
KKB	Kurumsal Koordinasyon Birimi
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
MDP	Mali Destek Programı
MYDO	Mardin Yatırım Destek Ofisi
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
PYB	Program Yönetimi Birimi
RYSOP	Rekabetçilik ve Yenilikçilik Sektörel Operasyonel Programı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SOGEP	Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı
SOP	Sonuç Odaklı Program
STK	Sivil Toplum Kuruluğu
SYDO	Siirt Yatırım Destek Ofisi
şYDO	şırnak Yatırım Destek Ofisi
Tarım SOP	Yerel Tarım Ürünlerinde Verim ve Katma Değerin Artırılması Sonuç Odaklı Programı
TD	Teknik Destek
TRC	Güneydoğu Anadolu Düzey 1 Bölgesi
TRC3	Mardin, Batman, şırnak ve Siirt illerinden oluşan Düzey 2 Bölgesi
TSO	Ticaret ve Sanayi Odası
Turizm SOP	Mezopotamya Kültür Turizminin Geliştirilmesi, Tanıtım ve Markalaşma Sonuç Odaklı Prog.
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRSAB	Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
URGE	Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi
YDO	Yatırım Destek Ofisi
YTB	Yatırım Teşvik Belgesi

Yönetici Özeti/Sunuş

Dicle Kalkınma Ajansı, 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu kararının 22 Kasım 2008 tarih ve 27062 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmasıyla Mardin ili merkez olmak üzere TRC3 Bölgesi'nde (Mardin, Batman, Siirt, Şırnak) kurulmuş ve Ekim 2009'da faaliyetlerine başlamıştır. Ajans, 4 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 188. maddesinde belirtilen görev ve yetkiler dâhilinde hazırlanan yıllık Çalışma Programı doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. 2024 Yılı Çalışma Programı, Kararnamenin 194. ve 196. maddeleri ile Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinin 21. maddesi hükümleri doğrultusunda, Ajansın 2024 yılında gerçekleştireceği faaliyetleri planlamak üzere hazırlanmıştır.

Kalkınma Ajanslarının görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için, geçmiş uygulama tecrübeleri de dikkate alınarak, mülga Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda yeni bir vizyonla gerek işlevsel gerekse kurumsal dönüşüm süreci başlatılmış ve "Kalkınma Ajansları Çalışma Programı Hazırlama Usul ve Esasları" bu yaklaşımla yeniden düzenlenmiştir. Yeni usul ve esaslarda çalışma programlarının hazırlanma yöntemi ve kapsamı, stratejik tercihleri ve Sonuç Odaklı Programları (SOP) içerecek şekilde dönüştürülmüştür. Yapılan değişikliklerle Bölge Planlarının işlevsel hale getirilmesi ve paydaşlarla birlikte hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedef çerçevesinde; Ajans, daha pro-aktif roller üstlenerek Bölge'nin kalkınmasında lider kurum olabilme yolunda faaliyetlerini yürütecek ve belirlediği stratejik tercihler doğrultusunda daha odak faaliyetler yürütecektir.

Ajansın stratejik tercihleri ve SOP'lar, Çalışma Programı'nın temelini oluşturmaktadır. Ajansın orta vadede odaklanacağı stratejik tercihler doğrultusunda ilk olarak hazırladığı "Yerel Tarım Ürünlerinde Verim ve Katma Değerin Artırılması SOP'u" için öncelikle paydaşların sürece dahil olabilmeleri amacıyla bilgilendirme ve farkındalık artırma faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 2019 yılı sonunda Ajansımız, Karacadağ ve İpekyolu Kalkınma Ajansları ile Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP BKİ) ortaklığında "Mezopotamya Kültür Turizminin Geliştirilmesi, Tanıtım ve Markalaşma SOP'unu" geliştirmiştir. Ajansımız 2021 yılında Bölgemizde imalat sanayi alanında yoğunlaşan ihtiyaç ve talepleri karşılamak amacıyla İmalat Sanayide Rekabet İkliminin Geliştirilmesi SOP'unu" geliştirmiştir. SOP'ların hayata geçirilmesi ve ilgili paydaşlarla iş birliği ve koordinasyonun sağlanabilmesi için 2019 ve 2020 yılları geçiş süreci olarak değerlendirilmiştir. 2021, 2022 ve 2023 yılları orta vadeli (3 yıllık) olarak belirlenen tüm bu SOP'ların faaliyetleri belirtilen yıllar için uygulanmıştır. 2024 yılında da aynı SOP'lar üzerinde faaliyetler uygulanmaya devam edecektir.

Ajansın 2024 yılı Çalışma Programı; TRC3 2024-2028 Bölge Planı vizyonu ile Bölge'nin stratejik amaç ve hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik Ajans'ın 2024 bütçe yılına ilişkin program ve faaliyetlerini ortaya koyan bir temel doküman niteliğindedir. 2024 yılı Çalışma Programı ve bütçesi, bütçe uygulama sonuçları dikkate alınarak revize edilebilecektir.

1. Giriş

Ajans, Bölgesi'nde kalkınma sürecinin tamamlayıcı aktörü olma vizyonu ile belirlenen temel ilke ve değerler ile politikalar çerçevesinde stratejik amaçlarını gerçekleştirerek misyonunu yerine getirmeye çalışmaktadır. Ajansın asıl amacı ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, bölgesel gelişmenin sürdürülebilirliğini sağlamak, diğer bölgelerle olan sosyoekonomik gelişmişlik farkını kapatmak, bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak ve bölgesel gelişmişliği dengelemektir. Ajans, Bölge'nin uzun vadede bu amaca erişebilmesi için aşağıda verilen temel ilke, değer ve politikaları benimsemiştir.

Ajansın Kurumsal Vizyonu:

"Zengin tarihi ve kültürel mirasını, doğal sermayesini ve jeostratejik konumunu akılcı, yenilikçi ve katılımcı bir yaklaşımla etkin ve sürdürülebilir bir şekilde değerlendirerek; yeniden üretim, ticaret ve medeniyet merkezi olmayı başarmış, istikrar içinde gelişen, herkesin güven ve umutla yaşamak istediği bir bölge olmak."

Ajansın Kurumsal Misyonu:

"Teknik ve uzmanlık kapasitesi ile mali kaynaklarını etkin ve uygun alanlara yönlendirerek ve paydaş tüm aktörlerin kalkınma faaliyetlerinin eşgüdümünü sağlayarak 'kalkınmış ve müreffeh bir bölgeye dönüşümde referans kurum olarak pro-aktif rol almak."

Ajansın Temel İlke ve Değerleri:

- Akılcılık
- Güvenilirlik
- Şeffaflık
- Hesap verebilirlik
- Sosyal paydaşlık ve sosyal içerme
- Bölgesel değerlere saygı

Ajansın Politikaları:

- İnsan odaklılık
- Katılımcılık ve yönetim
- Yaratıcı ve yenilikçi fikirlerin teşvik edilmesi
- Rekabet ikliminin geliştirilmesi
- Uzman ve nitelikli insan kaynağı ile çalışma
- Çalışan memnuniyeti
- Bilimsel bilgi ile bilginin yönetimi ve paylaşılması

Ajansın Stratejik Amaçları:

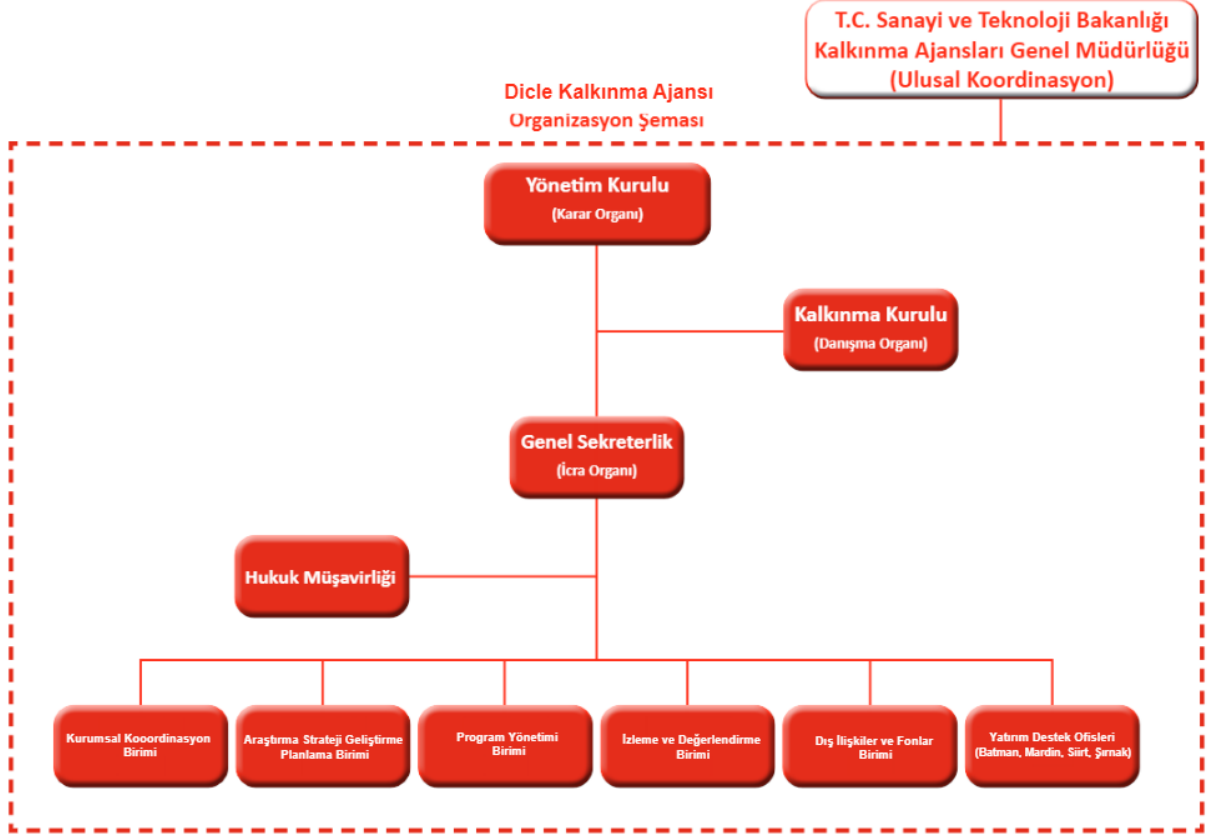
- Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması
- Bölgesel ve bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıkların azaltılması
- Bölgesel gelişmenin hızlandırılması
- Yerel ve bölgesel aktörlerin eşgüdümünün geliştirilmesi
- Üst ölçekli planlarda belirlenen gelişme eksenlerinde gerçekleşen gelişme ve değişimlerin izlenmesi ve paylaşılması

Organizasyon Yapısı:

Dicle Kalkınma Ajansı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda aşağıda belirtilen organizasyon şeması çerçevesinde çalışmalarını yürütmektedir. Yönetim Kurulu Ajans'ın "karar organı" olup iki ayda bir toplanmaktadır. Ajans'ın icra organı olan Genel Sekreterlik, Araştırma Strateji Geliştirme ve Planlama Birimi, Program Yönetimi Birimi, İzleme ve Değerlendirme Birimi, Kurumsal Koordinasyon Birimi ile Dış İlişkiler ve Fonlar Birimi şeklinde örgütlenmiştir. Bununla birlikte Ajansın görev alanı olan dört ilde (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) yatırım destek ofisleri bulunmaktadır.

Ajans, aşağıda verilen teşkilat yapısıyla hem mevzuattan gelen görev ve sorumluluklarına yönelik faaliyetleri yürütecek olup hem de SOP hazırlama, yürütme ve değerlendirme çalışmalarının yürütülebilmesi için gerekli kapasiteyi oluşturmaya yönelik kurumsal dönüşümü sağlayacaktır.

Şekil 1. Ajans Organizasyon Şeması

Stratejik Tercihler ve Sonuç Odaklı Programların (SOP) Belirlenmesi

23/10/2017 tarih ve E.4859 sayılı mülga Kalkınma Bakanlığı yazısı ile bildirilen Çalışma Programı Hazırlama Usul ve Esaslarına istinaden stratejik tercih ve sonuç odaklı program belirleme çalışmaları yürütülmüştür. Stratejik tercihler belirlenirken TRC3 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı'nda öngörülen gelişme eksenleri, öncelikler ve tedbirler esas alınmıştır. Ayrıca Ajansımızın geçmiş dönemde yaptığı planlama ve analiz çalışmaları, sektör raporları, saha ziyaretleri, çalıştaylar, anket sonuçları, derinlemesine mülakatlar ve daha önce yürütülen faaliyetler göz önünde bulundurulmuştur. Tüm bu çalışmalar ve Ajansın kurulduğu günden bu yana Bölge'de edindiği tecrübeler ve alınan görüş-öneriler ile belirlediği stratejik tercihler aşağıdaki gibidir:

1. Bölge'nin sahip olduğu kırsal kalkınma potansiyelinin açığa çıkarılarak güçlendirilmesi
2. İstihdam olanaklarının artırılmasıyla işsizliğin azaltılması
3. Bölge'nin yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi
4. Bölge'de girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması
5. Bölge turizminin rekabet düzeyinin artırılması
6. Dezavantajlı grupların sosyal ve ekonomik entegrasyonlarının sağlanması
7. Bölge'deki kamu kesimi ve yerel yönetimlerde kurumsal kapasitenin geliştirilmesi

Tablo 1. TRC3 2014-2023 Bölge Planı Stratejik Çerçevesi

1.

Beşeri Gelişme ve Sosyal İçerme

- 1.1 Örgün Eğitime Erişimin Artırılması ve Eğitim Hizmetlerinin İyileştirilmesi
- 1.2 Bölge'nin Üretim ve Hizmet İhtiyaçlarını Karşılacak Şekilde Mesleki ve Teknik Eğitimin Yapılandırılması
- 1.3 Sağlık Hizmetlerine Erişimin Artırılması ve Hizmet Kalitesinin İyileştirilmesi
- 1.4 Kayıt Dışı İstihdam Oranının Azaltılması
- 1.5 Dezavantajlı Grupların Toplumsal ve Ekonomik Yaşama Katılımının Artırılması
- 1.6 Kırsal Alan Yaşam Kalitesinin Artırılması
- 1.7 Girişimcilik Kültürünün Geliştirilerek İstihdamın Artırılması
- 1.8 Bölge'deki Kültürel Yaşamın Geliştirilmesi ve Sporun Yaygınlaştırılması

2.

Katma Değerli Üretim ve Hizmet

- 2.1 Katma Değerli Tarımsal Üretimin Artırılarak Markalaştırılması ve Hayvancılık Sektöründe Rekabetçiliğin Geliştirilmesi
- 2.2 Mevcut Sanayi Alanlarının Geliştirilmesi ve Markalaştırılması
- 2.3 Katma Değeri Yüksek Alanların Bölge'ye Çekilmesi
- 2.4 Maden Potansiyelinin Etkin ve Verimli Kullanılması
- 2.5 Bölge'nin Yenilenebilir Enerji Potansiyelinin Ortaya Çıkarılması ve Değerlendirilmesi
- 2.6 Bölge Turizminin Rekabetçiliğinin Artırılması
- 2.7 Bölge'nin Dış İlişkilerinin Geliştirilmesi
- 2.8 Yatırımcı ve Girişimcilere Yönelik Finansman, Kurumsal ve Teknik Destek Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması
- 2.9 İşletmelerin Tanıtım, Markalaşma ve Pazarlama Kapasitelerinin Geliştirilmesi

3.

Sürdürülebilir Çevre ve Mekansal Yerleşim

- 3.1 Doğal Alanların ve Ekolojik Kaynakların Korunması ve Geliştirilmesi
- 3.2 İçme ve Kullanma Suyu Yönetiminin Etkin Bir Şekilde Yapılmasının Sağlanması
- 3.3 Atıksu Yönetiminin Etkin Bir Şekilde Yapılmasının Sağlanması
- 3.4 Çevre Kirliliğinin Önlenmesi
- 3.5 Temiz ve Sürekli Enerji Arzının Sağlanması
- 3.6 Enerji Verimliliği Uygulamalarının Yaygınlaştırılması
- 3.7 Tarımsal Altyapının Güçlendirilmesi
- 3.8 İletişim, Ulaştırma ve Lojistik Altyapısının İyileştirilmesi
- 3.9 Sanayi Bölgelerinin Altyapısının Geliştirilmesi
- 3.10 Kentlerin Güvenli ve Daha Yaşanılabilir Mekanlar Olarak Planlanması ve Geliştirilmesi

4.

Yatay Eksen: Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi

- 4.1 STK'larda, Yerel Yönetimlerde ve Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi

Kalkınma Ajansları Çalışma Programı Hazırlama Usul ve Esasları çerçevesinde Bölge Planı ve öncelikleri ile uyumlu 'stratejik tercihler' belirlenmiş ve bu stratejileri destekleyecek SOP'lar oluşturulmuştur. SOP; Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'nde belirtilen bölgesel program tanımına uygun olarak, stratejik olarak belirlenmiş kalkınma hedeflerini yakalamak üzere, belirli bir sektör, tema veya mekânda kalkınma sürecinde sonuç elde etmek amacıyla alt program, tedbir, proje ve faaliyetleri içeren, nitelikli analize dayanan, ilgili kurumlarla iş birliği halinde hazırlanan, ölçülebilir sonuç ve çıktı hedefleri olan orta vadeli programlardır. SOP'lar, Ajansın orta vadeli öncelik alanlarını, kurumsallaşmasını, proje ve faaliyetlerini ve bunlara ayrılacak tahmini mali kaynaklarını sonuç odaklı ve bir bütün olarak ortaya koyan programlar olarak geliştirilmiştir.

Bölge'deki temel paydaşların kurumsal, beşerî, mali ve teknik kapasitelerini de göz önünde bulundurarak TRC3 2014-2023 Bölge Planı'nda yer alan amaç ve hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak belirlenen stratejik tercihler doğrultusunda Bölge'nin yerel tarım ürünleri potansiyelinin doğru değerlendirilmesi ve böylece kalkınmanın kırsalı da içerecek şekilde sağlanabilmesi amacıyla 'Yerel Tarım Ürünlerinde Katma Değerin Artırılması Sonuç Odaklı Programı' tasarlanmıştır. Ajansımız tarafından bölgemizin stratejik sektörleri arasında yer alan, hızlı büyüme potansiyeline sahip olan ve aynı zamanda hızlı istihdam artışı sağlayabilecek kültür turizminin geliştirilerek bölgesel ölçekte markalaşma, tanıtım ve pazarlanması ile bölgesel kalkınmanın hızlandırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda 2019 yılı sonunda ise Ajansımız tarafından, Karacadağ ve İpekyolu Kalkınma Ajansları ile GAP BKİ ortaklığında "Mezopotamya Kültür Turizminin Geliştirilmesi, Tanıtım ve Markalaşma" SOP'u geliştirilmiştir. 2021 yılında Bölgemizde gerçekleştirilen saha çalışmalarında başta Batman ve Mardin illeri olmak üzere Bölgemizin önemli bir sanayi potansiyeline sahip olduğu; aynı zamanda bu verileri de destekleyen ihracat oranının da geliştirilebileceği görülmüş; Bölge'nin imalat sanayiinde rekabet iklimi ve bölgesel ihracat kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla 'İmalat Sanayiinde Rekabet İkliminin Geliştirilmesi Sonuç Odaklı Programı' tasarlanmıştır. Ajansın organizasyon yapısı, insan kaynağı, bilişim altyapısı ve kurumsal iletişim gibi konulardaki faaliyetleri "Kurumsal Gelişim" başlığı altında ele alınmıştır. SOP'lar kapsamında yer almayan ancak Bölge için kritik önem taşıyabilecek proje ve faaliyetler ile geçmiş dönemlerden devam eden bazı çalışmalar ve Ajans desteklerine "Yerel Kalkınma Fırsatları" başlığı altında yer verilmiştir.

SOP hazırlıklarının başladığı 2018 yılında daha çok SOP'larla ilgili paydaşların sürece dahil olabilmeleri için bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Devam eden geçiş süreci olan 2019, 2020 yıllarında da ağırlıklı olarak SOP'ların geliştirilmesi ve ilgili paydaşlarla iş birliği ve koordinasyonun sağlanabilmesi için gerekli çalışmalar yürütülmüş, 2021 yılı itibariyle Sonuç Odaklı Programlar uygulanmaya başlanmıştır.

2024 yılı Çalışma Programı, yıl içerisinde gerçekleştirilecek Ajans faaliyetlerini; Bütçesi ise bu faaliyetler için ihtiyaç duyulan kaynakları gösterecek şekilde hazırlanmıştır. Belirlenen her bir SOP bünyesindeki proje ve faaliyetler;

- Araştırma, Analiz ve Programlama
- İş birliği ve Koordinasyon
- Kapasite Geliştirme
- Tanıtım ve Yatırım Destek
- Ajans Destekleri
- Önemli Kamu Yatırımları
- AB ve Diğer Dış Kaynaklı Programlar Kapsamındaki Projeler
- Diğer Proje ve Faaliyetler, başlıkları altında ayrıntılı bir şekilde oluşturulmuştur.

Orta vadeli olarak belirlenen Sonuç Odaklı Programlar çerçevesinde, TRC3 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı eksenleri altında bulunan öncelik ve tedbirlerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetler yürütülecektir. Bu doğrultuda bütüncül bir şekilde Bölge'deki kurumların bu süreçlere katılımı koordine edilecek ve Bölge Planı hedeflerine ulaşmada Bölge genelinde müdahaleler gerçekleştirilecektir. Özellikle Sonuç Odaklı Programlar vasıtasıyla bu müdahalelerin o konularla ilgili görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, akademi, sivil toplum ve özel sektör iş birliğiyle gerçekleştirilmesine yönelik adımlar atılacaktır.

Tablo 2. Sonuç Odaklı Programlar ve TRC3 2014-2023 Bölge Planı İlişkisi

Sonuç Odaklı Program	Bölge Planı Ekseni	Bölge Planı Öncelik ve Tedbiri
Yerel Tarım Ürünlerinde Verim ve Katma Değerin Artırılması Sonuç Odaklı Programı (Tarım SOP)	Beşerî Gelişme ve Sosyal İçerme	Öncelik 1.5. Dezavantajlı Grupların Toplumsal ve Ekonomik Yaşama Katılımının Artırılması Tedbir 1.5.1. Kırsal ve kentsel yoksullukla etkin mücadelenin sağlanması
		Öncelik 1.6. Kırsal Alan Yaşam Kalitesinin Artırılması Tedbir 1.6.6. Bölge'deki mevcut açık sistem küçük ölçekli sulama tesislerinin kapalı sistem basınçlı sulama sistemlerine dönüştürülmesi
	Katma Değerli Üretim ve Hizmet	Öncelik 2.1. Katma Değerli Tarımsal Üretim Artırılarak Markalaştırılması ve Hayvancılık Sektöründe Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Tedbir 2.1.1. Bitkisel üretimin geliştirilmesi ve katma değeri yüksek ürünlerin üretimine destek verilmesi Tedbir 2.1.3. Bölge'ye özgü, katma değeri yüksek ve gelişme potansiyeli olan ürünlerin markalaşma, tanıtım ve pazarlama çalışmalarının desteklenmesi
		Öncelik 2.3. Katma Değeri Yüksek Alanların Bölge'ye Çekilmesi Tedbir 2.3.1. Geleneksel yöntemlerle üretilen ürünlerin yenilikçi yöntemler ile geliştirilmesi ve Bölge'de üretilmeyen katma değerli ürünlerin üretilmesinin sağlanması
		Öncelik 2.7. Bölge'nin Dış İlişkilerinin Geliştirilmesi Tedbir 2.7.1. Bölge'nin dış ticaret yapma kapasitesinin artırılması ve firmaların pazar çeşitliliğinin sağlanması
		Öncelik 2.9. İşletmelerin Tanıtım, Markalaşma ve Pazarlama Kapasitelerinin Geliştirilmesi Tedbir 2.9.1. İşletmelerin bilgi teknoloji altyapılarının iyileştirilmesi ve yurtdışı pazar ağlarının genişletilmesinin sağlanması Tedbir 2.9.2. Bölge'ye özgü ürünlerin markalaştırılması, pazar ve ürün çeşitliliğinin sağlanması
	Sürdürülebilir Çevre ve Mekânsal Yerleşim	Öncelik 3.5. Temiz ve Sürekli Enerji Arzının Sağlanması Tedbir 3.5.1. Tarımsal sulamada enerji kullanımının azaltılmasını sağlayacak GAP sulama projelerinin tamamlanmasının sağlanması
		Öncelik 3.7. Tarımsal Altyapının Güçlendirilmesi Tedbir 3.7.1. Sulama altyapısının geliştirilmesi Tedbir 3.7.2. Arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme faaliyetlerinin artırılması Tedbir 3.7.3. Tarımsal kaynakların korunması ve üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması
	Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi	Öncelik 4.1. STK'larda, Yerel Yönetimlerde ve Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Tedbir 4.1.1. Mesleki ve kişisel gelişim amaçlı hizmet içi eğitimler ile personelin eğitilmesi ve teknik altyapının modernleştirilmesi
		Öncelik 2.6. Bölge Turizminin Rekabetçiliğinin Artırılması Tedbir 2.6.1. Turizm potansiyelinin geliştirilmesi ve kullanım kapasitesinin artırılması
Mezopotamya Kültür Turizminin Geliştirilmesi, Tanıtım ve Markalaşma Sonuç Odaklı Programı (Turizm SOP)	Katma Değerli Üretim ve Hizmet	Öncelik 4.1. STK'larda, Yerel Yönetimlerde ve Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Tedbir 4.1.1. Mesleki ve kişisel gelişim amaçlı hizmet içi eğitimler ile personelin eğitilmesi ve teknik altyapının modernleştirilmesi
	Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi	Öncelik 1.7. Girişimcilik Kültürünün Geliştirilerek İstihdamın Artırılması Tedbir 1.7.4. Genç girişimcilerin desteklenmesi ve olası yerel baskıların engellenmesi için tedbirlerin alınması
İmalat Sanayide Rekabet İkliminin Geliştirilmesi Sonuç Odaklı Programı (Sanayi SOP)	Beşerî Gelişme ve Sosyal İçerme	Öncelik 2.2 Mevcut Sanayi Alanlarının Geliştirilmesi ve Markalaştırılması Tedbir 2.2.1 Yeni sanayi alanlarının, bilimsel verilere dayalı analizler sonucunda belirlenmesinin sağlanması
	Katma Değerli Üretim ve Hizmet	Öncelik 2.3 Katma Değeri Yüksek Alanların Bölge'ye Çekilmesi Tedbir 2.3.1 Geleneksel yöntemlerle üretilen ürünlerin yenilikçi yöntemler ile geliştirilmesi ve Bölge'de üretilmeyen katma değerli ürünlerin üretilmesinin sağlanması

Sonuç Odaklı Program	Bölge Planı Eksen	Bölge Planı Öncelik ve Tedbiri
		<p>Öncelik 2.8 Yatırımcı ve girişimcilere yönelik finansman, kurumsal ve teknik destek hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması</p> <p>Tedbir 2.8.1. Yatırımcılara ve girişimcilere yönelik faiz desteği verilmesinin sağlanması</p> <p>Tedbir 2.8.2. Bölge yatırımcısına yönelik profesyonel işletme yönetimi eğitimlerinin verilmesi</p> <p>Tedbir 2.8.3. Bölge’de ortak iş yapma ve ortaklık kültürünün geliştirilmesi</p> <p>Öncelik 2.9 İşletmelerin tanıtım, markalaşma ve pazarlama kapasitelerinin geliştirilmesi</p> <p>Tedbir 2.9.1. İşletmelerin bilgi teknoloji altyapılarının iyileştirilmesi ve yurtdışı pazar ağlarının genişletilmesinin sağlanması</p> <p>Tedbir 2.9.2. Bölge’ye özgü ürünlerin markalaştırılması, pazar ve ürün çeşitliliğinin sağlanması</p>

2. Sonuç Odaklı Programlar

2.1. Yerel Tarım Ürünlerinde Verim ve Katma Değerin Artırılması Sonuç Odaklı Programı (Tarım SOP)

a. Amaç

Genel Amaç

Yerel tarım ürünlerinde üretimin, verimin, katma değer artırılarak pazarlama imkânlarının geliştirilmesi yoluyla kırsal yerleşimler başta olmak üzere Bölge'de ekonomik refahın iyileşmesi amaçlanmaktadır.

Özel Amaçlar

1. Marka ve ticari değer oluşturabilecek yerel tarım ürünlerinde üretimin ve verimin artırılması
2. Yerel gıda ve tarım ürünlerinde katma değer ve pazarlama imkânlarının geliştirilmesi
3. Arıcılığın geliştirilmesi, yöresel balların üretiminde kalite standartlarının sağlanması
4. İyi tarım uygulamaları ve tarımsal sulamada verimlilik uygulamalarının yaygınlaştırılması
5. Üretici örgütleri ve aile işletmelerinin kapasite geliştirici faaliyetlerle desteklenmesi
6. Yerel gen kaynaklarının korunması ve çoğaltılması

a. Arka Plan ve Müdahale Gerekçesi

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023)'te kırsal kalkınma politikası çerçevesinde, kırsal ekonominin geliştirilmesi ve istihdam imkânlarının artırılması stratejik amaç olarak belirlenmiştir. Kırsal ekonominin geliştirilmesine yönelik tedbirlerle; tarım ve gıda üretiminde verimliliğin, kapasitenin ve ürün kalitesinin artırılması, tarım ve tarım dışı yerel ürünlerde katma değer artışının sağlanması, çiftçilerin mesleki bilgi ve örgütlenme düzeyinin yükseltilmesi, rekabet gücünün geliştirilmesi, tarım-sanayi ilişkilerinin güçlendirilmesi, mikro işletmecilik temelinde girişimciliğin teşvik edilmesi, arıcılık faaliyetlerinin desteklenmesi, çiftçilerin ortak kullanıma yönelik makine parklarının kurulması, tarım-gıda işletmelerinde verimlilik artışı sağlayacak modernizasyon yatırımlarının gerçekleştirilmesi, gıda güvenilirliğinin geliştirilmesi, besleyici ve sağlıklı gıda üretiminin artırılması hedeflenmiştir. İklim değişikliği ve Kovid-19 salgını sürecinde yaşanan küresel krizlerin etkileri de dikkate alındığında kırsal alanlar gelecekte önemi giderek artacak olan stratejik nitelikteki doğal kaynaklara ev sahipliği yapmaktadır. Ancak kırsal alanlardaki üretim faaliyetlerinde su başta olmak üzere doğal kaynaklardan kısa vadede azami ölçüde yararlanma ve bunları ekonomik değere dönüştürme çabası kaynakların hızla tükenmesine yol açmaktadır. Su ve toprak kaynakları kullanımında çevre dostu olmayan tarım teknikleri nedeniyle görülen olumsuzlukların artma eğiliminde olduğundan hareketle bir diğer stratejik amaç "kırsal çevrenin iyileştirilmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması" olarak belirlenmiştir. Buna yönelik tedbirlerle; tarımsal faaliyetlerde çevre dostu üretim yöntemlerinin kullanılması, organik tarımın teşvik edilmesi, iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması, tarımsal sulamalarda ve tarımsal arazilerin kullanımında verimliliğin sağlanması amaçlanmıştır.

2021-2023 GAP Eylem Planı'nın stratejik çerçevesini oluşturan üç temel amaçtan biri de "tarımda rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir çevre" olarak belirlenmiştir. Bu amaç çerçevesinde; Bölge'de kırsal alanda yaşayan ve işlemeli tarıma uygun arazilerin az olduğu nüfusun sosyo-ekonomik yaşam koşullarının sürdürülebilir ve katılımcılık ilkesi doğrultusunda geliştirilmesi ve iyileştirilmesi ile GAP Bölgesi'nin başat ekonomik sektörleri arasında yer alan tarım da başta su ve enerji olmak üzere, kaynakların en etkin biçimde kullanımının modellenmesi, yaygınlaştırılması ve birincil üretim ve işleme süreçlerinde verimliliğin artırılması amaçlanmıştır.

Tarım SOP öncelikleri, üst ölçekli planların yukarıda zikredilen amaç, öncelik ve tedbirleri dikkate alınarak, 2014-2023 TRC3 Bölge Planı'nda yer alan;

- Kırsal Alan Yaşam Kalitesinin Artırılması,
- Katma Değerli Tarımsal Üretimin Artırılarak Markalaştırılması,
- İşletmelerin Tanıtım, Markalaşma ve Pazarlama Kapasitelerinin Geliştirilmesi,
- Tarımsal Altyapısının Güçlendirilmesi

öncelikleri altında belirlenen alt tedbirlerle uyumlu olarak hazırlanmıştır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayınlanan İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasında (SEGE-2017) TRC3 Bölgesi'ndeki merkez ilçeler 3. kademe, diğer tüm ilçeler 5. ve 6. kademe ilçeler olarak tanımlanmaktadır. Kırsal alan tanımında yer alan bu gelişmişlik kademesindeki bütün ilçelerin diğer yerleşimlere göç verdiği tespit edilmiştir. Düzey 2 Bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 25. sırada yer alan Bölgede, nüfusun önemli bir kesimi kırsal alanda yaşamakta ve geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadır. Plan dokümanlarında yer alan söz konusu politika ve tedbirler ışığında kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak ve Bölgedeki tarımsal potansiyelin daha etkin kullanılabilmesi adına tarımsal faaliyetlerde verim ve katma değer artışının sağlanarak kırsal alandaki ekonomik refahın iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

TRC3 Bölgesi'nde sanayi sektörü ağırlıklı olarak Mardin ve Batman il merkezleri etrafında gelişirken, hizmetler sektörü de Mardin ve Batman başta olmak üzere büyük ilçe merkezlerinde yoğunlaşmaktadır. Sanayi sektörünün ülkemizin gelişimine kıyasla geride olduğu göz önüne alındığında tarım sektörünün GSYH içindeki payı (yüzde 10,25) ülke ortalamasının oldukça üzerindedir. Bölge'de toplam 608 bin hektar tarım arazisi varlığı ile birlikte uygun iklim şartlarının sunduğu olanaklar, özellikle tarla bitkileri üretimi ile meyvecilik açısından önemli bir potansiyel oluşturabilecek mahiyettedir. Bu tarımsal potansiyelin doğru değerlendirilmesi kır-kent dengesini gözeterek Bölge içi gelişmişlik farklarını gidermeye yönelik bir gereklilik arz etmektedir.

Türkiye'nin toplam yüzölçümünün yüzde 3,33'lük kısmını oluşturan TRC3 Bölgesi, 608 bin hektar tarım alanına sahip olmasına rağmen sulanabilen alan (yaklaşık yüzde 34) ve taban arazilerde yağış (~350 mm) oldukça kısıtlıdır. Tarımsal üretim döneminde Bölge'nin sıcaklık ortalamalarının bir hayli yüksek olması sulama olmadan yüksek miktarda ürün elde etmeyi oldukça zorlaştırmaktadır. Karasal iklim özelliklerinin belirgin olarak görüldüğü dağlık kesimlerde de meraya dayalı hayvancılık gün geçtikçe azalmaktadır. Bazı bölgeler hariç olmak üzere toprak kalitesi düşük olan Bölge'nin, orman varlığı da zayıftır. Bölge'de tarım faaliyetleri güney hattında yer alan ve büyük bir bölümü bereketli Mezopotamya Ovası içinde kalan Kızıltepe, Derik, Artuklu, Nusaybin, Cizre ve Silopi ile Batman ve Kurtalan ovalarında yoğunlaşmaktadır.

Sanayi sektörünün de tarıma dayalı geliştiği Bölgede, uzun vadede GAP sulama projelerinin de devreye girecek olması göz önünde bulundurulursa Bölge ekonomisi açısından tarımın başat sektör rolünün süreceği değerlendirilmektedir. Bu sebeple özellikle göç veren kırsal alanda geleneksel yöntemlerle yapılagelen tarımsal faaliyetlerin gelişmesine odaklanılması, pratikteki sorunlara çözüm geliştirilmesi, sulama imkânlarının artması ile paralel verim ve katma değer artışına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi yarar sağlayacaktır. Öte yandan GAP sulama projesinin tamamlanamamış olması ve yaşanan gecikmeye bağlı olarak, 314 bin hektar tarım arazisiyle geniş ve bereketli ovalara sahip Mardin ilinde son 20 yılda açılan sondaj kuyuları birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Ovada buğday hasadından sonra ağırlıklı olarak ikinci ürün olarak yetiştirilen mısır üretiminde suyun bilinçsiz kullanımı ve buna bağlı olarak yeraltı su seviyesinin her geçen yıl azalarak günümüzde 400-600 metre derinlikten sulama pompalarıyla arazilerin sulanıyor olması çevresel risklerin yanı sıra artan enerji tüketimi ile tarımsal üretim maliyetlerinde artışa neden olmaktadır. Tarımsal sulamada kaçak elektrik kullanımının yarattığı sosyal sorunlar bir kenara, suyun verimli kullanımına yönelik gerekli tedbirler alınmadığı takdirde geçmişte benzer durumda olan Harran ovasında yaşandığı gibi bilinçsiz su tüketimine bağlı toprakta kalsifikasyon/kireçlenme, çoraklaşma ve tuzlanma gibi önemli sorunlar ortaya çıkabilecektir.

Bölge'de tarıma elverişli arazilerin yarısından fazlasının işletme büyüklüğü 50 dekardan azdır. Bu tablonun değişmesi için sulama projeleri ile eş zamanlı yürütülen toplulaştırma çalışmalarında Bölge sosyolojisinden kaynaklı etkenlerle yeterli başarı sağlanamamıştır. Bu durum, eğer katma değerli

üretim odaklanılmazsa kırsalda gelir yetersizliğinden dolayı kent merkezlerine yönelecek nüfus akışının beklenenden daha hızlı gerçekleşebileceğini belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır. Mera ve yayla hayvancılığı yürütülebilen kırsal yerleşimlerde de son yıllarda hayvancılık alanında bir gerileme söz konusudur.

Kırsalda üreticiyi koruyarak gıda ve tarım ürünlerinin katma değerli bir ürün formunda pazarlanabilmesinin en önemli araçlarından olan tarımsal örgütlenmeler Bölgede ziraat odaları ile sınırlı kalmıştır. Üretici ve hayvan yetiştiricileri birlikleri açısından ürün bazlı olarak Bölgede gelişim gösteren sınırlı sayıda örgütlenme örnekleri bulunsa da etkili oldukları değerlendirilemez. Kooperatifler ise sayıca fazla olsa da ağırlıklı olarak çeşitli hibe programlarının kullanımına yönelik kısa süre faaliyet gösteren birer araç olarak deneyimlenen mekanizmalar durumuna gelmiştir. Tarımsal potansiyelin yeterince değerlendirilememesi ve kırsaldaki tarım alanlarının bakımsız ve bağların âtil bırakılmış olmasının bir gereksesi de çiftçilerin ürettikleri ürünleri pazarlamada karşılaştıkları zorluklardır.

Türkiye ortalamasına göre kırsal yerleşim nüfus oranı yüksek olan Bölgede tarımdan kopuş aynı eğilimde devam etmektedir. Tarımsal mekanizasyonun yine ülke ortalamasına kıyasla sınırlı kaldığı Bölge'nin öncelikli sorunu verim düşüklüğü, katma değer üretmemek ve hane halkı açısından yeterli geçim standardını oluşturamamaktır. GAP, KÖYDES ve SUKAP kapsamında Bölge'de yürütülen birçok proje kırsal kalkınmaya olumlu etki oluştururken ürün ve mekân açısından yapılan verime dayalı hesaplamalar tahıl üretimi dışında Bölge'nin yetersiz ve düşük bir verim düzeyinde kaldığını göstermektedir. Kırsal kalkınmaya yönelik uygulanan destekleme programları Bölgede öne çıkan ürünlerin üretim, verim ve kalitesinde artış sağlasa da sahadaki sorunlara bütüncül bir bakış açısıyla ve Bölge/havza düzeyinde çözüm öneren, uzun vadeli hedefler ortaya koyan bir tarımsal planlamaya dayalı olmaması, yürütülen bu çalışmaların etkilerinin sınırlı kalmasına neden oluyor. GAP Entegre Kırsal Kalkınma Programı bu anlayışı değiştirmeye yönelik stratejik bir bakış açısını yerleştirmeyi amaçlamışsa da programın uygulamaya yönelik bütçeleri sınırlı olduğundan tatmin edici sonuçlara ulaşamamıştır.

Hayvancılıkla birlikte meyveciliğe oldukça elverişli olan Bölge'nin kırsal dağlık yerleşim bölgelerinde kullanılmayan boş arazilerin fazlalığı bu alanda kaydedilebilecek bir ilerleme potansiyelini ortaya koymaktadır. Bölge'de tarımsal arazilerin yoğunlaştığı ilçeler sanayi, turizm ve ticaret potansiyelinin de daha yüksek olduğu ilçeler olduğundan, katma değerli üretim konusunda geri planda kalan diğer ilçelere odaklanması gerektiği değerlendirilmektedir.

Tablo 3. TRC3 Tarımsal Üretim Değerleri ve İhracat Verileri

Üretim Değerleri	2017	2018	2019	2020	2021
Kişi Başına Bitkisel Üretim Değeri (TL)	2.428	2.313	2.366	3.173	3.350
Toplam Bitkisel Üretim Değeri (bin TL)	5.389.411	5.286.372	5.458.160	7.437.621	7.932.061
Canlı Hayvanlar Değeri (bin TL)	5.555.838	7.047.917	6.837.760	7.404.386	7.865.261
Hayvansal Ürünler Değeri (bin TL)	1.056.419	1.935.796	2.177.885	2.505.855	-
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık İhr. Değeri (bin \$)	195.730	155.968	155.552	260.978	386.753

Kaynak: TÜİK, 2022 (2021 yılı fiyatlarıyla)

Yukarıdaki tabloda yer alan TRC3 Bölgesi tarımsal üretim değerleri ve ihracat rakamları incelendiğinde, genel bir artış eğilimi olduğu görülmektedir. Bu veriler de Bölge'de yükselen bir kapasite ile tarımsal üretim potansiyeli bulunduğunu doğrulamaktadır. Tarım SOP kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan kırsal kalkınmaya yönelik faaliyetler, bu potansiyelin geliştirilmesi bakımından önemlidir. Bölge ekonomisi açısından öne çıkan tarımsal ürünler; buğday, mısır, arpa, pamuk, mercimek, üzüm, fıstık, zeytin ve bal olarak sıralanabilir. Bunların yanı sıra Bölgeye özgü yerel türler barındıran ve gelişme potansiyeli taşıyan ürünler arasında nar, ceviz, badem, incir, çilek, bittim, menengiç, yer fıstığı, acur, kiraz, kavun, domates ve tıbbi-aromatik bitkiler (safran, sumak, zahter, salep) yer almaktadır. Daha önce coğrafi işaret tescili alan Mardin Bulguru ve Siirt Fıstığı'nın yanı sıra son yıllarda Ajans desteği ile

coğrafi işaret tescili alanlar için yakın planda üretiminin artacağı ve bu bağlamda depolanması ve işlenmesine yönelik yatırımlara ihtiyaç duyulacağı değerlendirilmektedir. Diğer ürünlere yönelik te coğrafi işaret çalışmalarının desteklenmesi hedeflenmektedir.

Katma değeri yüksek ve coğrafi işarete sahip bir ürün olan Siirt Fıstığı, 2000’li yıllardan başlayarak öncelikle Siirt’te ve yakın dönemde diğer bölge illerinde gelişim göstermiş ve 2022 yılı TÜİK verilerine göre Bölgede 53 bin hektar alanda yaklaşık 34 bin tona ulaşan üretim miktarıyla kırsalda önemli bir geçim kaynağına dönüşmüştür. Bu rekolte değerine ulaşılmasında her yıl yeni fıstık fidanı dikimlerinin yanı sıra Ajansın 2015 yılında uygulamış olduğu “Meyveciliğin Geliştirilmesi Programı” kapsamında tesis edilen 684 adet kapama meyve bahçelerinin de oldukça etkili olduğu ve çarpan etkisi oluşturduğu değerlendirilmektedir. Kırsalda küçük tarım arazilerinde önemli bir gelir kaynağına dönüşen bu ürünün Bölgede yaygınlaşması, Siirt’te aşılama programları ile başlamış ve yeni bahçelerin tesisiyle devam ederek 2018 yılında Avrupa’nın en büyük fıstık işleme tesisinin ilde kurulmasıyla marka ürün düzeyine gelinmiştir. Mevcut durumda Siirt Fıstığı için iki temel çalışma alanı bulunmaktadır. Birincisi ağaç başına oldukça düşük olan ürün veriminin ve kalitenin artırılması, ikincisi de Bölgemizde diğer tarımsal ürünlerin üretimine pek elverişli olmayan kireçli toprak yapısına sahip değerlendirilmeyen tarım alanlarında üretimin yaygınlaştırılmasıdır. Katma değeri yüksek ve gelişme potansiyeli barındıran bir başka yerel ürün olan, yüksek yağ oranına sahip Halhali Zeytini’nin orijini Mardin’in Derik ilçesidir. Sofralık tüketime yönelik oldukça talep gören özel bir ürün olan bu türün Bölgede üretiminin yaygınlaştırılabileceği değerlendirilmektedir.

TRC3 Bölgesi, 47 bin hektar bağ alanı ile Türkiye de 2. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2022). Bu güçlü potansiyele rağmen Düzey 2 Bölgeleri üretim verileri detaylı incelendiğinde, TRC3 Bölgesi’nin birim alandan elde edilen üzüm verimi bakımından en geride kaldığı dikkat çekmektedir. Güncel TÜİK verilerine göre TR62 Bölgesi’nde sofralık üzüm üretimindeki verim 2.367 kg/da iken TRC3 Bölgesi’nde bu rakam 456 kg/da olmaktadır. Bağcılıkta kadim bir geçmişe sahip Bölge’de üzüm üretiminin özellikle kırsal dağlık yerleşimlerde yaygın olduğu, ancak kırsalda genç nüfusun azalması ile paralel bir şekilde üzüm yetiştiriciliğinin ekonomik bir geçim kaynağı olmaktan çıkıp hane tüketimine yönelik bir üretim formuna kaydığı gözlenmektedir. Üzüm çeşitleri açısından önemli bir gen kaynağı olan Bölge’de, bu genlerin korunarak geleceğe aktarılması, bağların gençleştirilmesi, kültürel bakımı, telli terbiyeli modern bahçelerin tesisi, üzümde elde edilen son ürünlerin standart ve katma değerli hale getirilmesi ve pazarlama olanaklarının geliştirilmesi öncelikli çalışma alanlarıdır.

Bölge’de coğrafi işarete sahip Pervari Balı başta olmak üzere Sason ve Faraşın Yaylası balları da yöredeki endemik bitki ve flora zenginliğini içinde barındıran özel bal çeşitleri olarak gelişim potansiyeli taşımaktadır. Bal üretim miktarı 3.500 tonu geçen (TÜİK, 2022) arıcılık sektöründe temel sorun, yöresel balların üretiminde kalite standardının sağlanarak marka değeri olan ürünler olarak piyasada yer edinmemesidir. Karakterize edilen bal numunelerinde kalite parametrelerinde oldukça yüksek değerler elde edilirken piyasada Bölge’nin yöresel ürünü olarak satılan balların bir kısmının doğal olmayan, katkılı ve farklı bölgelerden getirilmiş olduğu tespit edilmektedir. Bu durumun değişmesi adına yöresel balların kalite parametrelerinin belirlenmesi, kontrollü üretime geçilmesi ve beraberinde markalaşma çalışmalarının hızlandırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bölge’de özellikle yeterince tarım arazisi bulunmayan kırsal dağlık yerleşimlerdeki nüfus için alternatif bir geçim kaynağı olabilmesi nedeniyle arıcılık faaliyetlerinin geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Bölge’nin en büyük tarımsal üretim alanı olan Kızıltepe, Derik, Nusaybin ova kesiminde buğday ve mısır temel stratejik ürünler olarak yerleşmiş durumdadır. Ülkemizin de önemli buğday üretim merkezlerinden biri olan bu Bölge’de sanayi de bu tarımsal ürünlere yönelik olarak gelişim göstermiştir. Bölge’nin 1 milyar \$’ı aşan işlenmiş tarımsal ürünler ihracatı, sektörün istihdamla birlikte dış ticarete olan katkısını da ortaya koymaktadır. Ancak buğdaydan elde edilen un, bulgur, makarna gibi işlenmiş ürünlerin kg başına getirisinin düşük kalması bu ürünlerin markalaşarak piyasada yer edinmesi ile yerele olan katkısının artırılması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Yüksek kaliteli durum buğdayından üretilen ve yakın zamanda coğrafi işaret tescili alan Mardin Bulguru bu anlamda Irak ve Ortadoğu pazarı dışına çıkarak iç piyasada ve diğer ülkelerde değerlendirilmesi gereken işlenmiş buğday ürünlerinin

başında gelmektedir. Son yıllarda Ajansın öncülüğünde gerçekleştirilen tanıtım ve yeni pazarlara açılım faaliyetleri, perakende zincirlerde yer alma, yeni ihracat bağlantıları sağlanması ve URGE projesi geliştirilmesi ile iyi bir noktaya ulaşmıştır. Ürünün marka değeri arttıkça alternatif pazarlar bulacağı ve Bölge ekonomisine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Tarım SOP, yerel ürünlerin üretim ve veriminin artırılarak pazarlama imkânlarının geliştirilmesi yoluyla kırsal yerleşimler başta olmak üzere Bölgede ekonomik refahın iyileşmesi ve sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanması amacıyla yönelik faaliyetlerin yürütülmesi planlanmaktadır.

b. Sonuç ve Çıktı Hedefleri

Tarım SOP kapsamında ulaşılması hedeflenen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. Tarım SOP Sonuç Göstergeleri

Gösterge Adı	İlgili Özel Amaç(lar)	Birim	Mevcut Durum (2022)	2024 Yılı Hedefi	Doğrulama Kaynağı
Kişi başına bitkisel üretim değeri (TRC3 Bölgesi)	1,2	TL	3.350	3.750	TÜİK
Siirt Fıstığı üretim miktarı	1	Ton/yıl	34.257	38.000	TÜİK, Tarım İl Müdürlükleri
Siirt Fıstığının ihraç edildiği ülke sayısı	2	Adet	5	10	Siirt Fıstık Üreticileri Birliği, Siirt Fıstık A.Ş
Üzüm üretim miktarı	1	Ton/yıl	207.679	250.000	TÜİK, Tarım İl Müdürlükleri
Üzüm üretim verimi	1,4	Kg/da	457	500	TÜİK, Tarım İl Müdürlükleri
Yöresel Bal (Pervari, Sason, Faraşın) üretim miktarı ¹	3	ton/yıl	3.561	3.800	TÜİK
Kapasitesi geliştirilen üretici örgütü/kooperatif sayısı	5	Adet	-	6	DİKA
Coğrafi işaret alan ürün sayısı	2	Adet	29	33	Türk Patent ve Marka Kurumu Tescil Belgesi
Yerel tarım ürünlerinin depolanması, işlenmesi ve paketlenmesine yönelik yeni yatırım sayısı	2,3	Adet	-	2	DİKA, TSO
Tarım ürünleri ihracat rakamı (TRC3)	1,2	\$	386.753	420.000	TÜİK

Tarım SOP kapsamında yapılacak faaliyetlere ilişkin çıktı göstergeleri aşağıdaki tabloda yer aldığı gibidir.

Tablo 5. Tarım SOP Çıktı Göstergeleri

Proje ve Faaliyet Alanı	Gösterge Adı	Birim	Mevcut Durum	Hedef (2024)	Doğrulama Kaynağı
Araştırma, Analiz ve Programlama	Hazırlanan araştırma, analiz ve envanter çalışması sayısı	Adet	6	7	Raporlar
	Ön fizibilite sayısı	Adet	7	10	Ön Fizibilite Raporları

¹ Bal çeşitleri özelinde TÜİK verisi yayınlanmadığından yöresel balların mevcut durum bilgisi için üretim yapılan ildeki tüm doğal bal üretim miktarları verilmiştir.

İş birliği ve Koordinasyon	İş birliği geliştirilen kurum/kuruluş sayısı	Adet	2	5	Protokoller, Toplantı Tutanakları
	Coğrafi işaret başvurusu yapılan ürün sayısı	Adet	10	15	Başvuru Belgesi
Kapasite Geliştirme	Yönetim danışmanlığı sağlanan üretici örgütleri sayısı	Adet	-	6	Ajans Faaliyet Raporu
Tanıtım ve Yatırım Destek	Yatırım danışmanlığı ve rehberlik sağlanan kişi/işletme sayısı	Adet	320	400	Ajans Faaliyet Raporu
	Gerçekleştirilen tanıtım etkinliği sayısı	Adet	-	2	Ajans Faaliyet Raporu
Ajans Destekleri	Geliştirilen ve uygulanan güdümlü proje sayısı	Adet	1	2	Güdümlü Proje Bilgi Formları, Proje Nihai Raporları
	Geliştirilen ve uygulanan SOGEP proje sayısı	Adet	6	9	Proje Nihai Raporları
	Geliştirilen ve uygulanan CMDP proje sayısı	Adet	1	1	Proje Nihai Raporları
	Teknik Destek Programından faydalanan kurum sayısı	Adet	6	12	Ajans Faaliyet Raporu
	Teknik Destek Programı kapsamında eğitim alan kişi sayısı	Kişi	180	270	Ajans Faaliyet Raporu
	Uygulanan MDP sayısı	Adet	-	1	Başvuru Rehberleri
	MDP kapsamında desteklenen proje sayısı	Adet	-	15	Program Nihai Raporları
	Kurulan gıda analiz laboratuvarı ve test merkezi sayısı	Adet	-	2	Proje Nihai Raporları
	Aricılık ürünleri üretim tesisi	Adet	1	2	Proje Nihai Raporları
	Modern eğitim serası alanı	Da	-	10	Proje Nihai Raporları
	Desteklenen kooperatif sayısı	Adet	5	8	Proje Nihai Raporları
	Telli terbiye sistemine dönüştürülen bağ alanı	Da	-	1.000	Proje Nihai Raporları

Proje ve Faaliyetler

i. Araştırma, Analiz ve Programlama

Tarım SOP ile yerel ürünlerde üretimin, verimin, katma değerini artırılarak pazarlama imkanlarının geliştirilmesi amacı kapsamında, sorunların ve ihtiyaçların tespiti, müdahale alanlarının belirlenmesine yönelik olarak çeşitli araştırma ve analiz çalışmaları yürütülecektir. Bu dokümanların hazırlanması Tarım SOP'un üç yıllık uygulama dönemine yayılacaktır. 2024 yılında, programın özel amaçları çerçevesinde aşağıda detayları verilen raporlar hazırlanacaktır.

1. TRC3 Bölgesi Ata Tohumları ve Bitki Gen Kaynaklarının Tespitine Yönelik Envanter Çalışması:

Çalışma kapsamında Bölge'nin biyoçeşitlilik potansiyelinin belirlenmesi, yerel çeşitlerin muhafaza altına alınarak gelecek nesillere taşınması, bölgedeki ata tohumlarının korunmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir. Bölge kırsalında çiftçilerin kendi imkânlarıyla sandıklarda muhafaza ettikleri tohumlarla üretim yapılmaya devam edilmektedir. Yapılacak olan çalışma ile yerel bitki/tohum gen kaynaklarının tespit edilmesi, toplanarak uygun koşullarda saklanması ve envanterinin çıkarılması planlanmaktadır. Bu çalışmanın neticeleri doğrultusunda yerel tohum ve bitki gen kaynaklarının muhafaza altına alınarak çoğaltılması ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar, ekonomik değeri olan çeşitlerde ıslah çalışmaları ve bölgede arazi gen merkezi kurulmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi planlanmaktadır. Yerelde biyoçeşitliliğin korunmasına yönelik girişimler nitelikli gıdaya erişim ve insan sağlığı açısından da uzun vadede yararlı sonuçlar sağlayacaktır. 2023 yılında imzalanan iş birliği protokolü kapsamında yürütülen bu çalışma ilgili kurumlarla birlikte 2024 yılında da sürdürülecektir.

Tablo 6. TRC3 Bölgesi Ata Tohumları ve Bitki Gen Kaynaklarının Tespitine Yönelik Envanter Çalışması Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
TRC3 Bölgesi Ata Tohumları ve Bitki Gen Kaynaklarının Tespitine Yönelik Envanter Çalışması	ASGP, YDO	Türkiye Tohum Gen Bankası, Tarımsal Araştırma Enstitüleri	Yıl Boyu	TRC3	170.000,00

ii. İş birliği ve Koordinasyon

Tarım SOP amaçları kapsamında ortaya konulan hedeflerin gerçekleştirilmesi için, paydaş kurum/kuruluşlardan il tarım ve orman müdürlükleri, yerel yönetimler, bölge kalkınma idaresi, üniversiteler, tarımsal araştırma enstitüleri, üretici birlikleri, ziraat odaları, ticaret borsaları, kooperatifler, sivil toplum kuruluşları, özel kesim ve diğer yerel aktörlerle iş birlikleri geliştirilecektir. Geliştirilen iş birlikleri kapsamında Ajans'ın koordinasyonunda ortak faaliyetlerin yürütülmesi sağlanacaktır.

1. Sektör Paydaşı Kurum/Kuruluşlar ile İş Birliği ve Koordinasyon: Başta Bölge Üniversiteleri, GAP BKİ, Tarımsal Araştırma Enstitüleri olmak üzere, Tarım SOP kapsamında belirlenen amaçlara yönelik bölgesel ve ulusal düzeydeki paydaşlarla iş birlikleri geliştirilecektir. 2024 yılında bu kapsamda yapılması planlanan faaliyetler aşağıda detaylandırılmıştır.

Tarımsal Araştırma Enstitüleri ile İş Birliği: Siirt fıstığı üretiminde verimin artırılması amacıyla fıstık yetiştiriciliğine yönelik temel uygulamalı eğitimlerin Bölge'deki yetiştiricilere verilmesi amacıyla Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü ile iş birliği sürdürülecektir. Genel olarak antepfıstığı ve badem; bölgesel olarak ise üzüm, ceviz, zeytin, nar vb. meyve türlerinin yetiştiriciliğinde karşılaşılan sorunlara çözüm üretmeye yönelik araştırmalar yapan Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü'nün bu konudaki tecrübesini Bölge'deki üreticilere aktarması sağlanacaktır. Bunun yanı sıra Arıcılık Araştırma Enstitüsü ile arıcılık faaliyetleri konusunda, bağcılık çalışmalarında Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü ile iş birlikleri geliştirilmesi planlanmaktadır.

Bunun yanı sıra TRC3 Bölgesi'ndeki yerel bitki/tohum gen kaynaklarının tespit edilmesi, toplanması ve envanterinin çıkarılması çalışması kapsamında Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü ile iş birliği sürdürülecektir. Bu çalışma neticesinde Bölge'nin tarımsal biyoçeşitlilik potansiyeli belirlenecek olup yerel tohum ve bitki gen kaynaklarının muhafaza altına alınarak çoğaltılmasına yönelik güdümlü proje geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Tablo 7. Tarımsal Araştırma Enstitüleri ile İş Birliği Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Tarımsal Araştırma	ASGP, PYB, YDO	Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü,	Yıl Boyu	TRC3	-

Enstitüleri ile İş Birliği		Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü, GAP TAEM, Arıcılık Araştırma Enstitüsü, Türkiye Tohum Gen Bankası			
----------------------------	--	---	--	--	--

GAP BKİ ile İş Birliği ve Koordinasyon: GAP Bölgesi'nde tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi alanlarında, üretim faktörlerinin ve üretim kaynaklarının daha etkin ve verimli bir biçimde kullanılması suretiyle, Bölge'nin rekabet edebilirliğinin artırılmasına katkıda bulunulması amacıyla GAP BKİ ve UNDP ortaklığında yürütülen "Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayide Entegre Kaynak Verimliliği Projesi" kapsamında, Bölge'nin başat ekonomik sektörleri arasında yer alan tarımda kaynakların en etkin biçimde kullanımının modellenmesi ve yaygınlaştırılması ile birincil üretim ve işleme süreçlerinde verimliliğin artırılması hedefleri doğrultusunda ortak bir mali destek programı uygulanması hususunda GAP BKİ ile iş birliği protokolü imzalanmıştır. Bu iş birliği protokolü doğrultusunda yerel tarım ürünlerinde verim ve katma değer artışının sağlanması ekseninde proje teklif çağrısına çıkılması hedeflenmektedir.

Kurumlar arasında tarımsal eğitim ve yayım, tarımsal sulamada yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, verimlilik ve kırsal kalkınma konularında da iş birlikleri geliştirilmesi planlanmaktadır.

Bununla birlikte, 2021 yılında Bakanlık koordinasyonunda GAP BKİ ve Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofisleri İş Birliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında GAP BKİ ilgili birimleri ile YDO'lar arasında desteklenebilecek proje konularının tespiti ve ortak faaliyetler konularında yakın iletişim sürdürülecektir.

GAP BKİ tarafından ajansımıza farklı öncelikler kapsamında 4.906.000 TL ödenek aktarılmıştır. GAP Bedestenden Dijital Platformlara Projesi için aktarılan 2.600.000 TL bu başlık altında, kalan tutar Kırsal Ekonominin Geliştirilmesi MDP başlığı altında yer almaktadır.

Tablo 8. GAP BKİ ile İş Birliği ve Koordinasyon Faaliyeti İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
GAP BKİ ile İş Birliği	PYB, YDO, ASGP	GAP BKİ	Yıl Boyu	TRC3	2.600.000

Üniversiteler ile İş Birliği: Yöresel balların (Faraşın Yaylası, Pervari, Sason) üretiminde kalite standardının sağlanarak katma değerini yükseltmesi amaçlanmaktadır. Bazalt taşının işlenmesi ile elde edilecek ürünlerin farklı alanlarda kullanımına yönelik araştırma çalışmaları, arıcılığın geliştirilmesi ekseninde flora tespiti, karakterizasyon ve veri tabanı çalışmaları, bittim gen kaynaklarının araştırılması ve korunması, bölgeye özgü tıbbi-aromatik bitkiler ile meşe palamudunun gıda, ilaç, kimya, kozmetik sanayiinde kullanım imkanlarının araştırılması ile coğrafi işarete aday yöresel ürünlerin karakteristik özelliklerinin tespiti, ıslah edilmiş bitki türlerinin adaptasyon çalışmaları, kırsal kalkınma ve tarım sektörünün gelişimine yönelik çalıştaylar, ortak araştırmalar ve katma değerli tarım ürünlerine yönelik yayınlar üretilmesi konusunda bölge üniversiteleri başta olmak üzere iş birlikleri geliştirilmesi planlanmaktadır.

Tablo 9. Üniversiteler ile İş Birliği Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Üniversitelerle İş Birliği	ŞYDO, SYDO, ASGP	Bölge Üniversiteleri	Yıl Boyu	TRC3	250.000,00

2. TRC3 Bölgesi Coğrafi İşaretler Projesi: Coğrafi işaretin ve geleneksel ürün adının amacı, tescile konu olan ürünün üretimi, kaynağı gibi bir takım genel niteliklerine bağlı özelliklerden ötürü belli bir üne kavuşmuş ürünlerin korunmasını sağlamaktır. Coğrafi işaret, ürüne pazarlama gücü katar ve ürünün

gerçek üreticilerini koruyan kolektif bir hak olduğundan kırsal kalkınmaya aracılık eder ve bölge ekonomisine katkı sağlar. TRC3 Bölgesi Coğrafi İşaretler Projesi, bölge illerinde üretimi yapılan ve coğrafi işaret adayı olabilecek özgün tarımsal ürünler ve gıda ürünlerinin belirlenmesi, bu ürünlere coğrafi işaret alınması için gerekli teknik ve idari çalışmaların ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde başlatılması ve yürütülmesini kapsamaktadır. Proje kapsamında bölgede ekonomik değer açısından ön çıkan ürünler için analiz ve raporlama çalışmaları tamamlanarak coğrafi işaret başvuruları yapılmaktadır. Programın başından itibaren ilerletilen bu proje ile bölgede farkındalık gelişmiş ve süreç içerisinde yerel yönetimler ile meslek kuruluşlarınca farklı yöresel ürünler için de tescil çalışmaları yoğunluk kazanmıştır. Ticari potansiyel taşıyan yöresel ürünlerin tesciline yönelik yeni başvuru talepleri ile coğrafi işaret alan ürünlerin denetim mekanizmasına işlerlik kazandırılması konularına 2024 yılında teknik destek sağlanmaya devam edilecektir.

Tablo 10. TRC3 Bölgesi Coğrafi İşaretler Projesi Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
TRC3 Bölgesi Coğrafi İşaretler Projesi	YDO, ASGP	Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlükleri, Ticaret Borsaları, Ticaret ve Sanayi Odaları, Belediyeler, Üniversiteler	Yıl Boyu	TRC3	200.000,00

3. Proje Geliştirme, Yatırım Danışmanlığı ve Ön Fizibilite Çalışmaları: Ajans, Bölgedeki potansiyeli açığa çıkaracak ve Bölge'nin ekonomik kalkınmasına ivme kazandıracak projeler geliştirerek üretimi destekleyecek ve ön fizibilite çalışmaları hazır şekilde proje havuzu oluşturacaktır. Geliştirilecek projeler, yalnızca güdümlü proje olarak değil kamu yatırımı, devlet destekleri, kamu-özel iş birliği, dış kaynaklı krediler, uluslararası fonlar ya da bizzat özel sektörün öz kaynakları ile finanse edilecek nitelikte olacaktır.

Bölge'nin imkân ve kabiliyetlerinden hareketle tarımda katma değerli üretime yönelik ön fizibilite çalışmaları yapılacaktır. Uygun bulunan yatırım konularına yönelik ön fizibilite iş yükü dikkate alınarak sektörel uzmanlık bilgisi gerektiren durumlarda ağırlıklı olarak TD Programı kapsamında hazırlanacaktır.

Tablo 11. Proje Geliştirme, Yatırım Danışmanlığı ve Ön Fizibilite Çalışmaları Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Proje Geliştirme, Yatırım Danışmanlığı ve Ön Fizibilite Çalışmaları	YDO	-	Yıl boyu	TRC3	200.000,00

iii. Kapasite Geliştirme

1. Üretici Örgütleri ve Kooperatiflere Yönelik Kapasite Geliştirme Faaliyetleri: Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak'ta gerçekleştirilecek saha çalışmaları doğrultusunda bölgede aktif faaliyet gösteren üretici örgütleri ve kooperatifler belirlenecektir. Tarımsal örgütlerin kurumsal kapasitelerinin artırılmasına yönelik yol haritasının belirlenmesine, ortak ihtiyaç analizine, yönetim ve işletme uygulamalarının iyileştirilmesine, pratik sorunlarının çözüme kavuşturulmasına, organizasyonların performansını artırmaya, ilgili kurum/kuruluşlar tarafından yürütülen destek programlarına proje geliştirebilmelerine, diğer organizasyonların deneyimlerinden ders almalarına ve pazarlama kabiliyetlerinin geliştirilmesine yardımcı olabilecek faaliyet ve projelerin Teknik Destek Programı kapsamında tasarlanması ve uygulanması sağlanacaktır.

İyi tarım uygulamaları, organik tarım, sertifikasyon süreçleri, akıllı tarım teknikleri, verimlilik uygulamaları, coğrafi işaret başvuru süreçleri, e-ticaret/dijital pazarlama altyapısı gibi güncel konularda üreticilerin bilinçlendirilmesi, iyi uygulama örneklerinden tecrübe paylaşımı, modern

üretim teknikleri ve pazarlama yöntemlerine yönelik kapasite gelişiminin sağlanması hedeflenmektedir.

Bununla birlikte, bölgede su kaynaklarının etkin ve yerinde kullanımı, tarımsal üretimde verimliliğin artırılması sürdürülebilir tarım açısından oldukça önemli konulardır. Nüfus artışına paralel olarak artan gıda talebi, sanayi ve kentsel gelişim, iklim değişikliğinin bir sonucu olarak zaten kıt kaynak olan su üzerindeki baskının artması, toprak ve suyun daha etkin kullanımını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, toprak ve su kaynaklarını tahribata uğratmadan geliştirmek ve daha rasyonel su yönetimi politikaları izlemek ve uygulamak gereklidir. Suyun kıt kaynak olmasının yanı sıra, temininde zorluk çekilmesi, su ekonomisi gibi nedenlerden dolayı, bölgede suyu daha tasarruflu ve ekonomik kullanan sulama yöntemleri yaygınlaştırılmalıdır. Bu amaçla üreticilerin, özellikle tarımda suyun verimli kullanımı ve güncel tarım teknolojileri konusunda bilgi düzeyinin artırılmasına yönelik kapasite geliştirme, bilinçlendirme ve farkındalık programları uygulanacaktır.

Tablo 12. Üretici Örgütleri ve Kooperatiflere Yönelik Kapasite Geliştirme Faaliyetleri

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Üretici Örgütleri ve Kooperatiflere Yönelik Kapasite Geliştirme Faaliyetleri	PYB, YDO	-	Yıl Boyu	TRC3	-

i. Tanıtım ve Yatırım Destek

1. Yerel Tarım Ürünlerine Yönelik Tanıtım Etkinlikleri: Tarım SOP altında yer alan öncelikler doğrultusunda yöresel ürünlere yönelik organizasyonlarda kullanılmak üzere basılı tanıtım broşürleri ve yerel paydaşların web sitelerinde kullanılmak üzere dijital içerikler hazırlanacaktır.

Tanıtım ve destek çalışmalarıyla üretim alanı, miktarı ve katma değeri artan ve ticarileşme potansiyeli taşıyan ürünlerin yerel ve ulusal basında tanıtımının yapılarak bilinirliğinin artırılması ve üretiminin yaygınlaşması hedeflenmektedir. Üreticilerin yerinde bilgilenmelerini ve ürünlerin tanıtımına katkı sağlayacak tarla günü (Silopi yer fıstığı), hasat şenliği (mazruna üzümü, Sason çileği, Siirt fıstığı), festival (Yeşilli kirazı, Mardin bulguru), tadım günü (Pervari ve Faraşın balı, Derik halhali zeytinyağı), yarışma tarzı etkinlikler düzenlenebilecektir.

Tablo 13. Yerel Tarım Ürünlerine Yönelik Tanıtım Etkinlikleri Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Yerel Tarım Ürünlerine Yönelik Tanıtım Etkinlikleri	YDO, KKB	Yerel Yönetimler, Ticaret Borsaları, Ticaret ve Sanayi Odaları	2, 3 ve 4. Çeyrek	TRC3	400.000

iv. Ajans Destekleri

Tarım SOP kapsamında ortaya konulan hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla Ajans desteklerinden faydalanılacaktır. Önceki yıllardan devam eden güdümlü projelerin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için proje yürütücüsü kurumlara destek vermeye devam edilecektir. Bununla birlikte yeni güdümlü projelerin geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir. Kırsal ekonominin geliştirilmesine yönelik bir mali destek programı tasarlanacaktır. Bölgede kırsal kalkınma alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların kapasitelerinin artırılması amacıyla Ajans Teknik Destek Programı (TD) uygulanacaktır. Ayrıca SOP kapsamında belirlenen konulardaki projelerin fizibilite çalışmalarının hazırlanabilmesi amacıyla Fizibilite Desteği Programı (FD) uygulanacaktır.

1. Şırnak Bal Kümesi Geliştirme Merkezi Güdümlü Projesi: Şırnak ilinde güçlü bir potansiyele sahip olan arıcılık sektörünün gelişmesi ve kırsal kalkınmada öncü rol üstlenmesine yönelik geliştirilen güdümlü proje kapsamında Bal Kümesi Geliştirme Merkezi kurulacaktır. Projenin gerçekleştirilmesi ile

birlikte bal üreticilerinin üretim sürecinde ihtiyaç duyduğu malzemelerin daha uygun maliyetle bölgede üretilmesi, çiftçilerin üretime teşvik edilmesi, üretim süreçlerinin standartlaştırılarak katma değeri yüksek ürünlerin çıktı olarak elde edilmesi amaçlanmaktadır. Proje yürütücüsü Şırnak Arı Yetiştiricileri Birliği ve proje ortağı Şırnak Üniversitesi'dir. Projenin toplam maliyeti 7,3 Milyon TL olup yüzde 75 Ajans katkısı öngörülmektedir. Sözleşmesi imzalanmış olan proje uygulama aşamasındadır.

Tablo 14. Şırnak Bal Kümesi Geliştirme Merkezi GÜdümlü Projesi

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Şırnak Bal Kümesi Geliştirme Merkezi GÜdümlü Projesi	İDB	-	Yıl Boyu	Şırnak	5.526.075,00

2. Mardin Hububat ve Gıda Altyapısının Geliştirilmesi Projesi (CMDP): Hububat üretim ve ticaretinde yaşanan değer zinciri kayıplarının giderilerek ilin tarım ve tarıma dayalı gıda sanayi potansiyelinin daha etkin kullanılması amaçlanmıştır. Mardin ilinde ihracatçılara yönelik gıda güvenliği alanında nitelikli bir gıda analiz laboratuvarı, çiftçi tarafından üretilen ürünün değerinde satılabilmesi için kalite analiz ve müzayede altyapısı bulunmamaktadır. Bu altyapıların olmaması, üretim-satış süreçlerinde verimsizliklere ve değer kayıplarına sebebiyet vermektedir. Proje kapsamında gıda analiz ve ticaret altyapısının geliştirilmesine yönelik analiz laboratuvarı, müzayede salonu ve elektronik satış sistemi kurulacaktır. 2023 yılında Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı kapsamında 25 Milyon TL destek almaya hak kazanan proje 2024 yılında uygulama aşamasına geçecektir.

Tablo 15. Mardin Hububat ve Gıda Altyapısının Geliştirilmesi Projesi

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Mardin Hububat ve Gıda Altyapısının Geliştirilmesi Projesi	İDB	-	Yıl Boyu	Mardin	20.000.000,00

3. Kırsal Ekonominin Geliştirilmesi Mali Destek Programı (2024-2025): Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından 2022 yılında yayımlanan SEGE'ye göre TRC3 Bölgesindeki merkez ilçeler ile görece sanayisi gelişmekte olan üç ilçe 3. ve 4. kademe, diğer tüm ilçeler 5. ve 6. kademe ilçeler olarak tanımlanmıştır. Kırsal alan tanımına dahil olan bu gelişmişlik kademesindeki bütün ilçelerin diğer yerleşimlere göç verdiği tespit edilmiştir. Düzey 2 bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 25. sırada yer alan Bölgede, nüfusun önemli bir kesimi halen kırsal alanda yaşamakta ve geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadır. TÜİK tarafından hazırlanan ve nüfus yoğunluğu gridi verilerine bağlı olarak hesaplanan ilçelerin kentleşme derecesi çalışması referans alındığında Bölge genelindeki toplam 30 ilçenin 21'i kırsal alan olarak tanımlanabilmektedir.

Bölge kırsalındaki ekonomik yapı incelendiğinde, tarımsal üretimin ağırlıklı olarak aile işletmeciliği şeklinde, geleneksel yöntemlerle sürdürülmekte ve genellikle öz tüketime yönelik yapılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu duruma bağlı olarak üretim ölçeği ile paralel bir şekilde tarımsal işletmelerin verimlilik değerleri ve pazarda rekabet güçleri de zayıf kalmaktadır. Üretimde kalite ve verimlilik, pazarlama imkanlarına erişim, tarımsal örgütlenmede yetersizlik, katma değer üretmemesi sorunları ön plana çıkmaktadır.

Bölgedeki tarımsal potansiyelin daha etkin kullanılabilmesi adına tarımsal faaliyetlerde verim ve katma değer artışı sağlanması, Bölge içi gelişmişlik farkının azaltılması ve kırsal alandaki ekonomik refahın iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerektiği değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, öncelikle kalite ve verimliliği artırmak üzere yeni üretim tekniklerinin, akıllı tarım uygulamalarının Bölge'de yaygınlaştırılması, katma değerli üretimin teşviki ve pazarlama imkanlarının geliştirilmesine odaklanılacaktır. Bölgede markalaşabilecek, ticari potansiyeli bulunan tarımsal ürünlerde kalitenin ve veriminin artması ile Bölge'nin tarımsal üretim değeri artacak, tarımsal sanayi gelişecek ve tarımsal ürünlerden elde edilen katma değer artışı kırsal ekonominin güçlenmesini sağlayacaktır. Ön hazırlıklarına başlanan program için proje teklif çağrısına 2024 yılı ilk yarısında çıkılacaktır. GAP BKİ iş birliğinde uygulanacak olan programın toplam bütçesi 25 Milyon TL'dir.

Tablo 16. Kırsal Ekonominin Geliştirilmesi Mali Destek Programı (2024-2025)

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe 2024 (₺)
Kırsal Ekonominin Geliştirilmesi Mali Destek Programı	PYB, İDB, ASGP	GAP BKİ, Yerel İdareler, Tarım ve Orman İl/ilçe Müdürlükleri	Yıl Boyu	TRC3	4.000.000,00*

*2.306.000 TL'si GAP BKİ tarafından aktarılan kaynak tarafından karşılanacaktır.

v. Önemli Kamu Yatırımları

TRC3 Bölgesi'nde Tarım SOP ile ilişkilendirilen ve devam eden kamu yatırımları tablodaki gibidir.

Tablo 17. Tarım SOP ile İlgili Önemli Kamu Yatırımları

Proje Adı	İller	Sorumlu Kuruluş	Bütçe (bin ₺)	Başlama-Bitiş Tarihi	İlgili Özel Amaç
Tarımsal Altyapının Geliştirilmesi	GAP İlleri	GAP BKİ	54.488	2020-2023	1,4
Hassas Tarım ve Sürdürülebilir Uygulamaların Yaygınlaştırılması Projesi	GAP İlleri	GAP BKİ	7.259	2015-2023	4
Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayide Verimlilik Programı	GAP İlleri	GAP BKİ	8.406	2016-2023	1,4
Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi	GAP İlleri	GAP BKİ	20.312	2015-2023	1,2,3,4,5,6
Entegre Kırsal Kalkınma Programı	GAP İlleri	GAP BKİ	67.694	2009-2023	1,2,3,4,5
GAP İlleri Arazi Toplulaştırma ve Tarla içi Geliştirme Hizmetleri (TİGH)	GAP İlleri	GAP BKİ	3.109.700	2009-2026	1,4
Batman 2. Merhale Sulama Projesi	Batman	DSİ	2.684.096	1986-2023	1
Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi	26 İl (Mardin ili dahil)	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	20.167	2020-2023	5
Aşağı Fırat 2. Merhale Depolama ve Sulama Projesi	Mardin	DSİ	7.378.800	1997-2026	1,4

vi. Diğer Proje ve Faaliyetler

TRC3 Bölgesi'nde Tarım SOP ile ilişkili olan ve Bakanlık desteği ile devam eden SOGEP projeleri tablodaki gibidir.

Tablo 18. Tarım SOP ile İlgili SOGEP Projeleri

Proje Adı	İller	Sorumlu Kuruluş	2024 Bütçesi (₺)	Başlama-Bitiş Tarihi	İlgili Özel Amaç
Şırnak'ta Modern Tarım Odaklı Sürdürülebilir İstihdam (2021)	Şırnak	Şırnak Belediyesi	783.983,01	2021-2024	1,2,4
Silopi Yer Fıstığı İle Gençlerimiz Üretiyor (2023)	Şırnak	Şırnak Tarım ve Orman İl Müdürlüğü	961.200,00	2023-2025	1,2

b. Program Süresi ve Zaman Planlaması

Tarım SOP orta vadeli bir program olup uygulama süresi 3+1 yıl olarak planlanmıştır. Ayrıca, uygulama süresi içerisinde başlatılan faaliyetlerin tamamlanması amacıyla 12 ay ilave süre öngörülmektedir. İlk iki yıllık dönem içerisinde araştırma raporları, saha çalışmaları ve analiz çalışmalarına ağırlık verilerek

mevcut durum, bölge potansiyeli ve ihtiyaç ortaya konacaktır. Bununla birlikte ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyon sağlanarak somut adımlar atılması öngörülmektedir. Program kapsamında tespit edilen müdahale alanları çerçevesinde teknik destek faaliyetleri, güdümlü projeler ve SOGEP projeleri uygulanacaktır. Bununla birlikte *Kırsal Ekonominin Geliştirilmesi Mali Destek Programı* yürütülecektir. Programın 2024 yılı için zaman planlaması aşağıdaki tabloda detaylandırıldığı gibidir. Tarım SOP'a yönelik faaliyet ve projelerin 5 yıl içerisinde ölçülebilir sonuçlar vermesi beklenmektedir.

Tablo 19. Tarım SOP Zaman Planlaması

Proje ve Faaliyet Alanı	Bileşen Kodu	Bileşen Adı	2024			
			1	2	3	4
1. Araştırma, Analiz ve Programlama	1.1	TRC3 Bölgesi Ata Tohumları ve Bitki Gen Kaynaklarının Tespitine Yönelik Envanter Çalışması	X	X	X	
2. İş birliği ve Koordinasyon	2.1	Sektör Paydaşı Kurum/Kuruluşlar ile İş Birliği ve Koordinasyon				
		Tarımsal Araştırma Enstitüleri ile iş birliği			X	X
		GAP BKİ ile iş birliği		X	X	
		Üniversiteler ile iş birliği		X	X	X
	2.2	TRC3 Bölgesi Coğrafi İşaretler Projesi		X	X	X
2.3	Yatırım Danışmanlığı, Proje Geliştirme ve Ön Fizibilite Çalışmaları	X	X	X	X	
3. Kapasite Geliştirme	3.1	Üretici Örgütleri ve Kooperatiflere Yönelik Kapasite Geliştirme Faaliyetleri			X	X
4. Tanıtım ve Yatırım Destek	4.1	Yerel Tarım Ürünlerine Yönelik Tanıtım Etkinlikleri		X	X	
5. Ajans Destekleri	5.1	Şırnak Bal Kümesi Geliştirme Merkezi Güdümlü Projesi	X	X		
	5.2	Mardin Hububat ve Gıda Altyapısının Geliştirilmesi Projesi		X	X	X
	5.3	Kırsal Ekonominin Geliştirilmesi Mali Destek Programı (2024-2025)	X	X	X	X
6. Diğer Proje ve Faaliyetler	6.1	SOGEP Projeleri (Tarım SOP)	X	X		

c. İzleme ve Değerlendirme

Tarım SOP kapsamında bütçe ve faaliyet gerçekleşmesi ile program ilerlemesinin değerlendirilmesine yönelik Ajans içi ilgili tüm birimlerin katılımıyla altı aylık ara dönemlerde Genel Sekreter başkanlığında izleme ve değerlendirme toplantıları gerçekleştirilecektir.

SOP kapsamında belirlenen faaliyetlerin yürütülmesi sorumlu birimler tarafından gerçekleştirilecek olup elde edilen veriler ve ilerleme durumlarına yönelik değerlendirmeler ara dönem ve yıllık faaliyet raporlarına yansıtılacaktır. İzleme faaliyetleri, bütçe ve faaliyet gerçekleşmesi, iş takvimi, programda belirlenen performans göstergelerinin gerçekleşme oranlarının doğru veriler toplanarak analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve bunların raporlanmasını içermektedir. Program sonunda elde edilen veriler değerlendirmenin ana unsurları olan etkinlik, etkililik, verimlilik uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik çerçevesinde irdelenecek ve değerlendirme sonuçları Bakanlığa raporlanacaktır.

2.2. Mezopotamya Kùltür Turizminin Geliştirilmesi, Tanıtım ve Markalaşma Sonuç Odaklı Programı (Turizm SOP)

a. Amaç

Genel Amaç

Mezopotamya Bölgesi'nde kùltür turizminin geliştirilerek bölgesel bir marka oluşturulması; markanın tanıtımı ve pazarlanması yoluyla bölgesel kalkınmanın hızlandırılması

Özel Amaçlar

1. Mezopotamya Turizm Destinasyonunun küresel ölçekte markalaşma, tanıtım ve pazarlama çalışmalarının yapılması
2. Doğal, tarihi ve kùltürel değerlerin koruma kullanma dengesi gözetilerek turizme kazandırılması
3. Çeşitli tematik turizm rotalarının geliştirilmesi
4. Stratejik sektörlerden kùltür ve turizm sektörlerinde kurumsallaşma ve hizmet kalitesinin artırılması

b. Arka Plan ve Müdahale Gerekçesi

Gelişmiş Avrupa ülkelerinin yanı sıra ABD, Çin ve Meksika ile birlikte ülkemiz en fazla ziyaret edilen ülkeler arasındadır. Kùltür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre ülkemiz 2018 yılında turist sayısı bakımından 6. sırada yer almış olup 2019 yılında ise toplam 38.853.764 yabancı turist Türkiye'yi ziyaret etmiştir. 2020 yılında ise Covid-19 salgını nedeniyle ziyaretçi sayısı 12.777.597'ye gerilemiştir. Bununla birlikte 2021 yılında etkisi devam eden Covid-19 salgınına rağmen yabancı turist sayısı 28.521.748'e çıkmıştır. 2022 yılında ise yaklaşık 50 milyon yabancı turist ile Türkiye en çok ziyaret edilen dördüncü ülke olmuştur. Eğlence, dinlenme, aile, din, sağlık ve iş gibi birçok nedene dayanan tatil kùltürü orta gelir sınıfı içerisinde yerleşerek gittikçe yaygınlaşırken, ziyaret amaçları daha sofistike olan ve geçmişten bugüne kùltürel ve toplumsal farklılıkları görmek ve deneyimlemek isteyen yeni bir turist tabakası da oluşmaktadır. Bu gruba giren ziyaretçiler ekonomik açıdan daha iyi konumda olup eğitim seviyesi görece daha yüksek ve yeni arayışlar içerisinde olan kişilerden oluşmaktadır. Ülkemizde, İstanbul başta olmak üzere Ege ve Akdeniz Bölgesi en çok ziyaret edilen turizm bölgeleri olup Kapadokya ve Mezopotamya bölgeleri de burada tanımlanan kùltür turları kapsamında yoğun bir şekilde ziyaret edilmektedir.

Yukarı Mezopotamya havzasında yer alan TRC3 bölgesi, tarih öncesi devirlerden günümüze kadar sürekli olarak yerleşim ve ticaret merkezlerine ev sahipliği yapmış, insanlığın kùltürel gelişimine ve önemli uygarlıkların ortaya çıkmasına sahne olmuştur. Asur, Babil, Roma, Bizans, Pers, Emevi, Abbasi, Artuklu, Selçuklu, Eyyubi, Osmanlı gibi birçok farklı medeniyeti temsil eden devletler burada kurulmuş ve gelişmiştir. Kentsel sit alanları tarihi ve geleneksel kent dokusuyla; tarih, kùltür ve inanç turizmi açısından yüksek potansiyel teşkil etmektedir. Tarihte ilk tapınağın, ilk yerleşik hayatın, ilk tarım yapıldığı, yazının icat edildiği ve ilk medeniyetlerin kurulduğu Mezopotamya, kùltürel miras bakımından küresel ölçekte eşsiz değerlere ve özgünlüğe sahiptir. Adıyaman'da bulunan Nemrut Dağı, Diyarbakır'da bulunan Körtik Tepe, Mardin'de bulunan Boncuklu Tarla, Dara Antik Kenti ve Gaziantep'te bulunan Zeugma Arkeolojik Alanı bunlardan sadece birkaçıdır. Şanlıurfa'da dünyanın bilinen en eski tapınağı olan Göbeklitepe'nin (MÖ 10.000) keşfi arkeoloji paradigmasını değiştirirken kùltür turizmi akımlarına da dayanak oluşturan UNESCO Dünya Mirası listesine 2018 yılında girerek bütün dikkatleri yeniden Mezopotamya'ya çevirmiştir. Bunun yanı sıra, 1997 yılında keşfedilen ve Göbeklitepe ile çağdaş olduğu düşünülen Karahantepe'de arkeolojik çalışmalar 2019 yılında başlamış olup, şu ana kadar 250 dikilitaş ortaya çıkarılmıştır. Bu durum bölgeye olan ilgili her geçen gün daha da artırmaktadır.

2019 yılında ülkemizde turizm yılı ilan edilen Göbeklitepe ile birlikte Türkiye'nin Dünya Mirası listesinde 17'si kùltürel, 2'si karma olmak üzere 19 miras alanı bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizden 84, Mezopotamya bölgemizden ise 3'ü kalıcı listede olmak üzere 10 adet dünya mirası, UNESCO Dünya Mirası listesinde yer almaktadır.

Tablo 20. TRC Bölgesi Dünya Mirası Listesi'ndeki Sit Alanları

Yerin Adı	Liste	İli	Kabul Tarihi
Nemrut Dağı	Kalıcı	Adıyaman	1987
Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı	Kalıcı	Diyarbakır	2015
Göbeklitepe	Kalıcı	Şanlıurfa	2018
Harran ve Şanlıurfa	Geçici	Şanlıurfa	2000
Mardin Kültürel Peyzajı	Geçici	Mardin	2000
Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi	Geçici	Gaziantep	2012
Zeugma Arkeolojik Alanı	Geçici	Gaziantep	2012
Zeynel Abidin Camii ve Mor Yakup (St. Jacob) Kilisesi	Geçici	Mardin	2014
İsmail Fakirullah Türbesi ve Işık Kırılma Mekanizması	Geçici	Siirt	2015
Malabadi Köprüsü	Geçici	Diyarbakır	2016
Gaziantep Yeraltı Suyu Yapıları: Livas ve Kasteller	Geçici	Gaziantep	2018
Zerzevan Kalesi ve Mithraeum	Geçici	Diyarbakır	2020
Mardin Midyat Çevresi (Tur Abdin) Geç Antik ve Orta Çağ Kilise-Manastırları	Geçici	Mardin	2021

Tabloda listelenen alanların yanı sıra Yukarı Mezopotamya Bölgesi'nde bu listelere girebilecek nitelikte bulunan onlarca kültürel miras bulunmaktadır. TRC3 Bölgesi'nde bulunan sit alanı ve yapılara ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bölgede henüz tescillenmemiş yüzlerce sit alanı ve kültürel yapının tespiti için Mardin ve Siirt'te Ajans'ın desteğiyle kültür envanteri çalışmaları yapılmıştır.

Tablo 21. TRC3 Bölgesi Tescilli Sit Alanı ve Taşınmaz Kültür Varlıkları Sayısı

Gösterge (Adet)	Mardin	Batman	Şırnak	Siirt	TRC3
Tescilli Sit Alanı	271	57	40	33	401
Taşınmaz Kültür Varlıkları	1.560	112	193	152	2017

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022).

2023 Türkiye Turizm Stratejisi'nde TRC3 Bölgesi'nde Mardin, Mezopotamya Bölgesi'nde Adıyaman, Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır ile birlikte mutlak ziyaret noktası olarak vurgulanmaktadır. TRC3 bölgesi burada İnanç Turizmi Koridoru (Tarsus-Mardin), Eko-Turizm Bölgesi ve Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi olarak ele alınmaktadır. Bu strateji belgesinde zengin kültürel ve doğal eserlere sahip kentlerimizin markalaştırılarak, turistler için bir çekim noktası haline getirilmesi turizm sektörünün güçlendirilmesine yönelik bir strateji olarak belirlenmiştir. 2014-2023 TRC3 Bölge Planı'na göre TRC3 Bölgesi'nde kültür ve inanç turizmi öne çıkmaktadır. Bölgede, Mardin, Midyat ve Hasankeyf yoğun ziyaretçi akınına uğrarken Veysel Karani, Tillo, Nusaybin, Savur, Cizre ve İdil ikincil turizm ziyaret noktaları olarak rağbet görmektedir. Kültür ve inanç turizmi ile birlikte bu ziyaretçi kitlesine hitap edebilecek Savur, Sason, Beytüşşebap ve Pervari gibi doğa ve kırsal turizm alanları da bulunmaktadır. Bölge kültürel turizm kitlesine hitap eden zengin bir hediyeleşme eşya ile mutfak ve müzik kültürüne sahiptir. Bölge Planı'nda 'Katma Değerli Üretim ve Hizmet' eksenini altında 'Bölge Turizminin Rekabetçiliğinin Artırılması' bir öncelik olarak belirlenmiş ve alınması gereken tedbirler 'Turizm potansiyelinin geliştirilmesi ve kullanım kapasitesinin artırılması' çerçevesinde belirlenmiştir. Buna göre; 'Bölge içi ve bölge dışı kullanışlı turizm rotalarının oluşturulması ve bu rotaların tanıtılması' ve

'Bölge'nin ulusal ve uluslararası tanıtımının yapılması ve bilinirliğinin artırılması' gerektiği özellikle vurgulanmıştır.

TRC Bölgesi'nde GAP Eylem Planları, Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı ve kalkınma ajanslarının mali destek programları ile güdümlü projeleri aracılığıyla turizm altyapısını iyileştirmeye yönelik planlama çalışmaları da dâhil olmak üzere; kültür varlıklarının korunması ve geliştirilmesine, yeni turizm çekim merkezleri oluşturulmasına, konaklama başta olmak üzere hizmetler sektöründe yer alan işletmelerin geliştirilmesine, tarihi ve kültürel varlıkların ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımı ile kültür ve sanat etkinliklerinin gerçekleştirilmesine yönelik projeler hayata geçirilmiştir. 2000'li yıllarda bölgede hareketlenen turizm sektörü ile birlikte özel sektör yatırımları da hız kazanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre yatak kapasitesi 11000'i geçmiş durumdadır. Bölge'nin imajına büyük zarar veren terör olgusu ile Suriye'deki iç savaşın olumsuz yansımalarına rağmen temin edilen huzur ortamı yerli ve yabancı çok sayıda ziyaretçinin bölgeye akın etmesine yol açmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 2019 yılında TRC Bölgesi'nde konaklama tesislerine gelen 666.765 ziyaretçi 1,5 milyondan fazla geceleme yapmıştır. 2020 yılında Covid-19 salgını nedeniyle TRC3 Bölgesi'ndeki konaklama tesislerine gelen ziyaretçi sayısı 491.325'a gerilemiştir. 2021 yılında salgının kontrol altına alınmasıyla birlikte, konaklama tesislerine gelen turist sayısı 776.047'ye yükselmiş olup, geceleme sayısı da 1.200.993'e çıkmıştır. 2022 yılında ise hem TRC3 Bölge'sinde hem de TRC Bölgesi'nde geceleme ve ziyaretçi sayılarında artış ivmesi görülmektedir.

Tablo 22. TRC3 Bölgesi Konaklama İstatistikleri

Gösterge (Kişi)	Mardin	Batman	Şırnak	Siirt	TRC3	TRC
Tesise Geliş Sayısı (2019)	332.321	160.913	128.044	45.487	666.765	2.877.022
Tesise Geliş Sayısı (2020)	186.768	120.104	143.153	41.300	491.325	1.207.777
Tesise Geliş Sayısı (2021)	415.542	171.721	147.460	41.324	776.047	1.748.364
Tesise Geliş Sayısı (2022)	482.515	186.917	158.806	42.745	870.863	3.529.333
Geceleme Sayısı (2019)	1.032.999	483.553	577.513	56.204	1.666.716	5.303.453
Geceleme Sayısı (2020)	320.087	202.974	197.047	70.260	791.088	2.267.424
Geceleme Sayısı (2021)	655.642	266.484	203.164	75.703	1.200.993	3.948.083
Geceleme Sayısı (2022)	772.239	347.571	233.468	73.325	1.426.603	5.671.866

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022).

TRC Bölgesi açısından bakıldığında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 2019 yılında bölgede 2,8 milyon ziyaretçi ile 5,3 milyondan fazla geceleme yapıldığı görülmektedir. Ülke turizm pastasından önemli bir pay alan TRC Bölgesi turizmde 2020 yılında Covid-19 salgını ve pandemi tedbirleriyle ziyaretçi sayısının 1,2 milyona, geceleme sayısının da 2,2 milyona gerilediği görülmektedir. Ancak, 2021 yılında salgının kontrol altına alınmasıyla birlikte, TRC Bölgesi'nde ziyaretçi sayısı 1,7 milyona, geceleme sayısı ise 3,9 milyona çıkmıştır. 2024 yılında yapılan tanıtım çalışmaları ile bu sayısının daha da artacağı öngörülmektedir.

TRC Bölgesi yabancı ziyaretçi sayısına bakıldığı zaman 2020 yılında toplamda 260.160 kişinin bölgeyi ziyaret ettiği görülmektedir. Bu rakam 2020 yılında Covid-19 nedeniyle düşmüştür. 2021 yılında ise 42.876 kişi ile 2019 yılındaki rakamlara yaklaştığı görülmektedir. Yabancı ziyaretçilerin önemli bir bölümünün ülkemizden göç eden ve yabancı ülke vatandaşlığına geçmiş kişilerden oluştuğu dikkate alındığında dünyanın bu en önemli kültür-medeniyet coğrafyasının daha fazla tanıtılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bölgeye gelen yabancı ziyaretçi sayısını artırmak ve Bölge'nin tanıtımının tek bir marka altında yapmak için 2021 yılında Mezopotamya markası oluşturulmuş olup, Kültür Turizm

Bakanlığı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı himayesinde ulusal ve uluslararası alanda tanıtımı yapılmıştır. Bununla birlikte, 2020 yılından itibaren bölgeye davet edilen yabancı influencerlar ve acenteler ve sosyal medya kanalları üzerinden tanıtım yapılmaktadır.

Tablo 23. Yabancı Ziyaretçilere İlişkin Veriler

Gösterge (Kişi)	Mardin	Batman	Şırnak	Siirt	TRC3	TRC
Tesise Geliş Sayısı (2019)	27.836	13.707	3.832	229	45.604	260.160
Tesise Geliş Sayısı (2020)	8.890	5.902	1.799	216	16.807	117.160
Tesise Geliş Sayısı (2021)	28.962	9.927	3.733	254	42.876	138.132
Tesise Geliş Sayısı (2022)	28.452	16.679	7.380	278	64.625	338.927
Geceleme Sayısı (2019)	39.353	21.098	6.146	332	66.929	417.598
Geceleme Sayısı (2020)	12.276	10.091	3.000	368	26.185	190.358
Geceleme Sayısı (2021)	45.550	17.919	5.410	498	69.377	483.192
Geceleme Sayısı (2022)	62.507	29.636	9247	540	101.930	570.602

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022).

TRC3 Bölgesi'nin sahip olduğu kültürel miras ve çeşitli turizm potansiyellerine karşın bölgeyi ziyaret eden özellikle yabancı turist sayısının düşük kalması, bu potansiyelin yeterince değerlendirilemediğini ve tanıtlamadığını göstermektedir. Yerli ve yabancı ziyaretçi sayılarında TRC3 bölgesi turizmden yeteri kadar pay alamamakta, Bölgeyi ziyaret eden yabancı turist sayısı çok düşük değerlerde kalmaktadır. Bölgede yerli ve yabancı turistlerin ortalama kalış süreleri Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Bölgeye gelen turistler, Mardin ve Batman'ın şehir merkezinde bulunan tarihi ve kültürel yapıları ziyaret ederek kısa sürede (ortalama bir gece konaklayarak) bölgeden ayrılmaktadır. Bölge'nin turizm altyapısının geliştirilmesi, kültürel varlıkların restore edilmesi ve erişilebilirliğinin artırılması, uluslararası nitelikte etkinliklerin düzenlenmesi ile etkin tanıtım yapılması ziyaretçi sayısını ve kalış süresini artırabilecek, sektörün gelişimine katkı sağlayacaktır.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi 2014 yılında bütüncül bir yaklaşımla Bölge'nin kültürel mirasını korumak, koruma-kullanma dengesini gözeterek turizm odaklı değerlendirmek, istihdam ve turizm gelirlerini artırmak, turizm hareketlerinin daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir biçimde devamlılığını sağlamak üzere tanıtım ve markalaşma çalışmalarını gerçekleştirmek amacıyla GAP Bölgesi Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesini başlatmıştır. Dokuz ili Mezopotamya markası altında önemli ve sürdürülebilir bir turizm destinasyonu yapma hedefiyle Bölge'nin bütün tarih, kültür, doğa, inanç, dil, folklor, gastronomi öğelerini içerecek biçimde ulusal ve uluslararası tanıtımı ile Bölge'nin markalaşmasını merkeze alan entegre proje kapsamında GAP BKİ Bölgesi'nde bulunan bütün turizm cazibe merkezlerinin ve faaliyetlerinin envanterini çıkarılmış, illerin kültürel miras ve turizm alanları dijital ortamda haritalanmış, bölge ölçeğinde daha cazip ve güçlü alternatif varış noktaları, yeni turizm türleri, turizm gelişme bölgeleri/koridorları ve rotalarının bütüncül bir yaklaşımla yer aldığı Mezopotamya Travel internet sitesi ve interaktif uygulamalarını hizmete sunulmuştur. Bu proje kapsamında hazırlanan strateji dokümanında Bölge'nin Mezopotamya temasıyla tanıtımı ve markalaşması için uygulamaya yönelik eylemleri içeren bir yol haritası belirlenmiştir.

2019 yılı mayıs ayında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından 'Kalkınma Ajansları Eşleştirme Programı' başlatılmıştır. Bu program, belirli sektör ve temalarda çalışmaları bulunan veya çalışma yapmayı amaçlayan ajansların birbirleriyle eşleştirilerek iyi uygulamaların yaygınlaştırılması, başarısız uygulamalardan edinilen derslerin paylaşılması ve yeni fikirler ile ortak projelerin geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu kapsamda TRC Düzey-1 Bölgesi'nde bulunan Dicle Kalkınma Ajansı, İpekyolu Kalkınma Ajansı ve Karacadağ Kalkınma Ajansı ile GAP BKİ; turizm temasıyla eşleştirilmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak 2020 yılı Çalışma Programı ve bütçesi hazırlık süreçlerinde Mezopotamya Turizm Destinasyonu için bölgede çalışan TRC Bölgesi Kalkınma

Ajanslarının GAP BKİ ile iş birliği içinde yukarıda arka planı verilen proje çerçevesinde “Mezopotamya Tanıtım ve Markalaşma Sonuç Odaklı Programı” temalı ortak bir program hazırlanmıştır. Bu program, sözü geçen kurumların eşgüdümü ile yürüteceği ortak tanıtım ve markalaşma faaliyetlerini kapsamakta olup, her bir alt Bölge'nin farklı öncelikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda 2024 yılında da devam edecektir.

c. Sonuç ve Çıktı Hedefleri

Turizm SOP kapsamında ulaşılması hedeflenen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 24. Turizm SOP Sonuç Göstergeleri

Gösterge Adı	İlgili Özel Amaç(lar) #	Birim	Mevcut Durum (Yıl)	2024 Yılı Hedefi	Doğrulama Kaynağı
TRC3 Bölgesi Belediye ve Turizm İşletme Belgeli konaklama tesislerine gelen yabancı ziyaretçi sayısı	1	Kişi	64.625 (2022)	70.000	TÜİK, Kültür ve Turizm Bakanlığı
TRC3 Bölgesi Belediye ve Turizm İşletme Belgeli konaklama tesislerine yabancı ziyaretçilerin geceleme sayısı	1	Kişi	101.930 (2022)	110.000	TÜİK & Kültür ve Turizm Bakanlığı
TRC3 Bölgesi Tescilli sit alanı sayısı	2	Adet	401 (2022)	415	Diyarbakır ve Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlükleri
TRC3 Bölgesi Taşınmaz Kültür Varlığı Sayısı	2	Adet	2017 (2022)	2025	Kültür ve Turizm Bakanlığı
TRC3 Bölgesi Tescillenmeye aday yeni sit alanı sayısı	2	Adet	26 (2022)	30	Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri
TRC3 Bölgesi Tescillenmeye Aday Taşınmaz Kültür Varlığı sayısı	2	Adet	72 (2022)	75	Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri
TRC3 Bölgesi Tematik Turizm Rotası Sayısı (TRC3)	3	Adet	32 (2022)	42	GAP BKİ
TRC3 Bölgesi TRC3 Tur Güzergahlarına Kazandırılan Destinasyon Sayısı	3	Adet	17	20	GAP BKİ, TÜRSAB
TRC3 Bölgesi Turizm Paydaşlarında Geliştirilen Kalite Sistemi Sayısı	4	Adet	0	2	Yetkin Belgelendirme Kuruluşları

Turizm SOP kapsamında yapılacak faaliyetlere ilişkin çıktı göstergeleri aşağıdaki tabloda yer aldığı gibidir:

Tablo 25. Turizm SOP Çıktı Göstergeleri

Proje ve Faaliyet Alanı	Gösterge Adı	Mevcut Durum	2024 Yılı Hedefi	Birim	Doğrulama Kaynağı
İş birliği ve Koordinasyon	Geliştirilen iş birliği protokol sayısı	1	2	Adet	Protokoller
	İş birliği geliştirilen ulusal kurum sayısı	3	8	Adet	Toplantı Tutanakları
Kapasite Geliştirme	Yönetim danışmanlığı sağlanan kurum sayısı	1	2	Adet	Ajans Faaliyet Raporu

Proje ve Faaliyet Alanı	Gösterge Adı	Mevcut Durum	2024 Yılı Hedefi	Birim	Doğrulama Kaynağı
	Hazırlanan UNESCO başvuru dosyası sayısı	1	2	Adet	Ajans Faaliyet Raporu
Tanıtım ve Yatırım Destek	Tanıtım kampanyası sayısı	5	7	Adet	Ajans Faaliyet Raporu
	Turizm acentelerine yönelik tanıtım programı sayısı	1	2	Adet	Ajans Faaliyet Raporu
	Tanıtım yapılan turizm acentesi sayısı	10	20	Adet	Ajans Faaliyet Raporu
	Sosyal medya elçilerine tanıtım programı sayısı	1	2	Adet	Ajans Faaliyet Raporu
	Tanıtım yapılan sosyal medya elçisi sayısı	5	10	Kişi	Ajans Faaliyet Raporu
	Tarihi yerlerde organize edilen etkinlik sayısı	2	3	Adet	Ajans Faaliyet Raporu
	Hazırlanan tanıtım materyali çeşidi sayısı	2	5	Adet	Tanıtım Dokümanı
Ajans Destekleri	Geliştirilen güdümlü proje sayısı	7	9	Adet	Güdümlü Proje Bilgi Formları
	Uygulanan güdümlü proje sayısı	7	9	Adet	Proje Nihai Raporları
Diğer Proje ve Faaliyetler	CMDP kapsamında geliştirilen proje sayısı	4	6	Adet	Proje Nihai Raporları
	CMDP kapsamında uygulanan proje sayısı	3	4	Adet	Proje Nihai Raporları
	CMDP kapsamında tamamlanan fizibilite sayısı	-	1	Adet	Proje Nihai Raporları

d. Proje ve Faaliyetler

Turizm SOP kapsamında yapılacak faaliyetler iki gruba ayrılmaktadır. Birincisi Dicle KA, İpekyolu KA ve Karacadağ KA ile GAP BKİ iş birliğiyle tanıtım ve markalaşmaya yönelik gerçekleştirilecek faaliyetlerdir. İkincisi de Ajansın 2021 ve 2022 yılı Çalışma Programı'ndan devam eden CMDP ve güdümlü projeler ile 2024 yılı için yeni eklenen teknik destek ve fizibilite desteğinin yanı sıra bölgeye özgü bağımsız bir şekilde yürütülmesi planlanan faaliyetlerden oluşmaktadır. Söz konusu ortak faaliyetlerin nasıl ve nerede uygulanacağı GAP BKİ koordinasyonunda Dicle KA, İpekyolu KA ve Karacadağ KA'nın aralarında yapacağı Turizm Eşleştirme Yönlendirme Grubu Koordinasyon toplantılarıyla süreç içerisinde belirlenecektir.

i. Araştırma, Analiz ve Programlama

1. Dara Antik Kenti'nin Unesco Dünya Mirası Geçici Listesine Alınmasına Yönelik Çalışmalar

Tarihte Yukarı Mezopotamya'nın en önemli yerleşim yerlerinden birisi olan Dara Antik Kenti, Doğu Roma İmparatorluğu'nun doğu sınırını korumak için askeri amaçlı bir garnizon kenti olarak kurulmuştur. Kentte çeşitli dönemlere ait çok sayıda mimarı kalıntı bulunmaktadır. Çoğunluğu Erken Doğu Roma Dönemi'ne ait bu kalıntıların toprak üstünde görünen kısımları, şu anda modern köy yerleşimi (Dara Köyü) ile iç içe korunarak günümüze dek gelebilmiştir. Surlar, sarnıçlar, anıt mezar gibi etkileyici yapılar kentin yüzeye çıkarılmış alanlarıdır. Henüz yüzeye çıkmayın kalıntıları ulaşılması için arkeolojik kazı çalışmaları devam etmektedir. UNESCO Dünya Mirası Listesi kriterlerini (insanın yaratıcı dehasının bir başyapıtını temsil etmesi, yaşayan veya ortadan yok olmuş bir kültürel geleneğe veya bir uygarlığa yönelik eşsiz veya en azından istisnai bir tanıklık üstlenmesi, insanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünü veya peyzajın istisnai bir örneği olması) taşıyan bu eşsiz kentin öncelikli olarak UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi adaylık

süreci başlatılmalıdır. Bu kapsamda Üniversite ve yerel yönetimlerle bir araya gelinerek UNESCO geçici listesine yönelik başvuru yapılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Tablo 26. Dara Antik Kenti'nin Unesco Dünya Mirası Geçici Listesine Alınması ve Alan Yönetim Planı'nın Hazırlanmasına Yönelik Çalışmalarının Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Dara Antik Kenti'nin Unesco Dünya Mirası Geçici Listesine Alınmasına Yönelik Çalışmalar	Mardin YDO	Mardin Büyükşehir Belediyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi	Yıl Boyu	Mardin	100.000

ii. İş birliği ve Koordinasyon

1. Üniversiteler ile İş Birliği

Ajansımızın koordinasyonunda TRC3 Bölgesi'nde turizm sektörünün gelişimine yönelik üniversiteler ile çalışmalar gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda çalıştaylar, paneller, sempozyum ve kongrelerinin düzenlenmesi planlanmaktadır. Böylelikle hem farklı turizm alanlarında Bölge'nin potansiyeli ortaya çıkarılmış olacak ve bununla birlikte turizm sektöründe ortaya çıkan sorunlara yönelik çalışmalar yürütülmüş olacaktır.

Tablo 27. Üniversiteler ile İş Birliği Faaliyeti İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Üniversiteler ile İş Birliği	ASGPB, YDO'lar	Üniversiteler	Yıl Boyu	TRC3	250.000

2. Proje Geliştirme-Yatırım Danışmanlığı ve Ön Fizibilite Çalışmaları

Ajans, Bölgedeki potansiyeli açığa çıkaracak ve Bölge'nin ekonomik kalkınmasına ivme kazandıracak projeler geliştirerek turizm alanında bölgeyi destekleyecek ve ön fizibilite çalışmaları hazır şekilde proje havuzu oluşturacaktır. Geliştirilecek projeler, yalnızca güdümlü proje olarak değil kamu yatırımı, devlet destekleri, kamu-özel iş birliği, dış kaynaklı krediler, uluslararası fonlar ya da bizzat özel sektörün öz kaynakları ile finanse edilecek nitelikte olacaktır. Söz konusu ön fizibilite çalışmaları 'fizibilite desteği' kapsamında yaptırılabilen gibi Ajans tarafından bizzat uzman kurum/kuruluş/kişilere de hazırlattırılabilir.

Tablo 28. Proje Geliştirme-Yatırım Danışmanlığı ve Ön Fizibilite Çalışmaları Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Proje Geliştirme-Yatırım Danışmanlığı ve Ön Fizibilite Çalışmaları	YDO'lar	-	Yıl boyu	TRC3	80.000

iii. Kapasite Geliştirme

1. Turizm, Tanıtım ve Geliştirme Kurulları

Ajansın koordinasyonunda Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak'ta ilgili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve üniversite ile sektörde yer alan önemli işletmelerin ve sosyal girişimcilerin katılımıyla il düzeyinde turizm yönetim ağı oluşturulacaktır. Bu çerçevede 2021 yılında Mardin ve Hasankeyf Turizm Platformları ajans öncülüğünde kurulmuş ve turizm koordinasyon çalışmalarını yürütmüştür. 2022 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 81 ilde Turizm, Tanıtım ve Geliştirme Kurulları kurulmuştur. Bu nedenle 2021 yılında kurulan turizm platformu bundan sonra faaliyetlerine Turizm, Tanıtım ve Geliştirme Kurulları ile birlikte yürütecektir. Bu kurullarda, illerdeki turizm faaliyetlerinin koordinasyonunun ilgili paydaşlarla iş birliği ile yürütülmesi, destinasyon tanıtım çalışmalarının etkili bir şekilde sürdürülmesi ve turizmle ilgili illerin gündemindeki konuların istişare edilmesi, ortak yerel

bir bakış ve gelecek vizyonu oluşturacaktır. Kurul içinde yer alan başta işletmeler olmak üzere bütün yerel aktörlerin ortak yönetim başta olmak üzere yönetim ve işletme uygulamalarının iyileştirilmesine, pratik sorunlarının çözüme kavuşturulmasına, organizasyonların performansını artırmaya, diğer organizasyonların deneyimlerinden ders almalarına ve yeni iş fırsatları kollamalarına yardımcı olacak yönetim danışmanlığı alanlarında faaliyetler gerçekleştirilecektir.

Tablo 29. Kapasite Geliştirme Faaliyetleri İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Mardin İli Turizm, Tanıtım ve Geliştirme Kurulu	ASGPB Mardin YDO	TGA Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü Mardin Büyükşehir Belediyesi Artuklu Belediyesi Mardin Artuklu Üniversitesi STK'lar	Yıl Boyu	Mardin	-
Batman İli Turizm, Tanıtım ve Geliştirme Kurulu	ASGPB Batman YDO	TGA Batman İl Kültür Turizm Müdürlüğü Batman Belediyesi Batman Üniversitesi STK'lar ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlar	Yıl Boyu	Batman	-
Siirt İli Turizm, Tanıtım ve Geliştirme Kurulu	ASGPB Siirt YDO	TGA Siirt İl Kültür Turizm Müdürlüğü Siirt Belediyesi Siirt Üniversitesi STK'lar ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlar	Yıl Boyu	Şırnak	-
Şırnak İli Turizm, Tanıtım ve Geliştirme Kurulu	ASGPB Şırnak YDO	TGA Şırnak İl Kültür Turizm Müdürlüğü Şırnak Belediyesi Şırnak Üniversitesi STK'lar ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlar	Yıl Boyu	Siirt	-

iv. Tanıtım ve Yatırım Destek

1. Mezopotamya Markalaşma ve Tanıtım Çalışmaları

Bu bölümde GAP Bölge Kalkınma İdaresi ve TRC Bölgesi Kalkınma Ajanslarının 2024 yılında iş birliği içerisinde yapacakları çalışmalara yer verilmiştir. Genel yaklaşım MEZOPOTAMYA markasının tanıtımı olup bütçelerin Ajanslar arasında eşit bir şekilde dağıtımına dikkat edilmiştir. Ancak bazı faaliyetlerin sadece bir bölgede gerçekleştirilmesinin öngörüldüğü durumlar olması nedeniyle spesifik bazı faaliyetler için Ajanslar özelinde bütçelendirme yapılmıştır. Ajanslar için belirlenen ortak faaliyetler tablosundaki bütçeler arasında farklılık olmasının nedeni bu husustur.

GAP İdaresi ve TRC Bölgesi Ajansları, MEZOPOTAMYA markasının uluslararası arenada bilinirliği yüksek olan diğer destinasyonlar gibi bir turizm destinasyon markası olarak bilinmesi için çalışmalar yürütmeyi hedeflemektedir. Marka sadece bölgeyi ve bölgenin sahip olduğu tarih, kültür, doğa, inanç unsurlarını öne çıkaracak şekilde planlanmıştır. Bu kapsamda 2024 yılı içerisinde yapılması planlanan ortak faaliyetler ve detayları aşağıda verilmiştir. Bu faaliyetlerin ana çatısını GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından 2021 yılında hazırlanan GAP Bölgesi Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesi Stratejik İletişim Planı oluşturmaktadır.

1.1. Mezopotamya Destinasyonu Tanıtım Çalışmaları

Mezopotamya ismi dünyada medeniyetin beşiği olarak kabul görmüş tarihi bir isim olmasına rağmen turizm destinasyonu ve markası olarak tanıtımı yapılmamıştır. Turizm destinasyonu olarak hafızalarda yer alabilmesi için tanıtım çalışmaları yapılması gerekmektedir. GAP BKİ koordinasyonunda TRC Bölgesinde yer alan Ajanslarla gerçekleştirilecek çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

• Mezopotamya Markasına Ait İnternet Siteleri, Sosyal Medya ve Diğer Mecralarda Tanıtım Çalışmaları Yapılması

Bu faaliyet kapsamında Mezopotamya markasının etkin tanıtımı amacıyla açılan sosyal medya hesaplarının daha çok kullanıcıya erişmesine yönelik internet siteleri, sosyal medya ve diğer mecralar üzerinden daha fazla kullanıcı kitlesine ulaşılmasını sağlamak ve markanın bilinirliğini ve görünürlüğünü arttırmak amacıyla hazırlanan bir strateji çerçevesinde tanıtım çalışmaları yürütülecektir.

Bu çalışmalar arasında öncelikle Mezopotamya Youtube Kanalının bir TV Kanalı gibi kurgulanarak "5 Duyu 4 Mevsim ve Mezopotamya'nın Renkleri" konseptiyle tarihi, doğa, gastronomi, kültür çekimlerinin yapılması, konuyla ilgili ünlülerle söyleşi yapıp Youtube üzerinden yayınlanması hedeflenmektedir. Bu sayede markanın bilinirliği ve görünürlüğü artacak, gezginlerde merak uyandırarak bölgeye gelmeleri sağlanacaktır.

Diğer bir faaliyet olarak Spotify gibi dünyanın en çok takip edilen müzik ve podcast platformunda Mezopotamya ile ilgili seslerin, yani şarkıların çalma listelerinin yapılması ve yazılan hikayelerin Podcast haline getirilerek Podcast olarak dinlenmesini sağlamak amacıyla Mezopotamya Spotify hesabı açılacaktır. Bu faaliyeti destekleyici bir çalışma olarak Spotify'da çok takip edilen ünlü isimlerle irtibata geçilerek Mezopotamya'ya özel çalma listeleri oluşturmaları sağlanacaktır. Ayrıca bölgenin zengin bir yanı olan hikayeler hazırlanarak podcast olarak hem spotify hem de diğer platformlara yüklenecektir.

Tanıtım için öngörülen bir diğer önemli çalışma İstanbul başta gezginlerin en çok dinlediği radyo kanallarında Mezopotamya müziklerine özel bir yayın yapılması ve güçlü bir reklam kampanyası başlatılmasıdır. Bu sayede marka, A, A+, B gezginlere yönelik konumlanmış olacaktır.

• Sosyal Medya Temsilcileri, Seyahat Yazarları ve Ünlü Fotoğrafçılar Aracılığıyla Tanıtım Yapılması

Hedef pazar olarak belirlenen ülkelerden sosyal medya temsilcileri ve seyahat yazarları belirlenecek program çevresinde TGA iş birliğinde ağırlanacaktır. Temsilciler hem etkileşimleri yüksek hem de bölgenin turizm potansiyeli ile örtüşen (doğa, kültür, gastronomi vs.) hesaplar ve yazarlardan oluşturulacaktır.

Artık ağırlıklı olarak görsele dönen dijital dünyada güçlü bir varlık sergileyerek bölgeyi gezginlerin ilk ve tekrar gelmek isteyecekleri bir destinasyon olarak konumlandırmak ve sosyal medya gibi mecralarda kullanmak üzere data ve görsel toplamak amacıyla ünlü fotoğrafçılarla iş birliğine giderek 9 ayrı ilde fotoğraf çekmeleri sağlanacak, sergiler, çeşitli fotoğraf yarışmaları düzenlenecek ve fotoğraf uygulamalarında görünür olmak için çalışmalar yürütülecektir.

• Tarihi Yapıların Konuşturulması

2024 yılında markanın tanıtımı amacıyla bölgede onlarca medeniyetten bizlere ve dünyaya miras bırakılmış olan anıtları anlatmak yerine onlara konuşma yeteneği vererek, ait oldukları dönemden günümüze şahit olduklarını, onların gözünden, sesinden dinlemeye yönelik bir seri film çalışması olan "Tarihi Yapıların Konuşturulması" (Let Them Speak) projesinin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda İpekyolu Kalkınma Ajansı tarafından Nemrut için ilk pilot uygulama yapılacaktır.

• Bölge İllerinin Sokak Görünümünün Haritalara İşlenmesi

Bölgede yer alan yollara ek olarak ören yerleri, tarihi şehirler, özel coğrafi noktalar gibi yerlerin de çekimleri yapılarak, saklı kalmış noktaların bilinirliğini artırmak ve bilinen noktaların da güncel durumunu sokak görünümü (street view) olarak Google, Yandex vb. haritalara ekletmek amacıyla çalışmalar yürütülecektir.

• Yurt İçi ve Yurt Dışı Turizm Acentelerinin Bölgede Ağırlanması, Tanıtım Turlarının (Fam Trip) Düzenlenmesi

Yurtdışı, yurtiçi tur operatörleri, acenteler, turizm destinasyon tanıtım ve pazarlaması yapan kurum ve kuruluşlar ile personelinin Mezopotamya destinasyonu ile sunulan hizmetlere aşina kılmak için yurtiçi ve yurtdışı turizm acenteleri bölgede ağırLANacak, tanıtım turları (fam trip) düzenlenerek acentelerin ve operatörlerin hizmet sağladıkları müşterilerine Mezopotamya turlarını alternatif olarak sunmaları sağLANacaktır. Bunun yanı sıra İstanbul, İzmir ve Antalya'da hem TURSAB hem de otel yetkilileri ile VIP toplantılar gerçekleştirilecektir.

TURSAB ile gerçekleştirilen görüşmelerde yetkililer, İskandinavya, Almanya ve İtalya gibi ülkelerde yer alan acentelerle görüştüklerini ve bölgeye davet edeceklerini iletmişlerdir. Bu doğrultuda, yıl içinde uygun tarih aralıklarında bu ülkelerin turizm acenteleri için de tanıtım turları düzenlenecektir.

• Mevcut Rotaların İşlevlendirilmesi ve Yeni Rotaların Oluşturulması

Diğer taraftan, yukarıda belirtilen faaliyetlerin yanı sıra hazırlanan rotaların işlevlendirilmesi ve yeni rotaların oluşturulması amacıyla çalışmalar yürütülecektir. Gastronomi rotası çok ilgi görmesi nedeniyle özel olarak çalışılacak ve kapsamlı tanıtımı yapılacaktır. Rotalarla ilgili yapılacak her türlü çalışma, geliştirilecek dijital platforma da altlık oluşturacaktır.

Kadim Mezopotamya aynı zamanda kadim kokuların da merkezi olarak kabul edilebilir. Son dönemde Harran'da ortaya çıkan bulgular bunu destekler niteliktedir. Bu kapsamda önceki yıllarda tasarımına başlanan koku rotasının da hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra şifanın, astrolojinin, ezoterizmin dünyaya yayıldığı bu topraklarda bu tarz mistik rotalar için de çalışmalara başLANacaktır.

Tablo 30. Mezopotamya Destinasyonu Tanıtım Çalışmaları

Faaliyet Adı	Koordinatör Kurum	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Mezopotamya Markasına Ait İnternet Siteleri, Sosyal Medya ve Diğer Mecralarda Tanıtım Çalışmaları Yapılması	İpekyolu Kalkınma Ajansı	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl boyu	TRC Bölgesi	625.000
Sosyal Medya Temsilcileri, Seyahat Yazarları ve Ünlü Fotoğrafçılar Aracılığıyla Tanıtım Yapılması	Dicle Kalkınma Ajansı	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl boyu	TRC Bölgesi	
Tarihi Yapıların Konuşturulması	İpek Yolu Kalkınma Ajansı	GAP BKİ TRC Ajansları	2. ve 3. Çeyrek	TRC1 Bölgesi	
Bölge İllerinin Sokak Görünümünün Haritalara İşlenmesi	GAP BKİ ve Dicle Kalkınma Ajansı	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl boyu	TRC Bölgesi	
Yurt İçi ve Yurt Dışı Turizm Acentelerinin Bölgede Ağırlanması, Tanıtım Turlarının (Fam Trip) Düzenlenmesi	İpek Yolu Kalkınma Ajansı	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl Boyu	TRC Bölgesi	

Mevcut Rotaların İşlevlendirilmesi ve Yeni Rotaların Oluşturulması	Dicle Kalkınma Ajansı	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl Boyu	TRC Bölgesi	
--	-----------------------	-----------------------	----------	-------------	--

1.2 Mezopotamya Temalı Nitelikli Etkinlik ve Festivallerin Düzenlenmesi, Sektör Profesyonelleri ile İşbirliğine Gidilmesi

Mezopotamya bölgesinin tanıtımı amacıyla 2022 yılında bölgeye has festivaller, etkinlikler araştırılmış ve bu kapsamda geniş bir yelpazede farklı şehirlerinde ve farklı alanlarda uygulanabilecek etkinlik ve festivaller belirlenmiştir. 2024 yılı için yine farklı sektör profesyonelleri ile yapılabilecek muhtemel iş birlikleri çalışılmıştır.

• Tarihi Yerlerde Etkinliklerin Organize Edilmesi

Dünyadaki bütün turizm akımları etkinlik ve deneyime dayalı olarak gelişim göstermektedir. Kültür turizmine ilgi duyan kesim aynı zamanda sanat algısı ve ilgisi yüksek olan bir kitledir. Yüzyıllar boyunca Pers ve Roma mücadelesinin kilit noktası olan Dara'da bu mizansenin bir müzikal ile canlandırılması olağanüstü etki oluşturabilecek bir deneyim sunabilir. Kentin nekropol alanları açık hava konserlerine ev sahipliği yapabilir ve sarnıçları senfoni orkestraları ile müthiş bir etki oluşturabilir. Bunun gibi Yukarı Mezopotamya'nın hemen her yerinde kültür varlığı zenginliklerinin hikayelerinin sanat aktiviteleri ile bütünleştirilmesi ile bölgenin imajına büyük katkı sağlanacaktır. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesinde bulunan ve gerçekleşen keşiflerle önemi günden güne artan Zerzevan Kalesi ve Mithras Tapınağı, yapılan ön incelemelerde ülkemizdeki önemli gökyüzü gözlem noktalarından biri olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının himayelerinde Gençlik ve Spor Bakanlığı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), TÜBİTAK Ulusal Gözlemevi (TUG), Diyarbakır Valiliği, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, GAP BKİ ve Karacadağ Kalkınma Ajansı ortaklığında Uluslararası Mezopotamya Zerzevan Gökyüzü Gözlem Etkinliği'nin ilki 2021, ikincisi 2022 yılında gerçekleştirilmiştir. Etkinlikte katılımcıların profesyonel ve amatör astronomlarla buluşması sağlanmış, şenlik süresince astronomi konulu seminerler verilmiş, gökyüzünü ve gök cisimlerini tanımaya yönelik teleskoplarla gözlemler ve atölye çalışmaları düzenlenmiştir. Bölgemizde gerçekleşen deprem nedeniyle 2023 yılında bu faaliyet gerçekleştirilememiştir. 2024 yılında da Gözlem etkinliği, GAP BKİ ve Karacadağ Kalkınma ajansı iş birliğiyle gerçekleştirilecek olup, çalışma koşulları protokolle belirlenecektir. Bununla birlikte, Siirt ilinde Tillo ilçesinde Işık Hadisesinin gerçekleştiği tarihlerden 23 Eylül'de gözlem etkinliği düzenlenecektir.

• GastroArcheo

Bölgede hem de ülkede kültür ve sanatın gelişimine ve tanınırlığına katkı sağlayan, medya görünürlüğü ile bölgenin turizm etkileşimini arttıran festival ve etkinlikler gerçekleştirilecektir.

Gastronomiyi geçmişi ve tarihsel birikimi de hesaba katarak, geçmiş menülerden esinlenerek gündeme getirecek GastroArcheo etkinliğinin düzenlenmesi planlanmaktadır.

Tablo 31. Mezopotamya Temalı Nitelikli Etkinlik ve Festivallerin Düzenlenmesi, Sektör Profesyonelleri ile İşbirliğine Gidilmesi

Faaliyet Adı	Koordinatör Kurum	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Tarihi Yerlerde Etkinliklerin Organize Edilmesi	Karacadağ Kalkınma Ajansı	GAP BKİ TRC Ajansları Yerel Yönetimler	Yıl boyu	GAP BKİ	1.000.000
GastroArcheo	Karacadağ Kalkınma Ajansı ve Dicle	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl boyu	GAP BKİ	

	Kalkınma Ajansı				
--	-----------------	--	--	--	--

1.3. Turizmde İnsan Kaynağı Geliştirme Programı

Emek-yoğun bir sektör olan turizmde hizmet kalitesini etkileyen en başta unsurlardan biri, insan kaynağıdır. Bu yüzden bölgede turizm sektörünün başarısı, iyi bir ekonomik ve fiziksel altyapının yanında, etkili ve verimli bir insan kaynağı yönetimine de bağlıdır. Türkiye Turizm 2023 Stratejisi'nde turizm eğitimi ile işgücü kalitesinin artırılması ve sektörde sertifikasyon sisteminin etkin bir şekilde uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, Ülke turizminin itibarı ve karlılığı, sektördeki personelin eğitilmiş olmasına, bu eğitimin kalitesine ve sürekliliğine bağlanmış ve turizm sektörünün gelişimi için sektör çalışanlarının ve hizmet sağlayıcıların beceri ve niteliklerinin artırılmasına yönelik mesleki eğitimlerin hayata geçirilmesi hedeflenmiştir.

Bölgenin en büyük problemi; turizm vizyonuna sahip, yetişmiş, nitelikli insan kaynağı eksikliğidir. Turizm hizmet sektörüne yönelik, Ajans tarafından yerli ve yabancı turistlerle yapılan anket çalışmalarında, bu alanda faaliyet gösteren otel ve restoranların hizmet kalitesinde bir standardın olmadığı ve verilen hizmetlerin kalitesinin oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Turizm sektöründe faaliyet gösteren otel ve restoran çalışanlarının kapasitesini artırmak aynı zamanda otellerin ve restoranların hizmet kalitesini yükseltmek amacıyla eğitim ve mentörlük desteği verilecektir. Bu çalışmalarda belirli bir kapasite oluşması sonrası Bölgedeki hizmet sektörünün standartlarının tespiti, el kitabı haline getirilmesi ve bunun sürdürülebilir hale getirilerek korunması ve uygulanması için işletmelerde Mezopotamya Sertifikasyonu Çalışması yürütülecektir.

Tablo 32. Turizmde İnsan Kaynağı Geliştirme Programı

Faaliyet Adı	Koordinatör Kurum	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Turizmde İnsan Kaynağı Geliştirme Programı	Dicle Kalkınma Ajansı	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl Boyu	TRC Bölgesi	100.000

1.4. Ulusal ve Uluslararası Turizm Fuarlarına Katılım

Dünyada turizm için en önemli barometre olan dünyanın en büyük turizm (seyahat) organizasyonu Uluslararası Berlin Fuarı (Internationale Tourismus-Börse Berlin), Mezopotamya Markasının tanıtımı için en önemli uluslararası platform niteliğindedir. Bu fuar organizasyonu için Berlin dışında Çin, Asya ve Hindistan birimleri, organizasyon kuruluşu tarafından oluşturulmuş olup yıl boyunca bu lokasyonlarda fuar etkinlikleri düzenlenmektedir. Bakanlığımız ve Kültür Turizm Bakanlığı arasında imzalanan protokol doğrultusunda yurtdışında gerçekleşecek olan fuarlara Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) ile iş birliği çerçevesinde katılım sağlanacaktır. Yıl içerisinde dünyanın en önemli turizm fuarlarından biri olan ITB Berlin Fuarına (05-07 Mart 2024) katılım sağlanması planlanmaktadır. Ayrıca ITB tarafından organize edilen ve kasım ayında düzenlenen ITB Çin fuarına katılım değerlendirilecektir. ITB Çin, özellikle Uzakdoğu piyasasına giriş için ITB Berlin'den sonra ikinci uluslararası organizasyon mahiyetindedir. Bununla birlikte, bölgemize Rusya ve Balkanlardan gelen turistlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu durum Rusya'da daha fazla tanıtım yapma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenden dolayı Sırbistan'da gerçekleştirilen Belgrad Uluslararası Turizm Fuarı (06-09 Şubat 2024) katılım sağlanması planlanmaktadır. Bu fuarlara ilaveten yine dünyanın en önemli turizm fuarlarından biri olan WTM London'a (04-05 Kasım 2024) katılım sağlanması hedeflenmektedir. Diğer taraftan bölgemizde Mezopotamya bölgesinin ulusal ve uluslararası alanlarda tanıtımının yapılması amacıyla 2024 Yılı Mart ayında TÜRSAB ve Diyarbakır Valiliği iş birliği ile gerçekleştirilmesi planlanan 2. Mezopotamya Turizm ve Gastronomi Fuarına katılım sağlanması planlanmaktadır.

Tablo 33. Ulusal ve Uluslararası Turizm Fuarlarına Katılım

Faaliyet Adı	Koordinatör Kurum	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Ulusal ve Uluslararası Turizm Fuarlarına Katılımı	GAP BKİ TRC Ajansları	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl Boyu	ITB Berlin, JATA, WTM London 2. Mezopotamya Turizm ve Gastronomi Fuarı	500.000

1.5. Turizm Eşleştirme Yönlendirme Grubu Koordinasyon Çalışmaları

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından başlatılan 'Kalkınma Ajansları Eşleştirme Programı' kapsamında GAP BKİ, Dicle KA, İpekyolu KA ve Karacadağ KA arasında sonuç odaklı programa dönüştürülen program kapsamında 2024 yılında da ortak turizm faaliyetleri ile muhtemel iş birliğine ilişkin koordinasyon çalışmalarına devam edilecektir.

Tablo 34. Turizm Eşleştirme Yönlendirme Grubu Koordinasyon Çalışmaları

Faaliyet Adı	Koordinatör Kurum	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Turizm Eşleştirme Yönlendirme Grubu Koordinasyon Toplantıları	GAP BKİ	GAP BKİ TRC Ajansları Yerel Yönetimler	Yıl boyu	GAP BKİ	50.000

1.6. Proje Geliştirme Faaliyetleri

Ajans, Bölgedeki potansiyeli açığa çıkaracak ve bölgenin ekonomik kalkınmasına ivme kazandıracak projeler geliştirerek turizm alanında bölgeyi destekleyecek ve ön fizibilite çalışmaları hazır şekilde proje havuzu oluşturacaktır. Geliştirilecek projeler, yalnızca güdümlü proje olarak değil kamu yatırımı, devlet destekleri, kamu-özel iş birliği, dış kaynaklı krediler, uluslararası fonlar ya da bizzat özel sektörün öz kaynakları ile finanse edilecek nitelikte olacaktır. Söz konusu ön fizibilite çalışmaları 'fizibilite desteği' kapsamında yaptırılabilceği gibi Ajans tarafından bizzat uzman kurum/kuruluş/kişilere de hazırlattırılabilir.

Tablo 35. Proje Geliştirme Faaliyetleri

Faaliyet Adı	Koordinatör Kurum	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Proje Geliştirme Faaliyetleri	GAP BKİ	GAP BKİ TRC Ajansları Yerel Yönetimler	Yıl Boyu	TRC Bölgesi	50.000

1.7. Mezopotamya Tanıtım Materyallerinin Hazırlanması

Mezopotamya markasının çeşitli sanal ve gerçek platformlarda tanıtılması için tanıtım materyallerine ihtiyaç duyulacaktır. Çağımızdaki gelişmelere uygun olarak yaratıcı, inovatif, ulaşılabilirliği ve taşınması kolay, farklı tasarımlı tanıtım materyallerinin hazırlanması hedeflenmektedir. Bu materyaller yapılması planlanan tüm faaliyetlerde en önemli tanıtım araçlarından biri olacaktır. Hem sosyal medya üzerinden hem internet sitesi ve e-posta üzerinden hem de yüz yüze görüşmelerde bu materyallerden faydalanılacaktır.

Hazırlanacak tanıtım materyalleri GAP İdaresi koordinasyonunda yürütülen GAP Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesi kapsamında ortaya konan Strateji İletişim Planı'nda mevcut bulunan tanıtım çerçevesine uygun olarak bölgedeki ürünler ve turizm etkinliklerine göre tematik (gastronomi, yöresel ürünler, zanaatlar, tarih, kültür, doğa, inanç, dil, folklor vb.) olarak özgün biçimde iş birliği ve koordinasyon içerisinde hazırlanacaktır. Bu materyallerin öteden beri yapılagelmiş klasik broşür ve

kataloglardan farklı olarak inovatif ve çevreci olmasına özen gösterilecektir. Bununla birlikte, otel ve restoranların kullanımına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir. Örneğin, otellerin ve restoranların kullanımına yönelik etiket, plaket vb. çalışmalar yapılarak 3 ve üzeri yıldız sahibi otellere, alanında başarılı restoranlara verilecektir.

İstanbul, İzmir ve Ankara gibi şehirlerde billboardlara reklam verilecek, İstanbul, İzmir, Antalya ve Ankara gibi dış hatlar terminali bulunan havalimanlarında güvenlik bölümlerinde bulunan ve eşya konulan kutuların içerisine Mezopotamya temalı reklamlar yerleştirilecektir. Ayrıca TURSAB ile görüşülerek hem TURSAB'ın hem de büyük tur operatörlerinin web sitelerine reklam verilecektir. Ulusal ve uluslararası acentelerle görüşülerek bölgenin tanıtım materyalleri otellere ve acentelere verilecektir. Ayrıca tur otobüslerinin giydirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Tablo 36. Mezopotamya Tanıtım Materyallerinin Hazırlanması

Faaliyet Adı	Koordinatör Kurum	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Mezopotamya Tanıtım Materyallerinin Hazırlanması	GAP BKİ	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl Boyu	TRC Bölgesi	200.000

Tablo 37. Mezopotamya Markalaşma ve Tanıtım Çalışmaları Bütçe

Faaliyet Adı	Sorumlu	Süresi	Tahmini Maliyet (TL)*
Mezopotamya Destinasyonu Tanıtım Çalışmaları	GAP BKİ, TRC Bölge Kalkınma Ajansları	Yıl Boyu	625.000
Turizm Eşleştirme Yönlendirme Grubu Koordinasyon Çalışmaları	GAP BKİ, TRC Bölge Kalkınma Ajansları	Yıl Boyu	50.000
Proje Geliştirme Faaliyetleri	GAP BKİ, TRC Bölge Kalkınma Ajansları	Yıl Boyu	50.000
Mezopotamya Tanıtım Materyallerinin Hazırlanması	GAP BKİ, TRC Bölge Kalkınma Ajansları	Yıl Boyu	200.000
Mezopotamya Temalı Nitelikli Etkinlik ve Festivallerin Düzenlenmesi, Sektör Profesyonelleri ile İşbirliğine Gidilmesi	GAP BKİ, TRC Bölge Kalkınma Ajansları	Yıl Boyu	500.000
Turizmde İnsan Kaynağı Geliştirme Programı	GAP BKİ, TRC Bölge Kalkınma Ajansları	Yıl Boyu	75.000
Uluslararası Turizm Fuarı Katılımı	GAP BKİ, TRC Bölge Kalkınma Ajansları	Yıl Boyu	500.000
TOPLAM			2.000.000

*GAP BKİ ve TRC Bölgesi Kalkınma Ajanslarının toplam tahmini maliyetini belirtmektedir.

2. TRC3 Bölgesinde Turizm ile ilgili Etkinliklerin Düzenlenmesi

TRC3 bölgesinin tanıtımı amacıyla bölgeye has festivallerin araştırılması ve geliştirilmesine yönelik oluşturulan rapor sonucunda Mezopotamya markası altında Bölge'nin farklı şehirlerinde ve farklı alanlarda festival ve etkinliklerin düzenlenmesi hedeflenmektedir. Düzenlenecek festivallerle turizm ekonomisinin geliştirilmesi, turizm potansiyelinin artırılması ile Mezopotamya markası adı altında bölge illerinin tanıtılması sağlanacaktır. Bununla birlikte hem bölgede hem de ülkede kültür ve sanatın gelişimine ve tanınırlığına katkı sağlayan, medya görünürlüğü ile Bölge'nin turizm etkileşimini arttıran festival ve etkinlikler ilgili kurumlar ile iş birliği içerisinde düzenlenecek ve desteklenecektir.

Tablo 38. TRC3 Bölgesinde Turizm ile ilgili Etkinliklerin Düzenlenmesi Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe
----------	---------------	------------	-------------	---------------	-------

TRC3 Bölgesinde Turizm ile ilgili Etkinliklerin Düzenlenmesi	YDO'lar	GAP BKİ TRC Ajansları	Yıl Boyu	TRC	1.000.000
--	---------	-----------------------	----------	-----	-----------

v. Ajans Destekleri

1. Botan Vadisi Sürdürülebilir Doğa Turizmi Altyapı GÜdümlü Projesi: TRC3 Bölgesi turizm çeşitliliği açısından geniş bir yelpazeye sahip olmasına rağmen, potansiyeli yeterince değerlendirilememiştir. Bununla birlikte, son yıllarda bölgedeki turist sayısı artmakla birlikte bölge illerinden olan Siirt için aynı gelişme söz konusu değildir. İnanç turizmi ile ön planda olan il günü birlik ziyaretçi dışında turist çekme konusunda yetersiz durumdadır. Bunun sebeplerinden en önemlisi alternatif turizm aktivitelerinin mevcut olmamasıdır. Botan Vadisi Milli Parkı, ihtiva ettiği orman, çalı, çayır (mera), step (bozkır), vadi/kanyon, kaya (rupikol), galeri ormanı (riparian) alan, akarsu / göl (baraj) ve kıyı vejetasyonları ve bu ekosistemlerde bulunan nesli tehdit altında olan nadir/endemik canlı türleri, peyzaj/manzara özellikleri, verimli tarım alanları, arkeolojik-tarihi ve kültürel özellikleri ve eko-turizm potansiyeli ile Türkiye'nin ayrıcalıklı ve önemli korunan alanlarından birisidir. Bununla birlikte, Vadi sahip olduğu coğrafi özellikler nedeniyle yamaç paraşütü sporuna elverişli konumdadır. Vadi boyunca belirli noktalardan yılın belirli dönemlerinde faaliyet gerçekleştirilmektedir. Kullanılan noktalardaki altyapı çalışmalarının gerçekleştirilmesi ile gelen turist sayısının artması öngörülmektedir. Bu proje ile birlikte, Tarihi ve kültürel değer taşıyan Botan Vadisi'nin turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde dizayn edilmesi, vadinin ulusal ve uluslararası tanıtımının yapılması ve bilinirliğinin artırılması ve cazibe merkezi noktası olması hedeflenmektedir.

Tablo 39. Botan Vadisi Sürdürülebilir Doğa Turizmi Altyapı GÜdümlü Projesi İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Botan Vadisi Sürdürülebilir Doğa Turizmi Altyapı GÜdümlü Projesi	PYB, Siirt YDO	GAP BKİ	Yıl Boyunca	Siirt	1.500.000

2. Hasankeyf'te Doğa Turizminin Geliştirilmesi GÜdümlü Projesi: Dünya genelinde yaşanan turizm trendlerindeki değişimler nedeniyle turizm amaçlı seyahat alışkanlıkları zaman içinde değişmektedir. Süreç içinde salgının da etkisiyle turistler artık deniz, kum ve güneş konseptini terk ederek, deneyim odaklı faaliyetlere yönelmektedir. Bunlar doğa yürüyüşleri, çadır kampçılığı, hafif zorlu veya zorlu macera faaliyetleri, gastronomi ve kültürel turlar olarak sıralanabilir. Hasankeyf tarihi ve kültürel zenginliklerinden dolayı yıl içerisinde yerli ve yabancı turistlerin yoğun olarak ziyaret ettiği bir yerleşim merkezidir. Yıllık yüzbinlerce turist ziyaret ettiği Hasankeyf'te ziyaretler, konaklama hizmetlerinin yetersizliğinden dolayı gününbirlik gerçekleşmektedir. Doğal olarak bu turizm kapasitesi konaklama istatistiklerine ve ekonomiye doğrudan yansımamaktadır.

Batman'ın sahip olduğu kültürel miras ve çeşitli turizm potansiyellerine karşın bölgeyi ziyaret eden turist sayısının düşük kalması, bu potansiyelin yeterince değerlendirilemediğini göstermektedir. GAP Bölgesi illerinin turizm istatistikleri incelendiğinde ziyaretçi noktasında Batman'ın diğer bölge illerinden negatif olarak ayrıştığı görülmektedir. Projenin hedeflerine ulaşması sayesinde Batman'da ve özellikle Hasankeyf'te ziyaret edilebilecek alanlar noktasında farkındalık oluşacaktır.

Tablo 40. Hasankeyf'te Doğa Turizminin Geliştirilmesi GÜdümlü Projesi

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Hasankeyf'te Doğa Turizminin Geliştirilmesi GÜdümlü Projesi	PYB ve Batman YDO	-	Yıl Boyunca	Batman	4.000.000

vi. Önemli Kamu Yatırımları

TRC3 Bölgesi'nde "Turizm SOP" ile ilişkili olan ve devam eden kamu yatırımları tablodaki gibidir:

Tablo 41. Turizm SOP ile İlgili Önemli Kamu Yatırımları

Proje Adı	İller	Sorumlu Kuruluş	Bütçe (bin TL)	Başlama-Bitiş Tarihi	İlgili Özel Amaç
Tarihi Köprüleri Belgeleme ve Koruma Çalışmaları (GAP) Restorasyon	Batman, Siirt, Diyarbakır	Karayolları Genel Müdürlüğü	38.424	2011-2020	2
Soyut ve Somut Kültürel Mirasın Korunması	GAP illeri	GAP BKİ	1.000	2018-2020	2
Turizm Sektörü Tanıtım ve Markalaşma Uygulamaları	GAP illeri	GAP BKİ	500	2020-2020	1
Midyat Çevre Yolu (GAP) Bölünmüş Yol (9 km)	Mardin	Karayolları Genel Müdürlüğü	44.402	2011-2021	2
Kültür Tesisleri	81 il	Kültür ve Turizm Bakanlığı	32.082	2009-2022	2
Turizm Alanı ve Merkezi Yolları	7 il (Mardin dahil)	Karayolları Genel Müdürlüğü	389.686	2005-2023	2
Batman-Hasankeyf-Gercüş-Midyat (GAP) Bölünmüş Yol (77 km)	Mardin, Batman	Karayolları Genel Müdürlüğü	614.225	2011-2023	2
Tarihi Kent Merkezleri ve Dokularının İhyası (Restorasyon)	81 il	Kültür ve Turizm Bakanlığı	90.800	2018-2023	2

vii. AB ve Diğer Dış Kaynaklı Programlar Kapsamındaki Projeler

viii. Diğer Proje ve Faaliyetler

1. Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından programlanan, uygulanan ve kaynağı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçesi içinde yer alan merkezi nitelikli bir bölgesel gelişme programı olan CMDP'nin amacı, ülke sathında daha dengeli bir yerleşme düzeninin sağlanması ve göçün kademeli olarak yönlendirilebilmesi için nispeten geri kalmış ve göç veren bölgelerde, bölgesel çekim merkezi niteliğini haiz şehirlerin katma değeri yüksek üretim, ihracat, istihdam, verimlilik, teknoloji ve yenilikçilik kapasitelerinin artırılmasıdır.

Büyüme kutupları teorisinin ülkemiz şartlarındaki uygulaması olan CMDP, 2008 yılında başlayan pilot uygulamanın ardından 2010 yılından itibaren her yıl düzenli olarak uygulanmaktadır. Cazibe merkezleri politikası ilk defa 9. Kalkınma Planı'nda yer almış ve az gelişmiş bölgeler öncelikli olmak üzere, büyüme ve çevrelerine hizmet verme potansiyeli yüksek merkezlerin belirlenerek bunların fiziki ve sosyal altyapısının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu tarihten sonra kalkınma planı, yıllık program gibi tüm üst düzey politika belgelerinde yer alan CMDP, 11. Kalkınma Planı'nda 670.2 numaralı paragrafta "Görece geri kalmış bölgelerde çevresine hizmet verme bakımından merkez olma işlevi taşıyan illerde Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı uygulanmasına devam edilecektir." şeklinde yer almaktadır. TRC3 Bölgesi'nde Mardin ili CMDP programı kapsamındadır.

Tablo 42. Turizm SOP ile İlgili Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı Projeleri

Proje Adı	İller	Sorumlu Kuruluş	Bütçe (₺)	Başlama-Bitiş Tarihi	İlgili Özel Amaç
Boncuklu Tarla Neolitik Çağ Yerleşim Yeri Çevre Düzenlemesi Projesi	Mardin	Mardin Büyükşehir Belediyesi	6.000.000	2022-2024	2

e. Program Süresi ve Zaman Planlaması

Turizm SOP orta vadeli bir program olup 3 yıl içerisinde faaliyetlerinin tamamlanması planlanmaktadır. Bu süreçte ilk yıl ihtiyaçların ortaya konulması amacıyla ağırlıklı olarak tanıtım ve yatırım destek çalışmaları yürütülecektir. İş birliği ve koordinasyon ile kapasite geliştirme bileşenleri ile birlikte 2023 yılı içerisinde daha çözüm odaklı müdahale yöntemleri geliştirilerek ilgili kurum/kuruluşlarla iş birlikleri tesis edilecektir. Üçüncü yılda programın özel amaçları ile uyumlu olarak Bölge'nin ihtiyaçları

doğrultusunda tasarlanacak faaliyetlere devam edilecektir. Programın etki değerlendirmesinin ise Program kapsamında yürütülen faaliyetlerin tamamlanmasının akabinde yapılması planlanmaktadır. Programın 2024 yılı için zaman planlaması aşağıdaki tabloda detaylandırıldığı gibidir:

Tablo 43. Turizm SOP Zaman Planlaması

Proje ve Faaliyet Alanı	Bileşen Kodu	Bileşen Adı	2024			
			1	2	3	4
1.Araştırma, Analiz ve Programlama	1.1	Dara Antik Kenti'nin Unesco Dünya Mirası Geçici Listesine Alınmasına Yönelik Çalışmalar	X	X	X	X
2. İş Birliği	2.1	Üniversiteler ile İş Birliği	X	X	X	X
	2.2	Proje Geliştirme Faaliyetleri	X	X	X	X
3.Kapasite Geliştirme	3.1	Turizm, Tanıtım ve Geliştirme Kurulları	X	X	X	X
4.Tanıtım ve Yatırım Destek	4.1	Mezopotamya Markalaşma ve Tanıtım Çalışmaları	X	X	X	X
	4.2	TRC3 Bölgesinde Turizm ile ilgili Etkinliklerin Düzenlenmesi	X	X	X	X
5.Ajans Destekleri	5.1	Botan Vadisi Sürdürülebilir Doğa Turizmi Altyapı Gündümlü Projesi (2022)	X	X	X	X
	5.2	Hasankeyf'te Doğa Turizminin Geliştirilmesi Gündümlü Projesi 2022	X	X	X	X
	5.3	Teknik Destek Programı		X	X	X
	5.4	Fizibilite Desteği Programı		X	X	X
6.Diğer Proje ve Faaliyetler	6.1	Boncuklu Tarla Neolitik Çağ Yerleşim Yeri Çevre Düzenlemesi Projesi	X	X	X	X

f. İzleme ve Değerlendirme

Turizm SOP kapsamında yer alan projelerin izleme ve değerlendirmesinin yapılması amacıyla ASGPB koordinasyonunda tüm/ilgili birimlerin katılımıyla üç aylık Ajans içi dönemlerde SOP izleme ve değerlendirme toplantıları gerçekleştirilecektir.

SOP kapsamında ilgili başlıklar altında belirlenen faaliyetlerin takibi sorumlu birimler tarafından gerçekleştirilecek olup elde edilen veriler ve oluşturulan raporlar konsolide edilmek ve değerlendirilmek üzere ASGPB'ye iletilecektir. Ajans tarafından yürütülecek alt programların ve gündümlü projelerin program ve başvuru süreçlerinin yürütülmesinden Program Yönetimi Birimi (PYB), sözleşmeye bağlanan projelerin izlenmesinden ve değerlendirilmesinden İDB sorumludur.

SOP ilerleme raporlarının ve sop kapanış raporunun hazırlanmasından Araştırma, Strateji Geliştirme ve Programlama Birimi sorumludur. İzleme faaliyetleri, programda belirlenen performans göstergelerinin gerçekleşme oranlarının doğru veriler toplanarak analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve bunların raporlanmasını içermektedir. Toplanan veriler değerlendirmenin ana unsurları olan etkinlik, etkililik, verimlilik, uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik çerçevesinde irdelenecek ve değerlendirme sonuçları Bakanlığa raporlanacaktır.

2.3. İmalat Sanayide Verimliliğin ve Katma Değerli Üretimin Artırılması Sonuç Odaklı Programı (Sanayi SOP)

a. Amaç

Genel Amaç

Programın genel amacı; TRC3 bölgesi imalat sanayisinde girişimcilik, istihdam, verimlilik, markalaşma ve yenilikçiliği desteklemek ve yatırım ortamını iyileştirmek suretiyle bölgesel rekabet gücünün geliştirilmesidir.

Özel Amaçlar

- İmalat sanayi sektöründe Ar-Ge yenilikçilik, modernizasyon, ürün geliştirme ve tasarım faaliyetlerinin artırılmasını sağlamak
- İmalat sanayisinde üretim ve enerji verimliliği faaliyetlerinin artırılmasını sağlamak
- İmalat sanayi sektörlerinde öncelikli olarak kadın ve gençler olmak üzere istihdamın, girişimciliğin, mesleki eğitim kalitesinin ve iş gücü niteliklerinin artırılmasını ve firmaların kurumsallaşmasını sağlamak
- Bölge imalat sanayisinin yatırım ortamını güçlendirecek şekilde sanayi altyapısının geliştirilmesini sağlamak
- İmalat sanayide faaliyet gösteren işletmelerin dış ticaret, e-ticaret ve dijital pazarlama kapasitelerini artırmalarını ve alternatif pazarlara erişimlerini sağlamak

b. Arka Plan ve Müdahale Gerekçesi

Bölgede öne çıkan imalat sanayi işletmeleri incelendiğinde genelde fason ve standart üretimin yoğun olduğu yenilikçilik, modernizasyon, ürün geliştirme, tasarım gibi Ar-Ge faaliyetleri açısından gelişime açık olan işletmelerin yoğun olduğu görülmektedir. Bu bağlamda işletmelerin üretim olanaklarının ve rekabet edebilirliğin artırılması ile kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik olarak Ar-Ge faaliyetlerinin uygulanması gerekmektedir.

Üretim olanakları ve rekabet edebilirliğin artırılmasına yönelik olarak işletmeler, üretim ve enerji verimliliği faaliyetlerine de odaklanması gerekmektedir. Doğrudan verimliliği artıran bu faaliyetler işletmelere; işgücü, zaman ve maliyet avantajı sağlayarak işletme karlılığını da olumlu yönde etkileyecektir. Bu bağlamda söz konusu işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektörlerde ön plana çıkmak, rekabet avantajı sağlamak amacıyla üretim ve enerji verimliliğine yönelik faaliyetlere önem vermeleri gerekmektedir.

İmalat sanayinin bölgedeki mevcut durumu incelendiğinde, nitelikli ara eleman ihtiyacının bulunması sebebiyle sektöre ilişkin istihdam rakamlarının düşük olduğu görülmektedir. Bu durum sektöre yönelik nitelikli ara eleman yetiştirme noktasında eksiklikler bulunduğu, firmaların ve ilgili kurumların mesleki ve teknik eğitim faaliyetlerine yoğunlaşması gerekliliğini ortaya koymaktadır. İlâveten Bölge’de imalat sanayi altyapısının da iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesiyle birlikte kurumsal kapasitesi yüksek, istihdam ve ihracat odaklı, büyük ölçekli yatırımların Bölge’ye yatırım yapmasını sağlayacaktır.

Değişen ve gelişen dünyada işletmelerin varlıklarını sürdürebilmek ve rekabet edebilirliklerini sağlamak adına değişen ve gelişen koşullara ayak uydurabilmeleri gerekmektedir. Gelişen teknoloji, daha bilinçli müşteri profili ve küresel ticarete sınırların ortadan kalkması gibi sebepler doğrultusunda işletmelerin özellikle e-ticaret, dijital pazarlama ve dış ticaret kabiliyetlerinin artırılması büyük önem arz etmektedir.

Bölge’nin Ortadoğu pazarına yakın olması sebebiyle önemli bir ihracat potansiyeli barındırmaktadır. On Birinci Kalkınma Planı’nda yer alan ‘2.2 Rekabetçi Üretim ve Verimlilik’ başlıklı 280. maddesinde istikrarlı ve güçlü büyüme, sürdürülebilir cari işlemler dengesi, artan istihdam ve birey, firma, sektör ve devlet olmak üzere tüm düzeylerde rekabetçiliğin geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması hedeflenmiştir.

SOP'un öncelikleri Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2019-2023 Stratejik Planı'nda yer alan aşağıdaki stratejik amaçlarla uyumludur.

- Ar-Ge ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi (Amaç 1)
- Katma değerli sanayi üretiminin artırılması (Amaç 2)
- Yenilikçi girişimlerin artırılması (Amaç 3)
- Nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi (Amaç 4)

Bu amaçlar doğrultusunda mevcut teknolojilerin geliştirilmesi, Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetleri için gerekli altyapının ve teknik desteğin sağlanması, ekonomik gelişmişliğin bölgeler arası dengelenmesi, bölge dışı iş birliklerinin güçlendirilmesi, girişimcilere verilen desteklerin kapsamının genişletilmesi ve nitelikli insan kaynağına yönelik istihdam olanaklarının ve sanayi altyapısının geliştirilmesi hedefleri belirlenmiştir.

2021-2023 GAP Eylem Planı 'Turizm ve Sanayide Ekonomik Büyüme' başlığında yer alan strateji ve hedefler arasında 'Sanayi-Girişimcilik ve AR-GE destekleneceği' belirtilmektedir. Bu çerçevede sürdürülebilir ve sağlıklı işleyen bir sanayileşme süreci için sanayi ekosistemini oluşturan kurum ve kuruluşların kapasitelerinin artırılması ve bölgede örnek teşkil edecek model yapıların oluşturulması amaçlanmaktadır.

Sanayi SOP 2014-2023 TRC3 Bölge Planı'nda aşağıdaki strateji başlıkları altında yer alan öncelikler ve tedbirler kapsamında gerçekleştirilecektir:

- 1.7 Girişimcilik Kültürünün Geliştirilerek İstihdamın Artırılması
- 2.2 Mevcut Sanayi Alanlarının Geliştirilmesi ve Markalaştırılması
- 2.3 Katma Değeri Yüksek Alanların Bölge'ye Çekilmesi
- 2.8 Yatırımcı ve girişimcilere yönelik finansman, kurumsal ve teknik destek hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması
- 2.9 İşletmelerin tanıtım, markalaşma ve pazarlama kapasitelerinin geliştirilmesi

İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na (SEGE 2017) göre TRC3 Bölgesi 26 Bölge arasından 25. sırada yer almaktadır. Sonuçlar göz önüne alındığında Bölge'nin üretim altyapısının ve imkanlarının geliştirilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. SEGE 2017 çalışmasına göre Batman'da faaliyet gösteren sanayi kuruluşları Bölge'nin ekonomik gelişmişlik endekslerinin yüksek olmasını sağlayan temel etmenler olmasına rağmen, 81 il içerisinde işgücüne katılma oranı en düşük il olmuştur. Batman nüfusunun yaklaşık %20'sinin sosyal güvenlik kapsamı dışında olması ve diğer sosyal endeksler (eğitim ve yaşam kalitesi vb.) Bölge'nin SEGE sıralamasının düşük olmasına neden olmuştur. Emek yoğun imalat sanayi başta olmak üzere öncelikle büyük ölçekli yatırımların bölgeye çekilerek ilde yeni yatırım alanları yaratılması ve kayıt dışı istihdamın azaltılması önem arz etmektedir.

Batman'da 2010 yılından bu yana hazır giyim ve konfeksiyon üretimi konusunda bir kümeleşme ve yatırım talebi oluşmuştur. Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü yatırım teşvik belgesi istatistiklerine göre² 2022 yılı Ocak-Haziran döneminde alınan teşvik belgeleri bakımından Batman, 58 belge ile Türkiye genelinde 26. sırada yer alırken, 4.124 kişi ile en çok istihdam taahhüt edilen 10. il olmuştur. Batman, aynı dönemde 3.135 kişi ile, giyim imalatı sektöründe Türkiye genelinde en çok istihdam taahhüdünde bulunan 2. il olmuştur. İlimizde teşvik belgelerin istihdam taahhüdü bakımından %76'sı, belge sayısı bakımından %39'u ve sabit yatırım tutarları bakımından %15'i giyim imalatı sektörüne yönelik alınmıştır. Batman'da Ocak 2001-Haziran 2022 döneminde alınan teşvik belgelerinin %81'i imalat sektöründe alınmıştır. Ocak 2015-Mayıs 2021 döneminde tamamlanan teşvik belgeli yatırımlarda en yüksek istihdam sağlayan 2. il Batman olmuştur. Bu verilerden hareketle Batman ilinde tekstil ve hazır giyim sektörünün ildeki hâkim sektör olması, gerçekleştirilen yatırımlardaki

² Yatırım Teşvik İstatistikleri <https://sanayi.gov.tr/istatistikler/yatirim-istatistikleri/mi1304021615>

öngörülen istihdamlar bakımından sektörün en çok istihdam taahhüdü verilen sektör olması gibi sebepler ilgili SOP'un hazırlanması sürecinde dikkate alınmıştır.

Ülkemizdeki toplam teşvik belgeli yatırımların yaklaşık %2,2'si Mardin'de bulunmaktadır. Ayrıca yatırım teşvik belgesi istatistiklerine göre de Mardin ili diğer illere nazaran ön plana çıkmaktadır. Fakat ilin sosyal göstergeler bakımından ülke ortalamasının altında olması ilin gelişmişlik kademesinin düşük olmasına neden olmuştur.

Siirt; istihdam, eğitim ve rekabetçilik boyutlarındaki değişkenlerde Türkiye ortalamasının altında değerlere sahiptir. İstihdam edilen her 100 kişiden ancak 7'si imalat sanayisinde istihdam edilmektedir. Ayrıca Siirt ülkemizde en az ihracat yapan iller arasında yer almaktadır.

Şırnak ili, altıncı gelişmişlik kademesinde yer alan diğer iller gibi ekonomik ve sosyal göstergelerin büyük çoğunluğunda düşük değerlere sahiptir. İpekyolu üzerinde yer alması ve aktif olan bir sınır kapısı bulunmasının rağmen, bu durumun diğer sosyo-ekonomik gelişmişlik boyutlarına yansımadağı görülmektedir. Bu sorunun temel nedeninin ilin ihracatının perakende ticarete dayanması ve ihracata dayalı üretim merkezlerinin il dışında olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu yüzden ilde üretim hacminin artırılması ve üretime dayalı dış ticaretin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına baktığımızda bölge illeri sıralamasının aşağıdaki gibi olduğu görülmektedir.

Tablo 44. TRC3 Bölgesi SEGE Alt Endeks Sıralaması

İl	SEGE	Demografi	İstihdam	RYK*	MDS**
Mardin	74	55	80	58	71
Batman	72	57	77	70	73
Şırnak	81	72	81	79	76
Siirt	75	75	79	71	70

Kaynak: SEGE, 2017

*RYK: Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite Değişken Sıralaması

**MDS: Mali Değişken Sıralaması

Özellikle rekabetçilik ve yenilikçilik kapasite göstergeleri üretim ve hizmet akışının illerdeki durumunu gösteren değişkenler arasındadır. İstihdam ise çalışanların geçim kaynaklarına ne kadar eriştiğini, SGK'dan faydalanma oranlarını ve işsizlik değerlerini kapsayan önemli bir kalkınmışlık göstergesidir. Bu nedenle bu iki temel gösterge Sanayi SOP'un tasarım gerekçelendirmesinde önemli rol oynamaktadır. Yukarıda yer alan TRC3 Bölgesi SEGE Alt Endeks Sıralaması tablosu yorumlanırken istihdam değerlerine bakıldığında bölge illerinin diğer illere kıyasla son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Rekabetçilik değişkenlerine bakıldığında ise, Şırnak ilinin son sıralarda yer alması ilde ticaret faaliyetlerinin fazla olmasına rağmen imalat sanayisinin yeterince gelişemediğini göstermektedir.

TÜİK 2020 yılı verilerine göre TRC3 Bölgesi gayrisafi yurtiçi hasılası kişi başına 31.934 TL'dir. Bu değer Türkiye değeri olan 60.525 TL'nin oldukça altındadır. İmalat sanayide yaratılacak istihdam sayesinde bölge halkının geçim kaynaklarına erişim olanaklarının ve bölge özelinde kişi başına yurtiçi hasılanın artırılması hedeflenmektedir.

Ar-Ge ve yenilik performansı ile ilgili olarak 2019 yılında yayımlanan 'Türkiye'de Bölgeler ve İller Düzeyinde Ar-Ge ve Yenilik Performansının Gri İlişkisel Analiz Yöntemi ile Ölçülmesi' çalışmasına göre TRC3 Bölgesi bölge arasında 23. sırada yer almaktadır. İl olarak ise 81 il arasında Mardin 65., Batman 42., Şırnak 71. ve Siirt 63. sırada yer almaktadır. Bu veriler ışığında TRC3 Bölgesi'nin diğer bölgelere kıyasla Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerine önem vermesi gerektiğini göstermektedir.

TÜİK tarafından 2020 yılında yayımlanan Gayrisafi Yurtiçi Ar-Ge Harcaması değerlerine bakıldığında hem Ar-Ge yatırımları (73.348.063 TL) hem de istihdam edilen Ar-Ge insan gücü (1.284) değerlerinde TRC3 Bölgesi, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında son sırada yer almaktadır.

Bölge özelinde yukarıda yer alan veriler ve paydaşlarla gerçekleştirilen saha görüşmeleri sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda bölgede imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerinin büyük çoğunluğunun özellikle gıda sektöründe Ar-Ge yenilik ve tasarım temalarına yeterince önem vermediğini, katma değerli ürün üretiminden ziyade hazır giyim sektöründe özellikle fason üretimin yaygın olduğunu, imalat sanayinin üretim ve istihdamdaki yetersizliğini ve yüksek genç ve kadın işsizliğini işaret etmektedir. Bölge özelinde ön plana çıkan sektörler arasında olan gıda sektörüne yönelik UNDP tarafından bir sektör raporu hazırlanmıştır. Yayımlanan TRC3 Bölgesi Gıda İmalat Sektörü Analiz Raporu'nun politika önerileri ve ekonomi kapsamında stratejiler başlığında geliştirilen öneriler özellikle bölge özelinde gıda imalat sanayisine yönelik verimlilik, Ar-Ge, yenilik, altyapı, tasarım uygulamalarının artırılması gerekmektedir.

2013 yılında Ajansımız tarafından hazırlanan İmalat Sanayi Envanter Raporu'nda firmaların sahip olduğu kalite belgelerine bakıldığında Siirt ve Şırnak illerinde en az bir kalite belgeli firma sayılarının %8 ve %9 olduğu tespit edilmiştir. Bu illerde firmalara yönelik toplam kalite anlayışının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

İmalat sanayinin bölgede yeterince gelişmemesi istihdam yaratacak alanların yetersiz kalmasına neden olmuştur. Nitekim TÜİK verilerine göre TRC3 Bölgesi'nin işsizlik oranı 2021 yılında %29,8 ile Türkiye ortalaması olan %12,0'ın oldukça üzerindedir ve bu oran tüm bölgeler arasındaki en yüksek orandır. Kadınlar için bu oran Türkiye'de %14,7, TRC3 Bölgesi'nde %30,4 'tir. Genç işsizliğinin Bölge'de oldukça yüksek olması özellikle imalat sanayide genç istihdamının artırılmasına ve kayıt dışılığın azaltılmasına yönelik tedbirlerin öncelikli olarak yaygınlaştırılması gerektiğini göstermektedir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi 2020 yılı girişimci sayıları verilerine göre 81 il arasından Mardin 31., Batman 40., Şırnak 59.Siirt 73. sırada yer almaktadır. Siirt ve Şırnak başta olmak üzere Bölge'de girişimciliğin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Nitelikli istihdamla birlikte özellikle Siirt ve Şırnak'ta girişimci taleplerinin ülke ortalamasına nazaran yetersiz kaldığı görülmektedir.

Ajans tarafından hazırlanan İmalat Sanayi Envanteri Raporu incelendiğinde Bölge özelinde yapılan ihracatın yaklaşık %52'lik kısmının Irak'a yapıldığı belirtilmektedir. Irak'ı %19 ile Afrika, %10 ile Avrupa izlemektedir. Globalleşen dünyada belirli bölgelere bağlı kalarak yapılan ticaret yüksek risk teşkil etmektedir. Bu nedenle Bölge özelinde yapılan ihracata ilişkin ihracatçıların dış ticaret kapasitelerinin geliştirilmesi ve yeni/alternatif pazarlar bulması gerekliliği kaçınılmazdır.

Bölgede yer alan Organize Sanayi Bölge Müdürlükleri, Ticaret ve Sanayi Odaları ile Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleriyle yapılan görüşmeler imalat sanayinde nitelikli eleman probleminin bulunduğu dile getirilmektedir. Ayrıca envanter raporunda da Bölge genelinde teknik ve idari personel sayısının toplam çalışan sayısı ve imalat sayısına oranla çok düşük kaldığı raporlanmıştır. Bu durum bölgede meslek lisesi mezunlarının azınlıkta olduğunu ve firmaların nitelikli iş gücü bulmada sıkıntı yaşadıklarını göstermektedir. Bölgede uzmanlık gerektirmeyen imalatların var olması ve işçilik ücretlerinin düşük olmasından dolayı işçi sirkülasyonu yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Firmaların kurumsallaşarak sürekli istihdama katkı sağlamaları için ürün geliştirme modernizasyon ve verimlilik faaliyetlerine önem vermesi gerektiği TRC3 Bölgesi Gıda İmalat Sektörü Analiz Raporu'nda da ayrıca vurgulanmıştır. Yine saha çalışması bulgularından elde edilen bilgilere göre sektörde faaliyet gösteren firmaların büyük çoğunluğunun üretim kapasitesi, verimlilik konularına odaklanmadıkları görülmektedir. Bu kapsamda sektördeki firmalara yönelik üretim ve verimlilik konularında gerekli teknik destek ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanarak, iyi uygulama örnekleri aracılığıyla Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerine yönelik teşvik edilmeleri gerekmektedir.

2013 yılında hazırlanan İmalat Sanayi Envanter Raporu kapsamında TRC3 Bölgesi firmalarından 374 firmaya yönelik yapılan anketlerde firmaların 336'sının (yaklaşık %90) insan kaynakları departmanına sahip olmaması kurumsallaşma noktasında yolun başında olduklarının çarpıcı bir göstergesidir. Bu nedenle firmaların kurumsallaşmasını sağlamaya yönelik çalışmalar oldukça önem arz etmektedir.

c. Sonuç ve Çıktı Hedefleri

Sanayi SOP kapsamında ulaşılmaları hedeflenen sonuç ve çıktı hedefleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 45. Sanayi SOP Sonuç Göstergeleri

#	Gösterge Adı	Birim	Mevcut Durum	2024 Yılı Hedefi	Doğrulama Kaynağı
1	İş kayıtlarına göre imalat sanayi işletme sayıları	Adet	5487 (2021)	6.000	SGK İstatistikleri
2	İmalat sanayi istihdam sayısı	Kişi	118.000	120.000	TÜİK İstatistikleri
3	İmalat sanayi kadın istihdamı sayısı	Kişi	25.000 (2022)	27.000	TÜİK İstatistikleri
4	İmalat sanayi genç istihdamı sayısı (15-24)	Kişi	35.000 (2022)	40.000	TÜİK İstatistikleri
5	Ar-Ge Yenilikçilik faaliyetleri yatırım tutarları	1000 TL	98.911 (2021)	125.000	TÜİK İstatistikleri
6	AR-GE Yenilikçilik istihdamı	Kişi	1569 (2021)	1.600	TÜİK İstatistikleri
7	Tasarım Merkezi Sayısı	Adet	-	1	STB İstatistikleri
8	Ar-Ge Merkezi Sayısı	Adet	-	1	STB İstatistikleri
9	Teknoloji Geliştirme Bölgesi *	Adet	-	1	STB İstatistikleri
10	İmalat Sanayide teşvik belgeli modernizasyon yatırımı yapan firma sayısı **	Adet	5	20	Yatırım Teşvik Belgesi Verileri
11	Altyapısı geliştirilen sanayi bölgesi sayısı	Adet	-	1	Ajans Destek Bilgileri
12	İmalat sanayi ihracat değeri	1000 \$	2.177,777* ** (2022)	2.500	TÜİK
13	Patent başvuru sayısı	Adet	76 (2022)	80	Türk Patent ve Marka Kurumu
14	Marka başvuru sayısı	Adet	1491 (2022)	1.550	Türk Patent ve Marka Kurumu

(*) Altyapı çalışmaları devam edenler dahildir.

(**) 2009-2022 Haziran arası veridir, yatırıma devam edenler dahil edilmiştir.

(***) TÜİK geçici verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 46. Sanayi SOP Çıktı Göstergeleri

Proje ve Faaliyet Alanı	Gösterge Adı	Birim	Mevcut	2024 Yılı Hedefi	Doğrulama Kaynağı
Araştırma, Analiz ve Programlama	1.1 Hazırlanan araştırma ve analiz raporu sayısı	Adet	3	4	Faaliyet Raporu
İş Birliği ve Koordinasyon	2.1 İş birliği geliştirilen ulusal kurum sayısı	Adet	-	2	Protokoller, Sözleşmeler, Resmi Yazılar
	2.2 Dış fonlar kapsamında yapılan proje başvuru sayısı	Adet	-	1	Proje başvuru formu

	2.3 Dış fonlar kapsamında uygulanan proje sayısı	Adet	2	2	Proje Raporları
	2.4.Dış fonlar kapsamında tamamlanan proje sayısı	Adet	1	1	Proje Nihai Raporları
Kapasite Geliştirme	3.1 Yatırım danışmanlığı sağlanan kurum sayısı	Adet	438	500	YDO Raporları
	3.2 Yönetim danışmanlığı sağlanan kurum sayısı	Adet	-	4	YDO Raporları
	3.3 Patent, yeni ürün ve markalaşma tescilli çalışmalarına destek sağlanan girişimci sayısı	Adet	-	4	İş birliği protokolleri
Tanıtım ve Yatırım Destek	4.1 Düzenlenen teşvik ve destek tanıtım toplantı sayısı	Adet	4	8	Toplantı tutanakları
	4.2 Teşvik ve destek tanıtım toplantısına katılım sağlayan işletme sayısı	Adet	130	200	Toplantı tutanakları
	4.3 Bölgesel kalkınma fonundan faydalanan işletme sayısı	Adet	-	1	Fon başvuru belgeleri
Ajans Destekleri	5.1 Geliştirilen güdümlü proje sayısı	Adet	-	1	Proje bilgi formları
	5.2 Fizibilite Desteği Programı kapsamında desteklenen fizibilite sayısı	Adet	1	2	Proje Nihai Raporları
	5.3 Teknik Destek Programından faydalanan kurum sayısı	Adet	-	2	Proje Nihai Raporları
	5.4 Teknik Destek Programı kapsamında eğitim alan kişi sayısı	Adet	-	20	Proje Nihai Raporları
AB ve Diğer Dış Kaynaklı Programlar Kapsamındaki Projeler	6.1 Kuluçka destek hizmetleri kapsamında desteklenen kadın sosyal girişimci sayısı	Kişi	-	10	Proje Raporu ve Eğitim Tutanakları
	6.2 Kuluçka destek hizmetleri kapsamında desteklenen genç sosyal girişimci sayısı	Kişi	-	15	Proje Raporu ve Eğitim Tutanakları
	6.3 Hızlandırma destek hizmetleri kapsamında desteklenen kadın sosyal girişimci sayısı	Kişi	-	10	Program İlerleme Raporu
	6.4 Hızlandırma destek hizmetleri kapsamında desteklenen genç sosyal girişimci sayısı	Kişi	-	15	Program İlerleme Raporu
Diğer Proje ve Faaliyetler	7.1 SOGEP kapsamında uygulanan proje sayısı	Adet	4	6	Proje İlerleme Raporu
	7.2 SOGEP kapsamında tamamlanan proje sayısı	Adet	2	4	Proje Nihai Raporları
	7.3 ÇÜGEP kapsamında tamamlanan proje sayısı	Adet	19	25	Proje Nihai Raporları

d. Proje ve Faaliyetler

i. Araştırma, Analiz ve Programlama

İmalat Sanayide Rekabet İkliminin Geliştirilmesi Sonuç Odaklı Programı (SANAYİ SOP) kapsamında, yukarıda yer verilen ürünlerin üretim ve verimlerinin artırılarak ticarileştirilmesi için ürünlerin Ar-GE, yenilik, değer zinciri, patent, markalaşma ve ticaret potansiyelinin ve müdahale alanlarının belirlenmesine yönelik olarak çeşitli araştırma ve analiz çalışmaları yürütülecektir. Bu dokümanların hazırlanması üç yıllık bir dönemi kapsayacak olan orta vadeli SANAYİ SOP'un uygulanması sürecinin tümüne yayılacaktır. Programın ilk yılı 2022 yılı olup, 2022 yılı içinde özel amaçlar arasında yer alan, stratejilere temel oluşturacak ve Sanayi SOP kapsamında belirlenen ürünlere yönelik yatırım potansiyellerinin doğru değerlendirilmesi ve yol haritasının belirlenmesi için önemli raporlar oluşturulmuştur. 2023 yılında yapılan raporlama çalışmaları bağlamında elde edilen bulgular değerlendirilecek ve 2023 ve 2024 yıllarında gerçekleştirilecek faaliyetler için temel oluşturacaktır.

1. İmalat Sanayi Envanteri: Mardin ve Batman'da öncelikli görülen tekstil, plastik ve tarımsal sanayi başta olmak üzere öne çıkan sektörlerde mevcut durumunun tespit edilmesi, sektörde faaliyet gösteren firmalarla görüşülerek sektörün önde gelen sorunların tespiti ve sunulacak değerlendirmelerden oluşacaktır. Çalışma Ajans uzmanı tarafından yapılacak olup, ihtiyaç duyulması halinde parçalı hizmet alımı yapılacaktır.

2. İl Yatırım Ortamı Raporları: TRC3 Bölgesi'nin mevcut durumunu, öncü ve öncelikli sektörlerini ortaya koymak amacıyla yatırımcılara sunulmak üzere Ajans uzmanları tarafından yapılacak olup, ihtiyaç duyulması halinde parçalı hizmet alımı yapılacaktır.

3. İdil KSS Kurulumu Fizibilitesi: İdil ilçesi Midyat-Cizre arasında kalan havaalanının bulunduğu, düzlük-gelişmeye müsait bir ilçedir. İlçede yer alan esnafın çoğunluğu mobilya- doğrama ve yedek parça imalatı işiyle uğraşmaktadır. İlçenin kent merkezlerinde faaliyet gösteren bu küçük sanayicilerin kooperatifleşerek kent merkezinden uzakta araç geçişlerine yakın bir alanda faaliyetlerini sürdürebilmelerini sağlamak amacıyla İdil Küçük Sanayi Sitesi kurulacaktır. Yatırım programı kapsamına alınması için sitenin fizibilite raporu 2024 yılında ajans uzmanı tarafından hazırlanacaktır.

4. Silopi KSS Kurulumu Fizibilitesi: Silopi ilçesi bölgede en yoğun tır geçişlerinin yapıldığı ilçedir. Nitekim ilçede yer alan Habur Sınır Kapısı Tır-Çekici-Römörk tipi araç geçişleri açısından Türkiye'nin en yoğun sınır kapısıdır. Silopi ilçesi hem mobilya imalatı hem de tır- kamyon vb. yük taşıyan araçların yedek parçalarının üretildiği, araç bakım onarımlarının yapıldığı bir yerleşim merkezidir. İlçe içerisinde yol kenarlarında gelişigüzel dağılmış bu işletmelerin bir sitede toplanarak kooperatifleşmesi ve birlikte hizmet vermesi kentsel ve çevresel altyapının planlı gelişmesi açısından önemlidir. Bu amaçla ajans uzmanı tarafından Silopi Küçük Sanayi Sitesinin yatırım programına alınabilmesi için fizibilite hazırlanacaktır.

5. Silopi Ticaret Borsası Kurulumuna Yönelik Ön Hazırlık Raporu: Tarım ve ticaret merkezi olan Silopi ilçesinde Türkiye'nin 2. yoğun araç ve yolcu geçişlerine sahip Habur sınır kapısının bulunması, Irak ve Suriye gibi ülkelerin Avrupa ve Anadolu ile olan bağlantısını sağlayan İpekyolu ticaret yolunun Silopi'den geçmesi Silopi Ticaret Borsasının kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Ajansımız tarafından Şırnak Ticaret ve Sanayi Odası iş birliğiyle borsanın kurulması için gerekli teknik destek-lobicilik ve iş birliği faaliyetleri yürütülecektir.

Tablo 47. Araştırma, Analiz ve Programlama Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
İmalat Sanayi Envanteri	Batman ve Mardin YDO	-	Yıl Boyu	TRC3 Bölgesi	50.000
İl Yatırım Ortamı Raporları	YDO'lar	-	Yıl Boyu	TRC3 Bölgesi	-
İdil KSS Kurulumu Fizibilitesi	Şırnak YDO	-	Yıl Boyu	TRC3 Bölgesi	-
Silopi KSS Kurulumu Fizibilitesi	Şırnak YDO	-	Yıl Boyu	TRC3 Bölgesi	-
Silopi Ticaret Borsası Kurulumuna Yönelik Ön Hazırlık Raporu	Şırnak YDO	-	Yıl Boyu	TRC3 Bölgesi	-

ii. İş birliği ve Koordinasyon

1. Ulusal Kurum/Kuruluşlar ile İş birliği ve Koordinasyon: Başta GAP BKİ olmak üzere, Sanayi SOP kapsamında belirlenen hedeflere ulaşmak için bölgesel ve ulusal düzeydeki paydaşlarla iş birlikleri geliştirilecektir. 2024 yılında bu kapsamda yapılması planlanan faaliyetler aşağıda detaylandırılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi ile İş birliği: Büyük ölçekli istihdam yoğun yatırımların Bölgeye çekilmesinin sağlanması, faaliyetin amacıdır. Türkiye'nin sunduğu yatırım fırsatlarını küresel iş dünyasına tanıtmaya ve yatırımcılara Türkiye'ye yapacakları yatırımın her aşamasında destek verme görevini üstlenmiş resmi bir kuruluş olan Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi; teknoloji yoğun, katma değeri yüksek ve istihdam yaratan yatırımları destekleyerek bu yatırımlara ilişkin tüm süreçleri yatırımcı adına takip ederek hızlandırmaktadır. Bu sebeple ofisle Ajansın iş birliğinin Bölgeye fon ve büyük ölçekli yatırım çekme noktasında yüksek katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Sanayi ve Teknoloji İşbirliği Kurulu (SANTEK): Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Taşra Teşkilatı Yönetmeliği'nce kurulan kurul bölge illerinin sanayisine ve teknolojisine ilişkin politika ve stratejileri belirlemek, sorunları tartışmak ve çözüm üretmek amacıyla ilin en yüksek mülki idare amiri başkanlığında İl Müdürü, Bölge Kalkınma İdaresi Başkanı, Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri veya Yatırım Destek Ofisi Koordinatörü, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Müdürü, Türk Standartları Enstitüsü (TSE) temsilcisi, Belediye temsilcisi, Üniversite temsilcisi, İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) üst düzey yöneticisi, Organize Sanayi Bölgesi temsilcisi, İş Kurumu (İŞKUR) İl Müdürü, ilin sanayisiyle ilgili STK üst düzey yöneticileri, Teknoloji Geliştirme Bölgesi Genel Müdürleri, ilin Sanayi Odası, Ticaret Odası veya Sanayi ve Ticaret Odası Başkanları'ndan oluşmaktadır. Ayrıca, Kurulun uygun gördüğü özel sektör temsilcilerinin de toplantıya dahil edilmesi ve il sanayi ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi hedeflenmiştir. Belirtilen kurumlardan oluşan kurul oluşturulan gündem çerçevesinde haziran sonu ve aralık sonu olmak üzere yılda en az 2 defa toplanacaktır.

Kalkınma Ajansları ve Bölge Kalkınma İdareleri Eşleştirme Programı: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 30.12.2021 tarih ve 3190390 sayılı yazısı ekinde "Kalkınma Ajansları ve Bölge Kalkınma İdareleri Eşleştirme Programı Uygulama Çerçevesi" uyarınca Ajansımız, GAP Bölgesi Kalkınma İdaresi ve Kalkınma Ajansları ile 'turizm' temasında, Çukurova Kalkınma Ajansı'nın koordinatörlüğünü yaptığı 8 ajansın içinde olduğu 'Stratejik Plan' temasında, Serhat, Doğu Karadeniz ve Güney Ege Kalkınma Ajansları ile 'Yöresel Ürünlerin Ticarileştirilmesi' temasında eşleşmiş bulunmaktadır. Yıl boyunca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının koordinasyonunda belirlenen eşleştirme çerçevesinde belirtilen eşleştirme programında karşılıklı çalışma ziyaretleri ve ortak çalışmalar yürütülecektir.

Siber Vatan Programı: Kalkınma Ajansları tarafından gençlerimizin dijital teknolojiler konusunda farkındalığının artırılması amacıyla kalkınma ajansları tarafından siber güvenlik, yazılım ve yapay zekâ gibi alanlarda teknoloji odaklı girişimciliğin geliştirilmesi amacıyla çeşitli modüllerden oluşan program ve projeler kurgulanmaktadır.

Bu program ve projelerden bir tanesi siber güvenlik konusunda nitelikli siber güvenlik uzmanı yetiştirilmesi amacıyla Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından geliştirilen eğitim müfredatı ve programı oluşturma, kapasite geliştirme, farkındalık ve motivasyon oluşturma faaliyetlerinin marka adı olan "Siber Vatan Programı"dır. Kalkınma Ajanslarının birlikte uygulamış oldukları programlardan bir tanesi de Kalkınma Ajansları Siber Vatan Programıdır. Siber Vatan Programının ülke geneline Kalkınma Ajansları vasıtasıyla yaygınlaştırılması ve siber güvenlik alanında nitelikli insan kaynağının yetiştirilerek genç istihdamının artırılması amacıyla Kalkınma Ajansları Siber Vatan Programı geliştirilmiştir. 2024 yılında Programın Bölgemizde uygulanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Tablo 48. İş Birliği ve Koordinasyon Faaliyetleri İçerikleri

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi ile İş birliği	Mardin Yatırım Destek Ofisi	Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi	2. ve 4. Çeyrek	TRC3	250.000
Sanayi ve Teknoloji İş birliği Kurulu (SANTEK)	Yatırım Destek Ofisleri	TSO'lar, OSB'ler, İl Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri	2. ve 4. Çeyrek	TRC3	
Kalkınma Ajansları ve Bölge Kalkınma İdareleri Eşleştirme Programı	ASGPB	Kalkınma Ajansları, GAP Bölge İdaresi	Yıl Boyunca	Türkiye Genel	
Siber Vatan Programı	Yatırım Destek Ofisleri	Kalkınma Ajansları, Üniversiteler	Yıl Boyunca	TRC3	250.000

2. Üniversiteler ile İş Birliği

Ajansımız TRC3 Bölgesi'ndeki üniversiteler ile Bölge'nin kalkınmasına yönelik öncelikli araştırmaların yapılması, bölgesel fırsatların değerlendirilmesi ile kamu, üniversite ve sanayi iş birliğinin geliştirilmesine yönelik faaliyetlere önem vermektedir. 2021 yılında bölgemizdeki dört üniversite ile çeşitli araştırma çalışmaları, kongre, konferans ve çalıştaylar iş birliği içerisinde gerçekleştirilmiş ve olumlu sonuçlar alınmıştır. Mardin Artuklu Üniversitesi ile Uluslararası Mezopotamya Kongresi, Uluslararası Enerji Çalıştayı, Kariyer Günleri, Batman Üniversitesi ile Uluslararası Enerji Zirvesi, Şırnak Üniversitesi ile Şırnak Turizm Rotalarının belirlenmesine yönelik yürütülen faaliyetler ile, Siirt Küçükbaş Hayvan Payetleme Ünitesi, Batman İcathane Laboratuvarı, Şırnak Uludere Barajlarında Sürdürülebilir Alabalık Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi, Şırnak Tasarlayan ve Üreten Kadınlar: İstihdama Yeni Bir Model vb. SOGEP programı kapsamında geliştirilen ve uygulanmakta olan projeler üniversiteler ile iş birliği faaliyeti kapsamında geliştirilen faaliyetler ve projeler arasındadır. 2024 yılında da bölge planı ile bölgesel ihtiyaç ve önceliklerine uygun olarak saha araştırmaları, çalıştay, konferans çalışmaları vb. ortak projelerin geliştirilmesi ve hayata geçirilmesine yönelik olarak bölge üniversiteleri başta olmak üzere iş birliğine önem verilecek ve ortak proje ve faaliyetler gerçekleştirilecektir.

Tablo 49. Üniversiteler ile İş Birliği Faaliyeti İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Üniversiteler ile İş Birliği	Yatırım Destek Ofisleri	Üniversiteler	3. çeyrek	TRC3	250.000

3. Proje Geliştirme-Yatırım Danışmanlığı ve Ön Fizibilite Çalışmaları

Ajans, Bölgedeki imalat sanayi üretim potansiyelini açığa çıkaracak ve rekabetçi sektörleri destekleyerek Bölge'nin sosyoekonomik kalkınmasına ivme kazandıracak projeler geliştirerek üretimi desteklemek amacıyla proje havuzu oluşturacaktır.

Bakanlığın koordinasyonunda ajans uzmanları tarafından 2021 yılında fizibilite, araştırma raporu çalışmalarına başlanmıştır. Stratejik imalat sektörlerinde Bölge'nin imkân ve kabiliyetlerinden hareketle proje havuzu oluşturulmuş olup yeni fizibilite çalışmaları bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bakanlığın uygunluk verdiği fizibilite önerileri belirlenen takvim çerçevesinde ön fizibilite formatına dönüştürülmektedir. Bu kapsamda, 2024 yılı içerisinde de mutabık kalınan fizibilite konularında proje havuzu oluşturmak amacıyla öncelikli olarak Ajans eliyle, iş yükünün yoğunluğu durumunda hizmet alımı yoluyla ön fizibilite hazırlanmaya devam edecektir.

Tablo 50. Proje Geliştirme-Yatırım Danışmanlığı ve Ön Fizibilite Çalışmaları İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Proje Geliştirme-Yatırım Danışmanlığı ve Ön Fizibilite Çalışmaları	YDO'lar	Bölge OSB, TSO'ları, İl Sanayi Müdürlükleri	Yıl boyunca	TRC3	240.000

iii. Kapasite Geliştirme

1. Yatırım Danışmanlığı ve Rehberlik

Ajansın Bölgedeki yatırımcıların ihtiyaç duyduğu desteği ve yönlendirmeyi yapabilmesi konusundaki kapasitesinin güçlendirilmesi amacıyla danışmanlık ve rehberlik faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

Faaliyet kapsamında yatırım Destek Ofisleri tarafından Organize Sanayi Bölgesi'nde veya dışında yer alan işletmeler önceki yıllarda olduğu gibi 2024 yılında da haftalık olarak planlı bir şekilde ziyaret edilecek, ilin yatırım ortamının geliştirilmesine yönelik olarak işletmelerin mevcut sorun ve ihtiyaçları tespit edilecektir. YDO faaliyetleri ASGPB tarafından raporlanacak ve Bakanlığa iletilecektir.

Tablo 51. Yatırım Danışmanlığı ve Rehberlik Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Yatırım Danışmanlığı ve Rehberlik	YDO'lar	KOSGEB, İŞKUR	Yıl boyunca	TRC3	50.000

2. Yönetim Danışmanlığı

Bölgede faaliyet gösteren firmaların birçoğunun aile şirketi olduğu, bu şirketler içinde profesyoneller tarafından yönetilenlerin sayısının az olduğu ve firmaların kurumsallaşma eğilimlerinin zayıf olduğu görülmektedir. Bu durumun Bölge'nin imalat potansiyelini doğrudan etkilediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte üretim altyapısı ve sürdürülebilir altyapı alanlarında da firmaların kapasitelerinin düşük olduğu bugüne dek yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur. Bu bağlamda Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu göz önünde bulundurularak Bölge'de yer alan firmalara yönelik imalat sanayiinde kurumsallaşma ve dönüşüm mentörlüğü tasarlanacaktır. Öncesinde Ajans personelinin bu konuda yetkinliği ve deneyimi artırılarak eğitim verme kapasitesi geliştirilerek gerekli planlama çalışmaları yapılacaktır. Bu kapsamda mentörlük ihtiyacı olan konuların belirlenmesi için anket çalışması ve paydaşlarla odak grup toplantıları gerçekleştirilecektir. Ayrıca bu dönemde mentör havuzu oluşturulmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Program ile yönetim, üretim ve sürdürülebilir altyapının geliştirilmesine yönelik 3 ana alana müdahale edilmesi amaçlanmaktadır.

Tablo 52. Yönetim Danışmanlığı Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Yönetim Danışmanlığı	YDO'lar	KOSGEB	3 ve 4. Çeyrek	TRC3	-

3. Patent, Yeni Ürün ve Markalaşma Tescili Kapasite Artırma Faaliyetleri

Faaliyet kapsamında üniversite ve üniversitelerin araştırma merkezleri, bağımsız araştırma kuruluşları vb. bünyesinde görev yapan akademisyenlerin ve diğer araştırma görevlilerinin bölgede öne çıkan imalat sanayi sektörleri alanındaki yeni ürün patent ve markalaşma tescili çalışmaları desteklenecek ve bu fikirlerin patent ve tescil çalışmalarında teknik destek ve yönlendirme faaliyetleri Ajans tarafından gerçekleştirilecektir. İmalat sanayi bağlamında özellikle gıda, tekstil ve hazır giyim sektöründe faaliyet

gösteren firmalara sunulan patent ve tescil çalışmaları destekleriyle birlikte yeni ürünlerin katma değerli ürün olarak ekonomiye kazandırılması sağlanacaktır.

Tablo 53. Patent, Yeni Ürün ve Markalaşma Tescili Kapasite Artırma Faaliyetleri İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Patent, Yeni Ürün ve Markalaşma Tescili Kapasite Artırma Faaliyetleri	YDO'lar	TÜBİTAK, Türk Patent	Yıl boyunca	TRC3	-

iv. Tanıtım ve Yatırım Destek

1. Teşvik ve Destek Tanıtım Toplantıları

Kamu Yatırım ortamının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi amacıyla ilgili kamu kurumları ve fon sağlayıcılar tarafından özel sektöre yönelik olarak geliştirilen ve uygulanan destek ve teşviklere ilişkin yatırım destek ofisleri tarafından bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Destek ve teşvik uygulaması özelinde bilgilendirme ve tanıtım programları yapılabileceği gibi tek bir sektör ya da yatırım konusunu ihtiva eden odak grup toplantıları şeklinde de organize edilebilecektir. Bu kapsamda, öncelikli sektörler ön planda olmak üzere imalat sanayinin bölgede canlandırılmasına yönelik yatırımcı çekilmesi amacıyla bu sektöre öncülük eden bölgelerdeki yatırımcılar ziyaret edilecektir. Yatırımcı ziyaretleri ve tanıtım toplantıları yatırım destek ofisleri tarafından gerçekleştirilecektir. Koordinasyon ASGPB tarafından yapılacaktır.

Tablo 54. Teşvik ve Destek Tanıtım Toplantıları Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Teşvik ve Destek Tanıtım Toplantıları	YDO'lar	KOSGEB, TSO'lar	Yıl boyunca	TRC3	33.000

2. Bölgesel Kalkınma Fonu

Ülke genelinde erken aşama girişim sermayesi yatırımlarının ve büyüme potansiyeli taşıyan şirketlerin yatırım kapasitelerinin artırılması amacıyla Bölgesel Kalkınma Fonu kurulmuştur. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın koordinasyonunda gerçekleştirilecek çalışma kapsamında, bölgelerde potansiyel gösteren firmalara ilişkin bilgiler ile ilgili YDO'ların sorumluluğunda Bölge TSO'ları ve OSB'leriyle koordineli bir şekilde potansiyel barındıran firmalar tespit edilecek ve Bölgesel Kalkınma Fonu ile Kalkınma Bankasının ilgili fon araçlarına yönlendirilecektir.

Tablo 55. Bölgesel Kalkınma Fonu Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Bölgesel Kalkınma Fonu	YDO'lar	KOSGEB, TSO'lar, OSB'ler	Yıl boyunca	TRC3	-

3. Yatırım Ortamı Tanıtımı ve Yatırımcı Çekme Ziyaretleri

2024 yılında bölgede gelişme potansiyeli olan sektörlerde meslek odaları ve iş derneklerine yönelik bölge illerinin yatırım ortamının tanıtımını yapmak üzere çalışmalar yapılacaktır. Tüm dernek üyelerinin de toplantılarda yer alması beklenmektedir. Ziyaret edilen derneklerde illerin tanıtımı ve yatırım ortamı hakkında bir sunum yapılacaktır. Ajans tarafından hazırlanan ön fizibilite çalışmaları bu ziyaretlerde potansiyel yatırımcılara sunulacaktır. TRC3 bölgesi özelinde öne çıkan sektörler: Batman için tekstil, kauçuk ve plastik, petrokimya ürünleri, Mardin için gıda imalat sanayi, Siirt için inşaat yan sektörü, madene dayalı sanayi, tarım ve hayvancılığa dayalı sanayi, Şırnak için hammaddesi asfaltit olan sanayi sektörleri ile tarım ve hayvancılığa dayalı sanayi, ayrıca mobilya sektörü de ihracat

değerleri açısından kayda değer bir sektör olduğundan bu sektörlerdeki yatırımcılara yoğunlaşmak gerekir.

Tablo 56. Yatırım Ortamı Tanıtımı ve Yatırımcı Çekme Ziyaretleri Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Yatırım Ortamı Tanıtımı ve Yatırımcı Çekme Ziyaretleri	YDO'lar	KOSGEB, TSO'lar	Yıl boyunca	TRC3	330.000

4. Yatırım Tanıtım Materyallerinin Güncellenmesi

Bölgemizin ihracatın geliştirilmesine yönelik ürünlerin tanıtımı, bölgemizde kurulu olan altı organize sanayi bölgesine yeni yatırımcıların çekilmesi, bölgemizdeki yatırım avantajlarının tanıtımına yönelik hazırlanmış olan ancak güncelliğini kaybetmiş yatırım ortamı katalogları, il/yatırım tanıtım materyalleri, yatırım tanıtım web siteleri güncellenerek, çok dilli olarak yatırımcı ve kamuoyunun erişimine sunulacaktır.

Tablo 57. Yatırım Tanıtım Materyallerinin Güncellenmesi Faaliyet İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Yatırım Tanıtım Materyallerinin Güncellenmesi	YDO'lar	OSB ve TSO'lar	Yıl boyunca	TRC3	-

v. Ajans Destekleri

1. Finansman Desteği Programı: Bölgemizde yer alan OSB, KSS, Teknokent, Teknopark gibi kuruluşlara ilişkin bazı temel altyapı eksiklikleri bulunmaktadır. Bununla birlikte Ticaret ve Sanayi Odaları, Borsalar ve diğer özel sektör temsilcilerinin yüksek katma değerli üretime imkân veren altyapı ihtiyaçları ile bölgede endüstriyel simbiyoz ve ortak iş yapma kültürünü geliştirecek ortak kullanım alanlarının kurulması faydalı görülmektedir. Program kapsamında belirtilen kuruluşların temel altyapı eksikliklerinin giderilmesi, kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi, üretim ve hizmet altyapılarının iyileştirilmesi ihracat geliştirme merkezi ve ortak kullanım merkezi gibi tesislerin kurulması hedeflenmektedir. Bununla birlikte, belirtilen alanlarda yeşil dönüşümün uygulanmasına yönelik; su, atık su, diğer atık ve kaynakları yönetmek için sürdürülebilir araçlar sağlayarak ve OSB'lerin çevresel ayak izlerini en aza indirerek çevresel performanslarının artırılmasını sağlamak program kapsamında yer alan öncelikler arasındadır.

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe 2024 (₺)
Finansman Desteği Programı	PYB, İDB, ASGP	-	Yıl Boyu	TRC3	15.000.000

vi. Önemli Kamu Yatırımları

Tablo 58. Sanayi SOP ile İlgili Önemli Kamu Yatırımları

Proje Adı	İller	Sorumlu Kuruluş	Bütçe (₺)	Başlama-Bitiş Tarihi	İlgili Özel Amaç
OSB Finansman Desteği	81 il	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	6.837.741	1987-2026	5

Kaynak: 2021 Yılı Yatırım Programı

i. AB ve Diğer Dış Kaynaklı Programlar Kapsamındaki Projeler

1. TRC3 Bölgesi'nde Genç İstihdamının Teşviki Projesi: Ajans tarafından imalat sanayide genç istihdamının artırılması amacıyla hazırlanan TRC3 Bölgesi'nde Genç İstihdamın Teşviki Projesi, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Sektörel Operasyonel Programı kapsamında program otoritesi olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Ajans arasında 08/07/2019 tarihinde Operasyonel Anlaşma Paketi imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir. Anlaşma metni çerçevesinde Ajans bünyesinde Operasyon

Koordinasyon Birimi kurulmuştur. Hizmet Alım ve Mal Alım teknik şartnamelerinin onaylanması akabinde ihale süreçlerine başlanmıştır. 2020 yılında hizmet alım ihale süreçleri tamamlanmıştır. 2020 yılının temmuz ayından bu yana proje uygulanmaktadır.

2022 yılı sonu itibarıyla 44 oturumda 1.748 kişiye eğitim verilmiştir. Bunun yanı sıra 661 kişi proje kapsamında kurulan girişimcilik ve yardım masasından destek almıştır. Üniversitelerde yer alan kariyer rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden ise 661 ise öğrenci faydalanmıştır. Ajansımız ve bölge üniversiteleri çalışanları için 97 katılımcı ile 4 adet iş gücü politikaları ve yenilikçi destek mekanizmaları eğitimi; Üniversite personeli için, 117 katılımcı ile 4 adet kariyer rehberlik ve danışmanlık eğitimi; Ajans personeli için 10 katılımcı ile bir adet kariyer rehberlik ve danışmanlık eğitimi; Sosyal paydaşlar ve yerel aktörler için 231 katılımcı ile 8 adet iş gücü politikaları ve yenilikçi destek mekanizmaları eğitimi ve 201 katılımcı ile 8 adet kariyer rehberlik ve danışmanlık eğitimi düzenlenmiş ve eğitimler tamamlanmıştır. Projenin tanıtım faaliyetleri kapsamında 216 katılımcı ile 1 adet Açılış Konferansı gerçekleştirilmiş, 53 katılımcı ile 4 adet basın toplantısı düzenlenmiştir. Üniversite öğrencilerine yönelik olarak, 1172 katılımcı ile 6 işveren sunumu ve konuşması programı düzenlenmiştir. 2021 yılında düzenlenen Girişimcilik yarışmasının 3 kazananı için Ağustos 2022 tarihinde başlamak üzere staj ayarlanmıştır. 1 adet yurtdışı çalışma ziyareti kapsamında ILO tarafından gerçekleştirilen eğitime katılım sağlanmıştır.

Tablo 59. TRC3 Bölgesi'nde Genç İstihdamının Teşviki Projesi İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
TRC3 Bölgesi'nde Genç İstihdamının Teşviki Projesi	ASGP	Üniversiteler, Halk Eğitim Merkezleri	Yıl boyunca	TRC3	2.000.000

Suriyeli ve Ev Sahibi Topluma Yönelik Sosyal Girişimcilik, Güçlendirme ve Uyum Projesi: Avrupa Konseyinin FRIT 2 Programı kapsamında Dünya Bankası yürütücülüğünde, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile ESSN (Türkiye'deki Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı: SUY- ESSN) yararlanıcı sayısının yüksek olduğu illerden sorumlu beş Kalkınma Ajansı (Dicle, Karacadağ, İpekyolu, Doğu Akdeniz ve Çukurova Kalkınma Ajansları) ve yerel yönetimlerin uygulama ortaklığında tasarlanan proje ile Mardin'de kadın ve gençlerin katma değer yaratabilecek, sürdürülebilir sosyal girişimcilik projelerine alt hibe ve kuluçka desteği, yerel yönetimlere sosyal girişimcilik gelişimine yönelik altyapı desteği ve proje yönetimi için proje değerlendirme ve izleme süreçlerini yürütecek personellere proje değerlendirme ve izlemeye yönelik kapasite geliştirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Ocak 2021'de Dünya Bankası ile müzakere görüşmeleri yapılan projenin Şubat 2021'de ana sözleşmesi, Nisan ayında ise Ajans ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı arasındaki alt sözleşmenin imzalanması ile yürürlüğe girmiştir. Yıl içerisinde 2 adet misyon toplantıları, iki paydaş katılım toplantısı ve üç genel değerlendirme toplantısına katılım sağlanmıştır. Proje kapsamında Mardin Market Analizi ve Mardin İhtiyaç Analizi raporları Ajans tarafından hazırlanmıştır. Raporlar kapsamında 2 adet çevrimiçi çalıştay yapılmıştır. Projenin *geçim kaynakları tesislerinin kurulması* bileşeni doğrultusunda aktif olarak saha çalışmaları yapılmış ve ilk tesisin yer seçimi yapılarak izleme raporu hazırlanmıştır. 2022 yılında Topluluk Uygulama Ortakları'nın (CIP) seçilmesi amacıyla ihale süreci tamamlanmasıyla projenin '*Mülteci ve ev sahibi topluluklardaki kadın ve gençler arasındaki sosyal girişim*' 1. bileşeni kapsamındaki kuluçka dönemi ve hızlandırmaya ilişkin destek hizmetleri ve alt hibe destekleri uygulamaya başlanmıştır. *Topluluğun geçim kaynağı/iş yerlerine yönelik alt hibeler* (2-B) bileşeni kapsamında Artuklu'da bir kuluçka/eğitim merkezi kurulacaktır. Proje kapsamında Ajansa Mardin ili için ayrılan yaklaşık bütçe 2.000.000,00 Avro'dur. Proje uygulama sürecinde Dünya Bankası'nın proje izleme mevzuatı kullanılacaktır. Proje faaliyetleri süresince AB Görünürlük Kurallarına riayet edilecektir. Proje kapsamında kurulacak kuluçka merkezinin ilgili kurum tarafından yönetilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla örnek kuluçka merkezlerine yönelik teknik gezi düzenlenmesi planlanmaktadır.

Tablo 60. Suriyeli ve Ev Sahibi Topluma Yönelik Sosyal Girişimcilik, Güçlendirme ve Uyum Projesi İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Suriyeli ve Ev Sahibi Topluma Yönelik Sosyal Girişimcilik, Güçlendirme ve Uyum Projesi	Program Yönetimi Birimi	Dünya Bankası, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, STK'lar	Yıl boyunca	Mardin	20.000.000

Türkiye'de Akıllı Uzmanlaşma Stratejilerinin Geliştirilmesi ve Uygulanması İçin Kapasite Artırımı Teknik Yardım Projesi: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın yürütücüsü olduğu proje kapsamında Düzey-2 bölgelerinde Akıllı Uzmanlaşma Stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulama kapasitelerinin artırılması amaçlanmaktadır. Proje kapsamında hazırlanacak Akıllı uzmanlaşma strateji dokümanının hazırlanmasına yönelik olarak ajanslar tarafından gerekli çalışmalar yürütülecektir.

Tablo 61. Türkiye'de Akıllı Uzmanlaşma Stratejilerinin Geliştirilmesi ve Uygulanması İçin Kapasite Artırımı Teknik Yardım Projesi

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Türkiye'de Akıllı Uzmanlaşma Stratejilerinin Geliştirilmesi ve Uygulanması İçin Kapasite Artırımı Teknik Yardım Projesi	ASGPB, BYDO	Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü	Yıl boyunca	TRC3	200.000

Girdi-Çıktı Analizi Çalışması: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen çalışma kapsamında bölgenin ekonomik altyapısının geliştirilmesine yönelik, sektörel analizlerin yapılması amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında her bir Düzey-2 bölgelerine ilişkin girdi-çıktı analizi çalışmaları hazırlanacaktır. Söz konusu çalışmaların hazırlanmasına yönelik mentörlük hizmet alımı, çalışmaların basım ve yayınlanması ile tanıtılmasına ilişkin çalışmalar yürütülecektir.

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Girdi-Çıktı Analizi Çalışması	ASGPB	Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü	Yıl boyunca	TRC3	200.000

ii. Diğer Proje ve Faaliyetler

1. Çalışan ve Üreten Gençler Programı: Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliğinin 7'nci maddesinin (2)nci fıkrası uyarınca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında 28/04/2021 tarihinde imzalanan programın yürütülmesine dair bir iş birliği protokolü hazırlanmıştır. Program gençlerin ve kadınların kişisel ve sosyal gelişimini desteklemek ve istihdam edilebilirliğini sağlamak amacıyla Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından Bakanlığımızla birlikte geliştirilmiştir. Program kapsamında geliştirilen projeler; istihdam edilecek kişiler asgari yüzde 75 düzeyinde, 18-29 yaş aralığında ve istihdam edilenlerin de mümkün olduğu ölçüde yüzde 50'si erkek ve yüzde 50'si kadın olacak şekilde tasarlanmıştır. Geliştirilecek tekstil ve hazır giyim atölye, firma ve tekstil kent projelerinin uygulama aşamasının izlenmesi kalkınma ajansları tarafından yürütülecektir. Program kapsamında devam eden projeler aşağıdaki listede yer almaktadır.

Tablo 62. Sanayi SOP ile İlgili ÇÜGEP Projeleri Listesi

Proje Adı	İl	Yıl	Sorumlu Kuruluş	Bütçe	İlgili Özel Amaç
Batman OSB Tekstil Kent	Batman	2021	Batman İl Özel İdaresi	12.247.632,19	3,4
Mazıdağı Belediyesi	Mardin	2021	Mazıdağı Belediyesi	5.235.000	3,4
Şırnak Merkez Tekstil Atölyesi	Şırnak	2021	Şırnak İl Özel İdaresi	11.602.500	3,4
Midyat Tekstil Atölyesi	Mardin	2022	Midyat Belediyesi	8.000.000	3,4

Ömerli Tekstil Atölyesi	Mardin	2022	Ömerli Belediyesi	8.000.000	3,4
Yeşilli Tekstil Atölyesi	Mardin	2022	Yeşilli Belediyesi	1.200.000	3,4

d. Program Süresi ve Zaman Planlaması

Sanayi SOP, orta vadeli bir program olup 3 yıl içerisinde faaliyetlerinin tamamlanması planlanmaktadır. Bu süreçte ilk yıl ihtiyaçların ortaya konulması amacıyla ağırlıklı olarak araştırma-geliştirme ve yatırım destek çalışmaları yürütülecektir. İş birliği ve koordinasyon ile kapasite geliştirme bileşenleri ile birlikte 2024 yılı içerisinde daha çözüm odaklı müdahale yöntemleri geliştirilerek ilgili kurum/kuruluşlarla iş birlikleri tesis edilecektir. Üçüncü yılda programın özel amaçları ile uyumlu olarak Bölge'nin ihtiyaçları doğrultusunda tasarlanacak faaliyetlere devam edilecektir. Programın etki değerlendirmesinin ise yürütülen faaliyetlerin tamamlanmasının akabinde yapılması planlanmaktadır. Programın 2024 yılı için zaman planlaması aşağıdaki tabloda detaylandırıldığı gibidir.

Tablo 63. Sanayi SOP Zaman Planlaması

Proje ve Faaliyet Alanı	Bileşen Kodu	Bileşen Adı	2024			
			1	2	3	4
1.Araştırma, Analiz ve Programlama	1.1.	İmalat Sanayi Envanteri Raporu		X	X	X
	1.2.	İl Yatırım Ortamı Raporları	X	X		
	1.3.	İdil KSS Kurulumu Fizibilitesi	X	X	X	X
	1.4.	Silopi KSS Kurulumu Fizibilitesi	X	X		
	1.5.	Silopi Ticaret Borsası Kurulumuna Yönelik Ön Hazırlık Raporu	X	X	X	X
2.İş birliği ve Koordinasyon	2.1	Dış Fonlar Kapsamında Proje Geliştirilmesi	X	X	X	X
	2.2	Ulusal Kurum/Kuruluşlar ile İş birliği ve Koordinasyon	X	X	X	X
	2.3	Proje Geliştirme	X	X	X	X
3.Kapasite Geliştirme	3.1	Yatırım Danışmanlığı ve Rehberlik	X	X	X	X
	3.2	Yönetim Danışmanlığı				X
	3.3	Patent, Yeni Ürün ve Markalaşma Tescili Çalışmalarına Destek	X	X	X	X
4.Tanıtım ve Yatırım Destek	4.1	Teşvik ve Destek Tanıtım Toplantıları			X	X
	4.2	Bölgesel Kalkınma Fonu	X	X	X	X
	4.3	Yatırım Ortamı Tanıtımı ve Yatırımcı Çekme Ziyaretleri	X	X	X	X
5.Ajans Destekleri	5.1	Teknik Destek Programı	X	X	X	X
	5.2	Fizibilite Desteği Programı	X	X	X	X
	6.1	TRC3 Bölgesi'nde Genç İstihdamının Teşviki Projesi	X	X	X	X
	6.2	Suriyeli ve Ev Sahibi Topluma Yönelik Sosyal Girişimcilik, Güçlendirme ve Uyum Projesi:	X	X	X	X
	6.3	Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı (CMDP)	X	X	X	X
	6.4	Türkiye'de Akıllı Uzmanlaşma Stratejilerinin Geliştirilmesi ve Uygulanması İçin Kapasite Artırımı Teknik Yardım Projesi	X	X	X	X
	6.5	Girdi-Çıktı Analizi Çalışması	X	X	X	X
	6.6.	Çalışan ve Üreten Gençler Programı	X	X	X	X

e. İzleme ve Değerlendirme

Sanayi SOP kapsamında yer alan projelerin izleme ve değerlendirmesinin yapılması amacıyla ASGPB koordinasyonunda tüm/ilgili birimlerin katılımıyla üç aylık Ajans içi dönemlerde SOP izleme ve değerlendirme toplantıları gerçekleştirilecektir.

SOP kapsamında belirlenen faaliyetlerin takibi sorumlu birimler tarafından gerçekleştirilecek olup elde edilen veriler ve oluşturulan raporlar konsolide edilmek ve değerlendirilmek üzere ASGPB'ye iletilecektir. Ajans tarafından yürütülecek alt programların geliştirilmesinden PYB ve ASGPB, güdümlü projelerin geliştirilmesinden YDO'lar ve PYB, sözleşme aşamasın geçene kadar teknik kontrolünden PYB, uygulanmasından İDB sorumludur. SOP kapsamında yapılacak araştırma ve analiz çalışmalarının yürütülmesi, tanıtım ve yatırım destek faaliyetlerinin uygulanması ile iş birliği ve koordinasyon faaliyetlerinden ASGPB koordinasyonunda faaliyete atfedilen ilgili birimler sorumludur.

SOP ilerleme raporlarının ve kapanış raporunun hazırlanmasından ASGPB sorumludur. İzleme faaliyetleri, programda belirlenen performans göstergelerinin gerçekleşme oranlarının doğru veriler toplanarak analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve bunların raporlanmasını içermektedir. Toplanan veriler değerlendirmenin ana unsurları olan etkinlik, etkililik, verimlilik, uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik çerçevesinde irdelenecek ve değerlendirme sonuçları Bakanlığa raporlanacaktır.

3. Kurumsal Gelişim

Kalkınma Ajansları 2024 Yılı Çalışma Programı Hazırlama Usul ve Esaslarında Ajans personeline ilişkin çalışma, ödeme ve kapasite geliştirme faaliyetlerine, Ajansın fiziki ve teknik altyapısının geliştirilmesine yönelik çalışmalara, Ajans tanıtımına ilişkin faaliyetlere ve diğer rutin görevlere kurumsal gelişim bölümü altında yer verilmesi öngörülmüştür.

a. Amaç

Genel Amaç

Ajansımız Bölge Planı (2014-2023) ve Stratejik Plan (2019-2023) doğrultusunda faaliyet ve hizmetlerin daha verimli ve etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kurumsal kapasitenin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ajansın TRC3 Bölgesi 2024-2028 Bölge planı çalışmaları ve sonuç odaklı programları (SOP) kapsamında yapılacak çalışmaların uyumlu ve etkili bir şekilde yürütülmesi amacıyla 2024-2029 Stratejik Plan çalışmaları yapılacaktır.

Özel Amaçlar

1. Ajansın beşerî, fiziki ve teknik altyapısını geliştirerek kurumsal kapasitesinin artırılması,
2. Ajans personelinin görevlendirildiği işlerle ilgili yetkinlik ve motivasyonlarının sağlanması,
3. Sonuç odaklı programlar çerçevesinde öngörülen faaliyetlerin, hizmetlerin, mali destek programlarının etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesine yönelik olarak diğer kurumlarla iş birliklerinin kurulması,
4. Ajansın, Ajans faaliyetlerinin ve Bölge'nin yatırım ortamının tanıtılması,
5. Yönetişim ilkeleri çerçevesinde Ajansın faaliyet ve hizmetlerinin hedeflere uygun yürütülebilmesini sağlamak üzere bilişim teknolojilerinin olanaklarından daha fazla yararlanılması

b. Arka Plan ve Müdahale Gerekçesi

Ajanslar kalkınma planları, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi, Bölge Kalkınma İdarelerinin eylem planları ve bölge planları çerçevesinde hazırlanan stratejilerin, planların, eylemlerin uygulanması konusunda önemli görevler üstlenmiştir. Kalkınma ajanslarının görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından geçmiş uygulama tecrübeleri de dikkate alınarak, yeni bir vizyon çerçevesinde ajanslarda kurumsal dönüşüm süreci başlatılmıştır. Bu kapsamda ajansların oluşturulan amaç ve hedeflerini gerçekleştirmesinde etkin bir adım olarak SOP'ların uygulanmasına başlanmıştır. SOP'lar doğrultusunda yapılacak çalışmaların bölgesel gelişme, rekabet edebilirlik ve sosyal gelişmeyi hızlandırması beklenmektedir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından, ajansların SOP sistemine geçişini sağlamaya yönelik çeşitli eğitim ve tanıtım toplantıları düzenlenmiştir. Kurumsal dönüşüm sürecinde hem personelin hem de temel paydaşların bilgilendirilmesi konusunda ihtiyaçlar belirlenmeye çalışılmıştır. Belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda orta vadeli, bölge planları, sektörel gelişmelerle uyumlu stratejik tercihler geliştirilmesi ve bu stratejileri destekleyecek SOP'lar oluşturulması için düzenleyici işlemler yürürlüğe konulmuştur.

Bu kapsamda Ajansımız tarafından TRC3 Bölgesi'nde uygulanmak üzere belirlenen orta vadeli stratejik tercihler doğrultusunda SOP'lar hazırlanmaya başlanmıştır. SOP'ların uygulama döneminde, hedeflenen faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi, hizmetlerin etkin bir şekilde yürütülebilmesi ve görevlerin yerine getirilmesinde başarılı olunabilmesi için mevcut insan kaynağının yeni çalışma sistemine uyum sağlaması gerekmektedir. Bu sebeple Ajans personelinin henüz deneyim sahibi olmadığı yeni uygulamalarla ilgili uzmanlaşmasını sağlamak ve SOP yöntemine uygun çalışma alışkanlığı kazandırmak için hizmet içi eğitimler verilecektir.

SOP'ların oluşturulması kadar yürütülmesi ve tamamlanması da önemli düzeyde çaba, dikkat, bilgi, deneyim ve beceri gerektirmektedir. Dolayısıyla SOP'ların hazırlanmasında, yürütülmesinde ve

sonuçlandırılmasında görev alacak personelin görevleriyle bağlantılı eğitimlere katılması ihtiyacı oluşmaktadır.

Öte yandan Ajansın bölgedeki paydaşlar ile iş birliği yapması ve ilgili kurumlar arasında eşgüdümü sağlaması SOP'ların başarıya ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Ajansın doğrudan gerçekleştireceği hizmetlerin yanında bölgedeki diğer paydaşlarla iş birliği içinde yürütmesi gereken destek programları da bulunmaktadır. Ajansın paydaşlarla birlikte yürüteceği faaliyetlerin başarıya ulaşabilmesi için geliştireceği iş birlikleri SOP'ların daha etkin yürütülmesine katkı sağlayacaktır. Bu sebeple Ajans diğer kurumlarla iş birliklerinin oluşturulmasına özel önem gösterecektir. Diğer kurum ve kuruluşlarla kurulacak iş birlikleri ile bölgesel plan kapsamında belirlenen gelişim eksenlerinin uygulamaya yansıtılması da sağlanacaktır.

Ajans organizasyon yapısında; Araştırma Strateji Geliştirme ve Planlama Birimi, Program Yönetimi Birimi, İzleme ve Değerlendirme Birimi, Dış İlişkiler ve Fonlar Birimi, Kurumsal Koordinasyon Birimi ile Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt Yatırım Destek Ofisleri yer almaktadır. Ajans bünyesinde oluşturulmuş olan çalışma birimleri ve Yatırım Destek Ofisleri'nin sonuç odaklı programlar kapsamında yerine getireceği görevler aşağıda yazılmıştır.

Araştırma, Planlama ve Strateji Geliştirme Birimi tarafından bölge planında yer alan sektörel, bölgesel, ekonomik, sosyal ve çevresel analiz çalışmalarından hareketle Bölge'nin ekonomik rekabet gücünü artıracak SOP'lar geliştirilecektir.

Program Yönetimi Birimi tarafından destek programları tasarlanarak rehberler hazırlanacak ve proje seçim süreçlerinde projelerin SOP'lar ile ilişkili bir biçimde kabulünün ve sözleşme sürecinin başlatılması sağlanacaktır.

İzleme ve Değerlendirme Birimi tarafından projelerin uygulanma süreçlerinde SOP'larla uygunluk çerçevesinde ön izleme, izleme, ara rapor ve nihai raporların hazırlanmasına kadar olan bir döngü içerisinde sözleşmeye bağlanan projelerin uygulanması izlenecektir.

Dış ilişkiler ve Fonlar Birimi tarafından SOP'lar kapsamında Avrupa Birliği ve uluslararası fonların temin edilmesi, Bölge'nin uluslararası alanda tanıtılması, yurtdışı kaynaklı fonlar hakkında araştırmalar yapılması sağlanacaktır.

Tüm bu işleğin kurumsal koordinasyonunu ve kurum içi çalışmalarını gerçekleştirmek için Kurumsal Koordinasyon Birimi dinamik bir çalışma sürecinde olacaktır. Kurumsal Koordinasyon Birimi tarafından personelin üstlendiği görevleriyle ilgili eğitimler düzenlenecek, kurum içinde gereksinim duyulacak araç-gerecin satın alımı yapılacak, mevcutların bakım onarımı yapılacak/yaptırılacak, ihtiyaç duyulan hizmetlerin firmalardan temini sağlanacak ve diğer olağan görevler yerine getirilecektir.

Yatırım Destek Ofisleri tarafından SOP'lara yönelik çalışmaların çıktısı olabilecek veya SOP'larda belirtilen amaç ve hedeflere katkısı olacak dış paydaşlara ait proje ve faaliyetlerin başvuru süreçlerine teknik destek sağlama, eğitim verme, yatırımcı bilgilendirme gibi görevler yürütülecektir. Yatırım Destek Ofisi personelleri SOP'ların, mali destek programlarının (MDP), çalışma programlarının ve diğer kurumsal raporların hazırlanmasına katkı vermektedirler. Buldukları illerde proje çalışmalarına, paydaş toplantılarına, kurumların düzenlediği etkinliklere katılım sağlamaktadırlar.

c. Faaliyetler

i. Araştırma, Analiz ve Programlama

1. Ajans Desteklerine Yönelik Program Sonrası Değerlendirme Çalışmaları

Ajans desteklerinin tamamlanmasından sonra orta/uzun dönemde, yararlanıcılarda ve yararlanıcı olmayanlarda gözlenen olumlu/olumsuz, doğrudan ve dolaylı değişimlerin ne kadarının Ajans desteğiyle ortaya çıktığının ölçülmesi amacıyla Kalkınma Ajansları Ajans Destek Yönetim Kılavuzu'nun 1.3.3.4 maddesinin (n), (ö) ve (p) bentleri gereğince program sonrası değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilecektir. Ajansımız tarafından yürütülen 2010 yılı KOBİ ve 2011 yılı Sektörel Gelişme Mali

Destek Programlarının etki analizi çalışması 2016 yılında tamamlanmıştır. Bakanlık tarafından kalkınma ajanslarınca uygulanan mali desteklerin değerlendirilmesine ilişkin yeni usul ve esasların belirlenmesiyle birlikte, Ajans tarafından yürütülen diğer mali destek programlarının da program sonrası değerlendirme çalışmalarının tamamlanması için gerekli faaliyetler yürütülecektir. Çalışma gerçekleştirilirken değerlendirmesi yapılan program kapsamında destek almış kurum ve kuruluşlarla nitel ve nicel mülakatlar ve anket uygulamaları gerçekleştirilecek ve sonrasında sonuçlar rapor haline dönüştürülecektir.

Ajans tarafından 2018 yılında ilan edilen “Ekonomik Altyapının Geliştirilmesi (EAG)” mali destek programına yönelik program kapanış raporu hazırlanacaktır. Değerlendirme raporlarında izleme, anket ve mülakat yöntemiyle elde edilen bilgiler derlenecek, program çıktılarına ilişkin veriler açıklanacak, verilen desteklerin sonuçları ortaya konulacaktır. Raporda destek programının tüm sürecine yönelik hedeflerin, programın/projelerin orta/uzun vadeli etkilerinin, başarılarının, sürdürülebilirliğinin, karşılaşılan sorunların ve edinilen izlenimlerin değerlendirilmesi yapılacaktır.

2. Bölge Planı Hazırlık Çalışmaları

2023 yılında, Bölge planı hazırlıkları kapsamında bölgemizin gelişim eksenlerinin belirlenmesi önem arz etmekte olup bu kapsamda paydaşların katılımı ile bölge planına altlık teşkil edecek mevcut durum araştırma ve analiz çalışmaları tamamlanarak 2024-2028 TRC3 Bölge Planı taslağı hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında Bölge'nin mevcut durumu analiz edilerek, potansiyel arz eden sektörlerle yönelik anketler/saha araştırmaları yapılmıştır. Mevcut durum analizi, saha araştırmaları, odak grup toplantıları ve çalıştaylar aracılığı ile 2024-2028 dönemi için yerel düzeyde Bölge'nin, illerin ve ilçelerin strateji ve eylem planlarının belirlenmesine katkı sunacağı öngörülen doküman taslağının tamamlanmasıyla birlikte basımı yapılarak ilgili kurum ve kuruluşlar ile paydaşlarla paylaşılması sağlanacaktır. Bu kapsamda dokümanın basım ve tasarım çalışmaları için ajans personeli kontrolü ile hizmet alımı yapılacaktır.

Tablo 64. Bölge Planı Hazırlık Çalışmaları İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Bölge Planı Hazırlık Çalışmaları	ASGP-KKB	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Yıl boyunca	TRC3	150.000

3. Kurumsal Stratejik Plan Çalışmaları

Bölge Planına paralel olarak kurgulanan Ajansın 2019-2023 Kurumsal Stratejik Planı 2019 yılında tamamlanarak uygulamaya konulmuştur. 2024 yılında Ajansın Bölge Planı'ndaki hedeflerin gerçekleştirilmesinde oynayacağı rolü ve kurumsal stratejik yönelimini ortaya koyacak olan 2024-2028 Kurumsal Stratejik Planın önceki dönem stratejik plan uygulamaları doğrultusunda elde edilen netice ve bulgular ile analizler mukayese edilerek gelecek dönem stratejik planlamanın yapılması sağlanacaktır. Stratejik Planın uygulamaya yönelik faaliyetleri, zaman içerisinde programlama kültürünün gelişmesine katkıda bulunmanın yanı sıra örgütsel koşullanmanın altyapısını da oluşturacaktır. Çalışmada ajans GZFT analizi yeniden tasarlanacak ve kurumsal değerlendirme ile iç-dış paydaş analizlerine de yer verilecek olup stratejilerin doğru belirlenmesine katkı sunması sağlanacaktır. Çalışma Ajans uzmanları eliyle hazırlanacaktır.

Tablo 65. Kurumsal Stratejik Plan Hazırlık Çalışmaları İçeriği

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
DİKA 2024-2028 Kurumsal Stratejik Plan Hazırlık Çalışmaları	ASGP, KKB	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Yıl boyunca	TRC3	-

ii. İş Birliği ve Koordinasyon

1. Yönetim Kurulu Toplantıları

Ajans Yönetim Kurulu Başkanın daveti üzerine üye tamsayısının yarısından bir fazlası ile en az iki ayda bir toplanmaktadır. Toplantılar, yönetim kurulu başkanının bulunduğu ilde gerçekleştirilmektedir. Yönetim kurulu toplantılarının ihtiyaç duyulması halinde telekonferans yöntemiyle gerçekleştirilmesi de mümkün kılınmıştır.

Tablo 66. Yönetim Kurulu Toplantıları

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Yönetim Kurulu Toplantıları	KKB	Yönetim Kurulu Üyeleri	Yıl boyunca	TRC3	400.000

2. Kalkınma Kurulu Toplantıları

19/08/2016 tarih ve 29806 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Kalkınma Ajansları Kalkınma Kurullarına Temsilci Gönderecek Kurum ve Kuruluşların Belirlenmesi ve Bazı Bakanlar Kurulu Kararlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Karar" (15/08/2016 tarih ve 2006/9112 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı) çerçevesinde düşen kurul üyelikleri sonrasında 15/07/2018 tarih ve 30479 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kalkınma kurulları yeniden yürürlüğe girmiştir. Ancak Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurul üyelikleri yeniden teşkil edilmediğinden bu tarihten beri kalkınma kurulu toplantıları gerçekleştirilememektedir. Kurul üyeliklerinin oluşturulması halinde, mevzuata uygun şekilde toplantılar gerçekleştirilecektir.

Tablo 67. Kalkınma Kurulu Toplantıları

Faaliyet	Sorumlu Birim	İş Birliği	Zaman Planı	Uygulama Yeri	Bütçe (₺)
Kalkınma Kurulu Toplantıları	KKB	Kalkınma Kurulu Üyeleri	Yıl boyunca	TRC3	50.000

iii. Kapasite Geliştirme

1. İnsan Kaynağının Geliştirilmesi

Ajans kadrosunda; 1 genel sekreter, 2 Birim Başkanı, 3 Koordinatör, 1 Koordinatör Vekili olmak üzere 14 uzman, 3 destek personeli ve 35 yardımcı hizmetler personeli üzere toplam 57 çalışan bulunmaktadır. İki uzman personel yurtdışında eğitim amacıyla ücretsiz izin kullanmaktadır. Ajansın mevcut personel durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 68. Ajansın Mevcut İnsan Kaynağı Dağılımı

Birimi	Genel Sekreter	Birim Yöneticisi	Uzman	Destek Personeli	Sürekli İşçi	Genel Toplam
Genel Sekreterlik	1			1	2	3
Kurumsal Koordinasyon Birimi		*	1	2	18	21
Araştırma, Strateji Geliştirme ve Planlama Birimi		1	2	0	0	3
Dış İlişkiler ve Fonlar Birimi		*	0	0	0	1
İzleme ve Değerlendirme Birimi		1	2	0	1	4
Program Yönetimi Birimi		*	3	0	2	5
Mardin Yatırım Destek Ofisi		1	1	0	2	5
Batman Yatırım Destek Ofisi		*	3	0	4	7
Siirt Yatırım Destek Ofisi		1	0	0	3	4
Şırnak Yatırım Destek Ofisi		1	0	0	3	4
Merkez Toplam		3	11	2	25	42
Yatırım Destek Ofisleri Toplam		2	3	0	10	15

Genel Toplam	-	5	14	2	35	57
---------------------	---	---	----	---	----	----

*İlgili birimlere ilişkin birim yöneticilikleri vekâleten yürütülmektedir.

Ajans personelinin, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve koordinasyonu yürütülen “Kalkınma Ajansları Personelinin Performansının Ölçülmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar” çerçevesinde 2022 yılında pilot uygulaması ve 2023 yılında ilk uygulama süreci gerçekleştirilen performans değerlendirme sistemi, 2023 yılı sonuçları değerlendirmeleri ve gerekli işlemleri yapılarak 2024 yılı performans değerlendirmesi uygulamaya geçirilecektir. Performans değerlendirme sistemi ile personelin çalışma ve verimliliğini artırmaya yönelik yetkinlik ve hedefler ortaya konularak değerlendirmeler yapılacaktır.

1.1. Hizmet İçi Eğitimler

Ajansta ilk defa istihdam edilecek personelin oryantasyonuna yönelik eğitimler verilecek, genel ve birimlere yönelik hizmet içi eğitimlerle birlikte kişisel gelişim eğitimleri düzenlenecektir. Yeni başlayacak personele Ajans’ın temel fonksiyonları hakkında bilgi verilerek personelin göreve uyumlarının hızlandırılması ve personelden daha hızlı verim alınması amaçlanmaktadır. Oryantasyon süreci sonucunda yeni başlayan personele Ajans insan kaynakları politikası çerçevesinde Ajans’ın temel faaliyetleri ile ilgili görevler verilecek ve görevlerin yerine getirilerek sonuçlandırılması süreci hakkında Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliğine Göre ilgili birim başkanı tarafından değerlendirme raporu hazırlanarak Genel Sekretere sunulacaktır. Genel Sekreter tarafından söz konusu rapora yönelik değerlendirme yapılarak yönetim Kurulu bilgisine sunulacaktır. Bu değerlendirme raporları deneme süresi sonunda personel hakkında Genel Sekreterlik görüşü oluşturulmasına dayanak oluşturacaktır. Uygulanması planlanan oryantasyon eğitiminin temel başlıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 69. Yeni Personel İçin Düzenlenecek Oryantasyon Eğitimleri

Sıra No	Eğitimin Adı	Tahmini Süre
1	Proje Hazırlama Eğitimi	3 gün
2	Proje Değerlendirme Süreci Eğitimi	1 gün
3	Uygulamalı İzleme Süreci Eğitimi	2 gün
4	Satın Alma Süreci Eğitimi	1 gün
5	Resmî Yazışma Kuralları Eğitimi	1 gün
6	İş Kanunu/Özlük Hakları/Sözleşme Bilgilendirmesi	1 gün
7	Yönetim Kurulu/Kalkınma Kurulu Toplantı ve Üyeleri Hakkında Bilgilendirme	1 gün
8	Devlet Destekleri ve Teşvikleri	2 gün
9	Bölge Planı ve Diğer Kalkınma Planları Hakkında Bilgilendirme	1 gün
10	EBYS/KAYS Programlarının Kullanımı Hakkında Bilgilendirme	1 gün
11	2009-2021 Ajans Faaliyet Raporları, Bölge Planı ve Çalışma Programı Hakkında Bilgilendirme	1 gün
12	Bölge’nin Tanıtımı	4 gün
13	AB ve Diğer Uluslararası Fonlar	2 gün

Ajansın çalışma alanına uygun olarak personelin yetkinliklerini geliştirmek amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı başta olmak üzere ilgili bakanlıklar ve diğer kurumların kendi plan ve programları dâhilinde katılım çağrısı yaptıkları eğitimlerden faydalanılacaktır. 2024 yılında tasarruf tedbirleri dikkate alınarak eğitimlerin genel olarak Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi (CBİKO) uzaktan eğitim kapısı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÇASGEM) gibi kamu kurumlarından alınması planlanmaktadır. Ayrıca spesifik konularda çalışan uzmanların, alanlarında bilgi ve yetkinlik düzeylerini artırarak Ajans çalışmalarına daha etkin katkı sunabilmeleri için ihtiyaç duydukları eğitimleri kurum dışından alabilmeleri de söz konusu olabilecektir. Kurum dışında düzenlenen eğitimlere katılan personelin, edindiği bilgi ve tecrübeyi ilgili diğer personele aktarmaları sağlanacaktır. Bununla birlikte, personelin mesleki ve kişisel gelişimine katkı sunacak ve Ajans çalışmalarında verimliliğini artıracak eğitimlerin insan kaynakları görevlisi tarafından düzenlenmesi de sağlanacaktır. 2024 yılında Ajans

bütçesinden karşılanmak üzere alınması öngörülen eğitimler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Yıl içinde ortaya çıkacak ihtiyaçlar doğrultusunda aşağıdaki eğitimlere ek eğitimler düzenlenebilecektir. Aynı zamanda, personelin sektörel çalışma konuları ile ilgili yurtiçi çalışma ziyareti, toplantı, seminer, konferans sağlanacaktır.

Tablo 70. 2024 Yılında Alınması Planlanan Eğitimler

Sıra	Eğitimin Adı	Süre (gün)	Eğitimi Veren Kurum /Firma	Eğitim Düzenlenme Şekli	Takvim	Hedef Kitle
1	Finansal Tablolar Analizi Eğitimi	3	Türkiye Bankalar Birliği	Yüz yüze	Mart	YDO Uzmanları, Muhasebe Yetkilisi, İK Uzmanı
2	Takım Çalışmasını Geliştirme Eğitimi	9	ÇASGEM	Çevrimiçi	Mart	Birim Başkanları, Uzman ve Destek Personeli
3	Finansal Okur Yazarlık Eğitimi	3	CBİKO Uzaktan Eğitim Kapısı	Çevrimiçi	Nisan	Uzman ve Destek Personeli
4	Veri Analizi Eğitimi	3	CBİKO Uzaktan Eğitim Kapısı	Çevrimiçi	Mayıs	Uzman ve Destek Personeli
5	Çatışma ve Stres Yönetimi	2	CBİKO Uzaktan Eğitim Kapısı	Çevrimiçi	Haziran	Uzman ve Destek Personeli
6	İleri Düzey Uygulamalı Excel Eğitimi	5	CBİKO Uzaktan Eğitim Kapısı	Çevrimiçi	Temmuz	Uzman Personel ve Destek Personeli
7	Resmi Yazışma Usul ve Esasları Eğitimi	1	CBİKO Uzaktan Eğitim Kapısı	Çevrimiçi	Ağustos	Uzman Personel, Destek Personel, Büro Personeli
8	Protokol Kuralları Eğitimi	1	CBİKO Uzaktan Eğitim Kapısı	Çevrimiçi	Eylül	Tüm Personel
9	Afet Farkındalık Eğitimi	1	CBİKO Uzaktan Eğitim Kapısı	Çevrimiçi	Eylül	Tüm Personel
10	Temel İş Sağlığı ve Güvenliği	2	CBİKO Uzaktan Eğitim Kapısı	Çevrimiçi	Ekim	Tüm Personel
11	Resmi Yazışma Usul ve Esasları Eğitimi	1	CBİKO Uzaktan Eğitim Kapısı	Çevrimiçi	Ekim	Uzman Personel, Destek Personeli, Büro Personeli
12	SEGE, BGUS, Girdi-Çıktı ve GBS Analizleri Eğitimi	1	Bakanlık Uzmanları	Çevrimiçi ya da yüz yüze	Şubat Kasım	Uzman Personel

1.2. Personel Ödemeleri

Personele yapılacak ücret ödemeleri, sosyal güvenlik prim ödemeleri, tediye ve kıdem tazminatı ödemeleri, personel giderleri bütçe kalemi kapsamında gerçekleştirilecektir. Ayrıca 3308 sayılı 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nun öngördüğü şekilde 2024 yılında Ajans personel sayısının yüzde beşinden az olmamak üzere öğrencilere staj ve beceri eğitimi yaptırılması ve ücret ödemelerinin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bunun yanı sıra ulusal staj seferberliği kapsamında üniversite öğrencilerinin ajansımızda staj yapmalarına yönelik çalışmalara devam edilecektir. Bu ödemeler, diğer personel giderleri kaleminden gerçekleştirilecektir.

1.3. Yeni Personel İstihdamı

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yapılan Kalkınma Ajansları İnsan Kaynakları Planlaması çalışması doğrultusunda Ajansın mevcut personel kadrosuna ek olarak Cumhurbaşkanlığından atama izni alınması durumunda yeniden personel alım ilanına çıkılacaktır. Personel alım süreci ilan, sınav ve

göreve başlatma aşamalarından oluştuğundan personel alım süreci işletilerek alımın 2024 yılında yapılması planlanmaktadır.

2. Kurumsallaşma Faaliyetleri

14.07.2021 tarihli ve 31541 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 80 numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 15’inci maddesiyle 4 sayılı Cumhurbaşkanlığının 207’inci maddesinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklik sonucunda daha önceden Ajanslarda uygulanması öngörülen dış denetim ve iç denetim uygulamaları yürürlükten kaldırılarak Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca ilgili kurumların temsilcilerinin katılımıyla mali yönetim yeterliliği yapılması ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca Rehberlik ve Teftiş Başkanlığınca inceleme, teftiş, denetim ve soruşturma yapılması öngörülmüştür.

Mali Yönetim Yeterliliği: Ajansımız 2011 yılında yapılan hazırlık faaliyetleri sonucunda mali yönetim yeterliliği almaya hak kazanmış ve mali destek programlarını uygulamaya başlamıştır. Ajans’ta ikinci mali yönetim yeterlilik denetimi 2017 yılında gerçekleştirilmiştir. Ajansın mali yeterlilik kriterlerini sağlamaya devam etmesi ve faaliyetlerini etkili şekilde yürütebilmesi için mevzuata uyum ile ilgili kontrol faaliyetlerine 2024 yılında da devam edilecektir.

İç Kontrol Sistemi: Ajans faaliyetlerinin öngörülen hedef ve amaçlara ulaşacak şekilde eksiksiz yerine getirilebilmesi personelin iş yükü ve verimliliğine bağlı olmaktadır. Bu nedenle 2022 yılında çalışmaları tamamlanan ajans iç kontrol standartlarına uyum eylem planı çerçevesinde 2023 yılında Ajansın çalışma ortamının iç kontrol standartlarına uygun olarak yeniden gözden geçirilmesi ve performans sisteminin uygulanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. 2024 yılında iç kontrol standartlarına uyum eylem planı çalışmalarına devam edilerek iç kontrol standartları tebliğinde yer alan standartların genel şartlara uyumu sağlanacaktır. Bu kapsamda SOP’lar çerçevesinde yapılacak görevlendirmeler sonucunda personelin performansının ölçülmesi ve motivasyonlarının sağlanması kolaylaşacaktır. “Kamu İç Kontrol Standartları Tebliği” ve “İç Kontrol Standartlarına Uyum Eylem Planı” çerçevesinde Ajans’ta iç kontrol standartlarına uygun bir çalışma düzeninin oluşturulmasıyla tüm personelin verimliliğinde artışlar olması ve toplamda Ajansın performans başarısının yükselmesi beklenmektedir.

İç kontrol kamuda iyi yönetişimin sağlanması için uygulanan standartlar bütünüdür. İç kontrol standartları; sistemin oluşturulmasında, izlenmesinde ve değerlendirilmesi sırasında kurumların dikkate alınması gereken temel yönetim kurallarından oluşmaktadır. İç kontrol sistemi aşağıda yazılan beş temel bileşeni içermektedir.

- Kontrol Ortamı
- Risk Değerlendirmesi
- Kontrol Faaliyetleri
- Bilgi ve İletişim
- İzleme

Kontrol ortamı, iç kontrolün diğer unsurlarına temel teşkil eden genel bir çerçevedir. Bu genel çerçevenin oluşturulabilmesi için işyerinde kişisel/mesleki dürüstlük ilkelerinin, etik değerlerin, mesleki yeterlilik ölçütlerinin ve iş yapma tarzına yönelik kurulların belirlenerek uygulamaya konulması gereklidir. Kontrol ortamı bileşeni kapsamında Ajansın misyon, vizyon ve etik değerleri yeniden ele alınmaktadır. Personelin görev tanımları yazılı hale getirilerek kendilerine tebliğ edilmekte, yeterlilikleri ile verilen görevlerin uyumlu olması sağlanmakta ve performanslarının geliştirilmesine yönelik değerlendirme yapılmaktadır.

Risk değerlendirme, kurumların önceden belirlenmiş olan hedeflerinin gerçekleşmesine engel oluşturabilecek risklerin tanımlanması, analiz edilmesi, risklere karşı gerekli önlemleri alınması sürecidir. Risk değerlendirilmesi yapılabilmesi için kurumlar faaliyetlerini, amaçlarını, hedeflerini, gerçekleşme göstergelerini ve faaliyetlerin uygulanmasında ihtiyaç duydukları kaynakları bir plan dahilinde belirleyerek program oluşturmalarıdır. Risk değerlemesi kapsamında amaçların

gerçekleşmesine engel olabilecek risklerin meydana gelme olasılığı ve etkileri analiz edilerek alınacak önlemleri içeren bir eylem planı hazırlanmaktadır.

Kontrol faaliyetleri, belirlenen riskleri yönetmek amacıyla oluşturulan politika ve prosedürlerdir. Her bir faaliyet ve riskleri için uygun kontrol yöntemleri (düzenli gözden geçirme, örnekleme yoluyla kontrol, karşılaştırma, onaylama, raporlama, koordinasyon, doğrulama, analiz etme, yetkilendirme, gözetim, inceleme, izleme vb.) belirlenir. Kontrol faaliyetleri kapsamında işlem öncesi kontrol, süreç kontrolü ve işlem sonrası kontrolleri yapılır. Yapılan kontrol faaliyetlerinin, kontrol ile edinilecek faydadan daha maliyetli olmamasına dikkat edilir.

Bilgi ve iletişim bileşeni gerekli bilginin ihtiyaç duyan kişi, personel ve yöneticiye belirli bir formatta iletilmesidir. Söz konusu bilginin iletimi, ilgililerin iç kontrol ve diğer sorumluluklarını yerine getirmelerine imkân verecek bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilmelidir. Bilgi ve iletişim bileşeni, bilginin oluşturulmasını, iletişimini ve kayıt sistemini kapsamaktadır. Bilgi ve iletişim sistemi, ihtiyaç duyulan gerekli bilgilerin analiz yapmaya uygun şekilde üretilmesinden ve raporlanmasından oluşmaktadır.

İzleme bileşeni, iç kontrol sisteminin kalitesini değerlendirmek üzere yürütülen tüm izleme faaliyetlerini kapsamaktadır. Kurumlar, iç kontrol sistemini yılda en az bir defa değerlendirmeye tabi tutmaktadırlar. Sistemin aksayan yönlerinin giderilmesi için önerilen tedbirlerin uygulanmasını sağlayacak eylem planları hazırlanmaktadır.

İç kontrol çalışmaları kapsamında Ajansın bölgesel amaç ve hedeflerini yerine getirmesi için hazırlanan planların uygulanması sırasında karşılaşılabilecek riskler tespit edilecektir. Risklerin kontrol altına alınabilmesi için risk eylem planı çerçevesinde öngörülen kontrol faaliyetleri uygulanacaktır. Süreçlerin iç kontrol eylem planlarında şeffaf bir biçimde izlenebilmesi için temel süreçlerle ilgili belgeler hazırlanarak Ajansın yönetim, birim amirleri ve personel bazında kontrol noktaları belirlenecektir. Ajansın kritik karar alma ve çalışma süreçlerinin etkili yönetiminde hassas görevler belirlenerek Ajans faaliyetlerinin aksamadan yürütülmesinde yedekli çalışma sistemi oluşturulacaktır.

Sayıştay Denetimi: Sayıştay Denetimi kapsamında Ajansta devam eden çalışmalar, Sayıştay tarafından yayımlanmış bulunan Düzenlilik Denetimi Rehberinin 10/04/2011 tarihli versiyonu kapsamında yürütülmektedir. 2022 yılında gerçekleştirilen Sayıştay denetimi kapsamında hazırlanan rapor kapsamında gerekli düzenleme ve işlemler yapılarak 2024 yılında olası bir denetime hazır olmak açısından gerekli faaliyetler yürütülecektir.

3. Bilişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi

Kalkınma Ajansları Personelinin Performansının Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi Sistemi: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Savunma Sanayii Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü (TÜBİTAK SAGE) arasında imzalanacak protokol çerçevesinde, kalkınma ajanslarında çalıştırılan personelin performansının ölçülmesi ve değerlendirilmesine ilişkin Yetkinlik ve Hedef Bazlı Performans Ölçme ve Değerlendirme Sistemi kurulacaktır. Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda TÜBİTAK SAGE tarafından performans ölçüm ve değerlendirmesine yönelik yazılım geliştirilecek ve Ajanslara teslim edilecektir.

Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS): TÜBİTAK teknik desteğiyle uygulamaya konulan Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS), Bakanlık tarafından güncellenerek geliştirilmektedir. Ajansın vermiş olduğu mali desteklerin yönetimi bu sistem üzerinden gerçekleştirilmektedir. Hali hazırda "Online Başvuru" ve "Değerlendirme" modülleri ile "İzleme ve Değerlendirme" modülü uygulanan ve başlayacak olan güdümlü projeler ile önceki mali destek programları kapsamında izlemesi devam eden projeler için kullanılmaya devam edilecektir. KAYS üzerinden Ajansın faaliyet ve tüm işlemlerine ilişkin kayıtlar yapılabilmekte ve ödeme evrakları düzenlenebilmektedir. "Bütçe Muhasebe" ve "İnsan Kaynakları" modüllerinin kullanımına aktif olarak devam edilerek kullanım için hazırlanacak yeni modüller konusunda gelişmeler takip edilecektir.

İnternet Uygulamaları: Ajans faaliyetlerinin ve Ajans ile ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanarak kamuoyunun zamanında doğru olarak bilgilendirilmesini sağlayan (www.dika.org.tr) internet sitesinin aktif kullanımına devam edilecektir. Bununla birlikte bölge illerinin yatırım ortamını tanıtan YDO'ların web sayfası iyileştirme ve tasarım çalışmaları devam edecektir. YDO'ların kullanımında olan internet sayfalarına aşağıdaki adreslerden erişim sağlanmaktadır.

- <https://www.dika.org.tr/mardin>
- <https://www.dika.org.tr/batman>
- <https://www.dika.org.tr/siirt>
- <https://www.dika.org.tr/sirnak>

Ajansın yürüttüğü faaliyetlerin, işlerin, verdiği mali desteklerin, uygulanan projelerin, organize edilen çalıştay, konferans ve toplantıların sosyal medya üzerinden paydaşların bilgisine sunularak görünürlük ve bilinirliğin sağlanması için sosyal medya hesapları açılmıştır. Ajansın katkı ve katılımıyla yapılan çalışmalar aşağıda yer alan sosyal medya hesapları üzerinden takip edilebilmektedir.

- <https://twitter.com/tcdicleka/>
- <https://www.instagram.com/tcdicleka/>
- <https://www.facebook.com/tcdicleka/>
- <https://www.youtube.com/c/tcdicleka>
- <https://www.linkedin.com/company/tcdicleka>

Yazılımlar: Ajansımızda Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS) kullanılmakta olup programın kesintisiz kullanımını sağlamak üzere bakım/onarım işi yıllık olarak yaptırılmaktadır.

Ajansın bilgi işlem altyapısının bir kısmı 2023 yılında Bakanlık sistemlerine entegre edilerek teknik altyapının güçlendirilmesi sağlanmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısının ihtiyaç duyduğu yenileme ve güncellemeler kapsamında gerekli olan yeni yazılım ve donanımlar ile bunların bakım ve onarımı için gereksinim duyulacak hizmet alımları 2024 yılında gerçekleştirilmeye devam edilecektir.

Mevcut bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısını geliştirerek daha etkin bir şekilde kullanabilmek için Ajans tarafından 2024 yılında aşağıdaki yazılım/programların alınmasına devam edilecektir.

Tablo 71. 2024 Yılında Alınması Planlanan Yazılım ve Donanım Hizmetleri

Sıra	Bilişim Araç-Gereç ve Yazılım/Program Temini	Miktar/Periyot
1	Şişek Memur ve İşçi Maaş Modülü (yenileme)	Yıllık
2	Taşınır Kayıt Programı	Yıllık
3	EBYS Bakım Ücreti	Yıllık
4	Teknik destek (İnternet sitesi- Network-güvenlik duvarı-santral hizmetleri)	Yıllık
5	Santral cihazı alımı (Siirt ve Batman)	Yıllık
6	Anti virüs yazılımı	Yıllık
7	Yedekleme yazılımı	Yıllık
8	Web sitesi bakımları	Yıllık
9	Bilgisayar alımı	10 adet
10	Merkez ve YDO'larda kullanılan fotokopi ve yazıcı cihazlarının bakım-onarım ve satın alımı	Yıllık

Bilgisayarlar (İstemci ve Sunucu) ve Diğer Donanımlar: Yeni personel alımı ve diğer ihtiyaçlara bağlı olarak Ajansta oluşacak masaüstü ve dizüstü bilgisayar gereksinimleri karşılanacaktır. 24 yılında yeni personelin istihdamı olarak dahilinde olup yeni bilgisayar, monitör ve çevre birimleri alımı yapılacaktır. Ayrıca Ajansın ihtiyaçlarına uygun olarak; yazıcı, tarayıcı, fotokopi cihazları, sunum cihazları ve taşınabilir diskler gibi ek donanım gereksinimleri karşılanacaktır. İhtiyaca bağlı olarak mevcut sunucuların donanımlarının yenilenmesi, yazılımlarının güncellenmesi, disk ve bellek kapasitesinin artırılıp daha fazla veri saklanması ve bu verilere daha kısa sürede erişilebilmesi sağlanacaktır.

Bakım Hizmetleri: Ajans bünyesinde mevcut bilgi iletişim teknolojileri altyapısının sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla bakım ve onarım çalışmaları yapılacak ve gerekli hizmet alımları yapılacaktır. Sunucu yedekleme ve acil durumlar için yedekleme/yedek alma yazılımlarının temin edilmesi öngörülmektedir.

Ajansımız mail sunucusu, Bakanlık tarafından kurulan kalkınma ajansları ortak mail sunucuna taşınmıştır. Ajans veri tabanı, kullanıcılar, bilgisayarlar, mekanlar, yazıcılar gibi organizasyonun tüm bilgilerinin bulunduğu ağ dizin hizmet sunucusu (Active directory), uygulama sunucusu (EBYS, PDKS Meyer, taşınır ve maaş programı vb.) ve ortak doküman sunucusu Qnap (Nusaybin) kullanımı devam etmektedir.

Kalkınma Ajansları Dijital Platformu (www.ka.gov.tr):Tüm ajansların basın, duyuru, haber, tematik çalışma, proje, faaliyet ve gerçekleştirmeyi planladıkları çalışmaların tek bir dijital platform ortamında yayınlanması için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA) iş birliğinde kalkınma ajansları dijital platformu oluşturulmuştur. Kurulan www.ka.gov.tr adlı internet sitesi ile kalkınma ajanslarının yapmış oldukları faaliyetlerle ilgili olarak kamuoyunun tek portal üzerinden bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Ajanslar tarafından yapılan faaliyetler, hazırlanan raporlar, desteklenen projeler, yazılan haberler, açıklanan duyurular ve benzeri tüm etkinliklerin anılan site üzerinden paydaşlara ulaştırılması sağlanarak kalkınma ajanslarının görünürlüğü gerçekleştirilecektir.

4. Yardımcı Hizmetler ve Diğer Alımlar

Yardımcı Hizmetler: Yardımcı hizmetler, hizmet alımı yolu ile gerçekleştirilen giderler ile iletişim giderlerini kapsamaktadır. Hizmet alımı yolu ile gerçekleştirilen giderler; Ajansı hizmet binasının bakım, onarım ve Ajans araçlarının muayene giderleri, trafik sigortaları, bilgi işlem programları gibi hizmetleri kapsamaktadır. İletişim giderleri telefon, internet, kargo, kurye, posta ve diğer gönderim işlemlerini içermektedir. Bunun yanı sıra vekâlet ve noter ücretleri, banka masrafları, ihale ilan bedelleri, sözleşmelerden kaynaklanan vergi giderleri vb. giderler de söz konusu olabilecektir.

Yıl içerisindeki idari işler kapsamında gerçekleştirilecek ulaşım, konaklama, yatırım destek ofisleri ziyaretleri, arşiv ve depo kontrolleri, bölge dışı ajans toplantıları, diğer görevlendirmelerle ilgili harcırahlar, kanunen zorunlu harçlar, mahkeme, sigorta, muhtasar ve KDV beyannameleri harç giderleri karşılanacaktır.

Kira Bedelleri: Ajansımız Batman, Siirt ve Şırnak YDO'ları için ödenecek kira ücretleri, Ajans binasının kurulu bulunduğu arazi için Milli Emlak Müdürlüğüne ödenecek irtifak hakkı bedeli ve Ajans tarafından kiralanan araçlar için ödenecek kira ücretleri bu kalemden karşılanacaktır. Ajans envanterinde bulunan ve kiralanan araçların listesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 72. Ajansın Ulaşım Araçları

Adet	Araç Tipi	Edinim Şekli	Kullanım Yeri
1	Otomobil	Kiralama	Ajans Merkezi
1	Otomobil	Kiralama	Ajans Merkezi
1	Otomobil	Kiralama	Siirt Ofis
1	Otomobil	Resmi	Batman Ofis
1	Otomobil	Resmi	Şırnak Ofis
1	Minibüs	Resmi	Ajans Merkezi
1	Hafif Ticari	Resmi	Ajans Merkezi

Demirbaş, Ofis Ekipmanı, Tüketim Malzemesi ile Taşınır Alımı: Genel sarf malzemeleri, temizlik malzemeleri ile birlikte Ajans ana hizmet binası ve yatırım destek ofisleri için gerekli olan her türlü ofis ekipmanı, araç gerecin alımı yapılacaktır. Ajans hizmetlerinde kullanılmak üzere alınan ve kiralanan taşıtlar ile mevcut hizmet binasının kalorifer sistemi için akaryakıt alımı gerçekleştirilecektir.

iv. Tanıtım Faaliyetleri

1. Tanıtım Dokümanlarının Hazırlanması

Ajans program, proje ve faaliyetlerinin görünürlüğü ve bilinirliğinin artırılması amacıyla, Ajans tarafından içerikler hazırlanarak çeşitli tanıtım materyalleri hazırlanmaktadır. Dokümanların güncelliği açısından bu çalışmalar belirli sürelerde yenilenmektedir. Gerek Ajans ve Bölge'nin görünürlüğünün artırılması gerekse Bölge'nin yatırım ortamının tanıtılması amacıyla 2024 yılı içerisinde çeşitli içerikler hazırlanarak ilgili paydaşlarla paylaşılacaktır. E-bülten, broşür, kitapçık, katalog, başvuru rehberi vb. şeklinde oluşturulacak yayınlar için tasarım hizmetleri alınacak; hazırlanan içeriklerin fiziksel dağıtım gerektiğinde basım işi hizmet alımı yapılacaktır.

2. Proje, Program ve Faaliyet Tanıtım Toplantıları

Ajans program, proje ve faaliyetlerinin bölgesel ve ulusal düzeyde tanıtımı; paydaşlarca benimsenmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla tanıtım toplantıları organize edilecektir. Proje teklif çağrılarının ilanından sonra, potansiyel başvuru sahiplerinin teklif çağrısı ile ilgili olarak bilgilendirilmeleri ve istenilen şekilde projelerin Ajansa sunulmasını sağlamak üzere bilgilendirme ve eğitim toplantıları gerçekleştirilecektir. Proje teklif çağrıları ile ilgili yapılacak bilgilendirme ve eğitim toplantıları öncesinde toplantı ve eğitimlerin kamuoyuna duyurulması için kullanılacak iletişim araçları belirlenerek bir iletişim planı hazırlanacak, hazırlanan iletişim planı çerçevesinde proje teklif çağrılarının kapsamı ve başvuru süreçleri konusunda tanıtımlar yapılacaktır.

3. Basın ve Halkla İlişkiler Çalışmaları

Kamuoyunun bilgi edinme hakkının temini ile paydaşların Ajans çalışmalarına katılımının sağlanması amacıyla kurumsal tanıtım, bilgilendirme, haber ve duyuru faaliyetleri bir iletişim stratejisi ve planı çerçevesinde gerçekleştirilir. Ayrıca kurumsal iletişim çalışmalarında Ajansın misyonunun, görevlerinin, yetkilerinin ve TRC3 bölgesinin kalkınmasındaki katkılarının somutlaştırılması hedeflenmektedir. Ajans program, proje ve faaliyetleri ile ilgili yapılan toplantılar, gerçekleştirilen eğitimler haberleştirilir. Ajansın sosyal medyada görünürlüğünün artırılması için tüm etkinlikler sosyal medya hesaplarından paylaşılır.

4. Temsil ve Tanıtım Faaliyetleri

Ajans Yönetim Kurulu ve Genel Sekreteri'nin kurumu temsili, tören (ulusal, resmi ve dini bayramlar, kurtuluş günleri, anma günleri, tarihi günler, temel atma törenleri, açılış törenleri ve festivaller kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetler), ödüllendirme (İllerde/ilçelerde ekonomi, kültür, bilim, teknoloji, spor, sanat, eğitim alanlarında ulusal veya uluslararası düzeyde başarılı çalışmalar yapanların teşvik edilmesi, ödüllendirilmesine yönelik giderler) protokol hizmetleri (Devlet protokolünde yer alanların yapacakları ziyaretler ile merkezi idare ve diğer illerde protokole dahil kişilerin yapacakları çalışmalar sebebiyle konaklama dâhil yapılan giderler) ilgili usul ve esaslar çerçevesinde yürütülecektir.

d. Çıktı Hedefleri

Kurumsal Gelişim kapsamında 2024 yılında yapılacak faaliyetlere ilişkin çıktı göstergeleri aşağıdaki tabloda yer aldığı gibidir.

Tablo 73. Kurumsal Gelişim Çıktı Göstergeleri

Proje ve Faaliyet Alanı	Gösterge Adı	Mevcut Durum	2024 Yılı Hedefi	Birim	Doğrulama kaynağı
Araştırma, Analiz ve Programlama	Hazırlanan Program Sonrası değerlendirme raporu sayısı	9	10	Adet	Faaliyet Raporu
	Toplam değerlendirmesi tamamlanan mali destek programı sayısı	9	10	Adet	Faaliyet Raporu
İş birliği ve Koordinasyon	Düzenlenen YK toplantı sayısı	8	14	Adet	Faaliyet Raporu

Proje ve Faaliyet Alanı	Gösterge Adı	Mevcut Durum	2024 Yılı Hedefi	Birim	Doğrulama kaynağı
Kapasite Geliştirme	Personele verilen eğitim sayısı	6	17	Adet	Faaliyet Raporu
	Eğitim alan personel sayısı	18	68	Kişi	Faaliyet Raporu
	Uzman Personel sayısı	14	16	Kişi	Faaliyet Raporu
	Denetim sayısı	1	2	Adet	Faaliyet Raporu
	Bilişim altyapısının geliştirilmesi için alınan hizmet sayısı	8	20	Adet	Faaliyet Raporu
	İç kontrol grubu eylem planı toplantı sayısı	1	3	Adet	Faaliyet Raporu, İç Kontrol Standartları Uyum Eylem Planı, Toplantı Tutanaqları
Tanıtım ve Yatırım Destek	Hazırlanan tanıtım dokümanı sayısı	5	8	Adet	Faaliyet Raporu
	Yayınlanan haber sayısı	35	85	Adet	Faaliyet Raporu
	Yayınlanan duyuru sayısı	15	35	Adet	Faaliyet Raporu
	Yayınlanan ilan sayısı	3	9	Adet	Faaliyet Raporu

4. Yerel Kalkınma Fırsatları

1. Teknik Destek Programı

a. Amaç: Program kapsamında Tarım, Turizm ve Sanayi SOP ile yerel kalkınma fırsatları kapsamında belirlenen amaçlar doğrultusunda, Program öncelikleri ile uyumlu faaliyet gösteren kurumların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

b. Arka Plan ve Müdahale Gereçesi: Ajans Destek Yönetim Kılavuzu'nda yer alan Teknik Destek başlığı gereğince çalışma gerçekleştirilecektir. Bölge paydaşlarının bölge kalkınmasına katkı sağlayan kritik konularda kurumsal kapasitelerinin artırılmasını sağlamaya yönelik eğitim verme, program ve proje hazırlanmasına katkı sağlama, geçici uzman personel görevlendirme, danışmanlık sağlama, lobi faaliyetleri uluslararası ilişkiler kurma gibi teknik faaliyetlere verilen destektir.

c. Çıktı Hedefleri:

Tablo 74. Teknik Destek Programı Çıktı Göstergeleri

Gösterge Türü	Gösterge Adı	Mevcut Durum	Hedef (2024)	Birim	Doğrulama Kaynağı
Çıktı	Teknik destekten faydalanan kurum sayısı	16	36	Adet	Ajans Faaliyet Raporu
	Teknik destek kapsamında eğitim alan kişi sayısı	472	672	Kişi	Ajans Faaliyet Raporu

d. Diğer Ajans/Kurum Faaliyetleriyle Koordinasyon: Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle teknik destek yıl boyunca açık kalacaktır.

e. İzleme ve Değerlendirme: Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği ve Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu'nda belirtilen mevzuat çerçevesinde program tasarımı izleme ve değerlendirme faaliyetleri yürütülecektir.

2. Fizibilite Desteği Programı

a. Amaç: TRC3 bölgesinin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanmasına, Bölge ekonomisine yönelik tehdit ve risklerin önlenmesine ve Bölge'nin yenilik ve girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesine yönelik olarak Tarım, Turizm ve Sanayi SOP ile yerel kalkınma fırsatları kapsamında fizibilite çalışmalarına doğrudan mali destek sağlanmasıdır.

b. Arka Plan ve Müdahale Gereçesi: Ajans Destek Yönetim Kılavuzu'nda yer alan Fizibilite Desteği başlığı gereğince çalışma gerçekleştirilecektir. Program ile TRC3 bölgesinin kalkınmasına ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanılmasına, bölge ekonomisine yönelik tehdit ve risklerin önlenmesine, Bölge'nin yenilik ve girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesine yönelik Ajansın plan, program ve stratejik öncelikleri ile uyumlu, kısa/orta vadede yatırıma dönüştürülebilir nitelikteki fizibilite çalışmaları desteklenecektir.

c. Çıktı Hedefleri:

Tablo 75. Fizibilite Desteği Programı Çıktı Göstergeleri

Gösterge Türü	Gösterge Adı	Mevcut Durum	Hedef (2024)	Birim	Doğrulama Kaynağı
	Fizibilite Desteğinden faydalanan kurum sayısı	6	10	Adet	Program Raporu
	Fizibilite Desteği kapsamında hazırlatılan fizibilite sayısı	4	8	Kişi	Program Raporu

d. Diğer Ajans/Kurum Faaliyetleriyle Koordinasyon: Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle fizibilite desteği yıl boyunca açık kalacaktır.

e. İzleme ve Değerlendirme: Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği ve Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu'nda belirtilen mevzuat çerçevesinde program tasarımı ve izleme ve değerlendirme faaliyetleri yürütülecektir.

3. Kadın İstihdamının Geliştirilmesine Yönelik Mesleki Eğitim Programları

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından 2024 yılı teması olarak belirlenen kadın girişimciliği/kadın istihdamı teması kapsamında kadınların işgücüne katılımlarına yönelik genel kapasite artırımı ile mesleki becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Kapasite artırımına yönelik; iş geliştirme, finansal okuryazarlık, kooperatifçilik vb. eğitimler ile mesleki becerilerin artırılmasına yönelik; çocuk gelişimi, hasta ve yaşlı bakımı, el sanatları, tekstil vb. alanlarda çeşitli eğitimlerin verilmesi planlanmaktadır.

Tablo 76. Kadın İstihdamının Geliştirilmesine Yönelik Mesleki Eğitim Programları Faaliyet İçeriği

Gösterge Türü	Gösterge Adı	Mevcut Durum	Hedef (2024)	Birim	Doğrulama Kaynağı
Çıktı	Eğitim alan kişi sayısı	-	100	Kişi	Ajans Faaliyet Raporu

4. Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı (SOGEP)

a. Amaç: Toplumun dezavantajlı kesimlerinin sosyal ve ekonomik hayata katılımını sağlamak, üretkenlik ve yeteneklerinin gelişimini desteklemek amacıyla program yürütülmektedir.

b. Arka Plan ve Müdahale Gerekçesi: 10/07/2018 tarihli ve 1 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin 385 inci maddesinin 1 inci fıkrasının (h) ve (i) bentleri ile 394'üncü maddesine dayanılarak program uygulanmaktadır. Ajanslar tarafından hazırlanan il bazlı sosyal analiz çalışmaları ve Bakanlık tarafından hazırlanan sosyoekonomik gelişmişlik endeksi çalışmalarındaki veriler incelendiğinde TRC3 Bölge illeri sosyoekonomik gelişmişlik seviyelerinin ülke ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Bu durumdan dolayı özellikle TRC3 bölgesi il ve ilçelerinde olmak üzere toplumun dezavantajlı kesimlerinin ekonomik ve sosyal hayata daha aktif şekilde katılmasının sağlanması, istihdam edilebilirliğin artırılması, sosyal içerme, sosyal girişimcilik ve yenilikçiliğin desteklenmesi ve sosyal sorumluluk uygulamalarının yaygınlaştırılması yüksek önem arz etmektedir.

Tablo 77. Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı Sonuç ve Çıktı Göstergeleri

Proje ve Faaliyet Alanı	Gösterge Adı	Mevcut Durum	Hedef (2024)	Birim	Doğrulama kaynağı
Çıktı	SOGEP kapsamında geliştirilen proje sayısı	2	9	Adet	Proje Başvuru Formları
	SOGEP kapsamında sözleşmeye bağlanan proje sayısı	2	4	Adet	Ajans Faaliyet Raporu
	SOGEP kapsamında uygulaması biten proje sayısı	1	4	Adet	Ajans Faaliyet Raporu

TRC3 Bölgesi'nde YKF ile ilişkili olan ve Bakanlık desteği ile devam eden SOGEP projeleri tablodaki gibidir.

Tablo 78. YKF ile İlgili Devam Eden SOGEP Projeleri

Proje Adı	İller	Sorumlu Kuruluş	2024 Bütçesi (₺)	Başlama-Bitiş
Nitelikli Eğitimle Nitelikli İstihdam	Batman	Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü	500.580,00	2022-2024
Hayat Boyu Öğrenme ile Güçlü Geleceğe	Şırnak	Şırnak İl Milli Eğitim Müdürlüğü	2.256.001,56	2022-2024
Mardin Bilişim Teknolojileri Okulu	Mardin	Mardin Büyükşehir Belediyesi	368.102,17	2022-2024
Jirki Kilimi İle Kadınlar Tarih Dokuyor	Şırnak	Şırnak İl Özel İdaresi	2.340.000,00	2022-2024
Engelsiz Yaşam Merkezi	Mardin	Mardin Büyükşehir Belediyesi	1.324.800,00	2022-2025

TRC3 Bölgesi'nde YKF ile ilişkili olan 2024 Yılı SOGEP Programı kapsamında geliştirilecek projelere ilişkin tahmini bütçe planlaması aşağıda yer alan tablodaki gibidir.

Tablo 79. YKF ile İlgili 2024 Yılında Geliştirilecek SOGEP Projeleri

Proje Adı	İller	Sorumlu Kuruluş	2024 Bütçesi (₺)	Başlama
2024 Yılı SOGEP Projeleri	TRC3	İlgili kamu kurum ve kuruluşları	10.000.000	2024

TRC3 Bölgesi'nde YKF ile ilişkili olan 2024 Yılı CMDP Programı kapsamında geliştirilecek projelere ilişkin tahmini bütçe planlaması aşağıda yer alan tablodaki gibidir.

Tablo 80. YKF ile İlgili 2024 Yılında Geliştirilecek CMDP Projeleri

Proje Adı	İller	Sorumlu Kuruluş	2024 Bütçesi (₺)	Başlama
2024 Yılı CMDP Projeleri	TRC3	İlgili kamu kurum ve kuruluşları	20.000.000	2024

5. Sonuç ve Değerlendirme

TRC3 Bölgesi'nde kırsal yerleşim alanları özelinde ekonomik refahın iyileştirilmesinin tarım potansiyelinin daha etkin kullanılabilmesine bağlı olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple hazırlık çalışmaları sonrasında 2021 yılında yerel tarım ürünlerinde verim ve katma değer artırılmasına yönelik geliştirilen Tarım SOP süreç içerisinde edinilen deneyim ve ihtiyaç doğrultusunda 2022 yılında revize edilmiştir. Yeni programda ürün özelinde odaklanma yerine tematik odaklanma tercih edilmiş, planlanan faaliyetlerle yerel tarım ürünlerinde verim ve katma değer artırılmasının yanı sıra kırsalda üretici örgütleri ve aile işletmelerinin kapasitelerinin güçlendirilmesi ve ürünlerin pazarlama imkanlarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Mezopotamya Kültür Turizminin Geliştirilmesi, Tanıtım ve Markalaşma SOP'u 2020 yılından itibaren Ajansımız, Karacadağ KA, İpekyolu KA ve GAP BKİ iş birliğinde yürütülmektedir. 2020 yılında gerçekleştirilen tanıtım programları ile (influencer, turizm acenteleri ve gazeteci ve dergi editörlerine yönelik gerçekleştirilen programlar), 2021 yılında Mezopotamya Markası Lansman toplantısı ile Bölge'nin özellikle uluslararası alanda tanınırlığı artmıştır. Bölge'nin iç pazar talebi oldukça yüksek olduğu için 2022 yılında gerçekleştirilen tanıtım ve destek faaliyetleri ağırlıklı olarak yurtdışı pazarı göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilecek olan faaliyetlerle birlikte orta ve uzun vadede bölgeye gelecek olan yabancı turist sayısının artacağı ön görülmektedir. Diğer taraftan araştırma, analiz ve programlama, iş birliği ve koordinasyon, kapasite geliştirme, proje geliştirme faaliyetleri ve ajans destekleri ile Bölge'nin farklı turizm alanlarında potansiyelinin ortaya çıkarılması; bunun yanında turizm sektöründe ortaya çıkan sorunlara çözüm bulunmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Gerçekleştirilecek olan bu çalışmalarla birlikte Bölge'nin turizm sektöründen daha fazla pay alması hedeflenmektedir.

Bölge imalat sanayinde devam eden ihtiyaçlar, imalat sanayinin istihdam ve ihracat kapasitesi, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından uygulanan Cazibe Merkezlerinin Desteklenmesi Programı'nın kurgusu, 2020-2023 dönemleri için yine Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 'Kaynak Verimliliği' ve 'Genç İstihdamı'nın Ajanslar ve Bölge Kalkınma İdareleri için çalışma temaları olarak belirlenmiş olması son olarak da yine tekstil sektöründe istihdamın artırılmasına yönelik tasarlanan Çalışan ve Üreten Gençler Programı, tüm bu çalışmaları daha bütüncül ve sistemleri olarak yürütmek için bir imalat sanayiine yönelik bir yönetim planı ihtiyacı tespit edilmiş ve 2021 yılında İmalat Sanayide Rekabet İkliminin Geliştirilmesi SOP'u tasarlanmıştır. Sonuç odaklı program kapsamında Bölge'nin imalat sanayinde istihdam, yenilik, kapasite artışı, katma değerli üretim ve ihracat artışının planlı bir şekilde geliştirilmesi ve yönetimi öngörülmektedir.

6. Ekler

EK-B Ön Fizibilite Konusu Proje Önerileri Listesi

Ek-C Yurtdışı Fuarlar ve Çalışma Ziyaretleri Tablosu

Ek-D Düzenlenecek Etkinlikler Tablosu

Ek-E Yapılacak Araştırmalar, Analizler, Stratejiler ve Raporlar Tablosu

Ek-F Yapılacak Program Sonrası Değerlendirme ve/veya Etki Analizi Çalışmaları Tablosu